

Skolepraktik i erhvervsuddannelserne

Evaluering
2011

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Skolepraktik i erhvervsuddannelserne

© 2011 Danmarks Evalueringsinstitut

Trykt hos Rosendahls – Schultz Grafisk a/s

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma efter

Dansk Sprognævns anbefalinger

Bestilles hos:

Alle boghandlere

40,- kr. inkl. moms

ISBN 978-87-7958-636-9

Foto: Thomas Søndergaard, Periskop og Colourbox

Indhold

Forord	7
1 Resume	9
1.1 Centrale konklusioner	9
1.2 Overordnede vurderinger og vigtige indsatsområder	11
2 Indledning	15
2.1 Formål, fokusområder og centrale problemstillinger	16
2.2 Metode og organisering	17
2.3 Rapportens opbygning	20
3 Skolepraktikordningen i hovedtræk	21
3.1 Erhvervsuddannelsessystemet	21
3.2 Skolepraktikordningen	22
3.2.1 Adgang og optagelse	23
3.2.2 Tilrettelæggelse af skolepraktikken	25
3.3 Initiativer og ændringer efter konjunkturskiftet	26
4 Skolepraktikken i tal	29
4.1 Det generelle billede	29
4.2 Udviklingen på fire uddannelser	31
4.3 Veje i skolepraktikken	35
4.3.1 Forskellige indgange til skolepraktik	35
4.3.2 Forskellige veje til gennemført uddannelse	36
4.4 Sammenfatning af nøgletal	39

5	Tilrettelæggelsen på skolerne	41
5.1	Overordnede vurderinger og mål i skolepraktikken	41
5.1.1	Mål i skolernes tilrettelæggelse af skolepraktikken	42
5.1.2	Skolepraktikkens omdømme	43
5.2	Organisering og rammer	45
5.2.1	Organisatorisk placering	45
5.2.2	Fysisk placering	47
5.2.3	Problemstillinger omkring volumen	48
5.3	Kvalitetssikring af skolepraktikken	51
5.4	Sammenfatning og vurderinger	53
6	Vejen til skolepraktik	55
6.1	Overgange mellem grundforløb og hovedforløb	55
6.2	Elevernes overvejelser om at begynde i skolepraktik	59
6.3	EMMA-kriterierne	60
6.4	Optag på uddannelser med adgangsbegrænsning	65
6.5	Sammenfatning og vurderinger	68
7	Jagten på praktik	71
7.1	Elevernes tid i skolepraktikken	71
7.2	Virksomhedsforlagt undervisning og delaftaler	73
7.3	Det praktikpladsopsøgende arbejde på skolerne	77
7.4	Sammenfatning og vurderinger	81
8	Læring i skolepraktik	83
8.1	Overordnet om læring i forskellige praktikformer	83
8.2	Opgaver i skolepraktikken	85
8.3	Læringsformer i skolepraktikken	90
8.4	Læringsmiljøet i skolepraktikken	93
8.5	Skolepraktikinstruktøren	98
8.6	Sammenfatning og vurderinger	103

Appendiks

Appendiks A:	Projektbeskrivelse	105
Appendiks B:	Ekspertgruppens medlemmer	111
Appendiks C:	Deltagende skoler i evalueringen	113
Appendiks D:	Dokumentation og metode	115
Appendiks E:	Tabeller vedr. de fire uddannelser der indgår i evalueringen	117

Forord

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) fremlægger i denne rapport resultaterne af evalueringen af skolepraktik i erhversuddannelserne. Skolepraktik er et tilbud til elever som ikke kan finde, eller som uforskyldt har mistet en praktikplads i en virksomhed. Skolepraktikordningen indebærer at denne gruppe af elever – under bestemte forudsætninger – alligevel kan fortsætte deres uddannelse selvom de ikke har en praktikplads.

Tilgangen af elever til skolepraktik faldt i årene umiddelbart før 2008 – både som følge af adgangsbegrænsning og som følge af de gode beskæftigelsesforhold. Efter finanskrisen i 2008 er tilgangen imidlertid atter steget idet lavkonjunktoren har betydet at udbuddet af praktikpladser i virksomhederne er faldet, samtidig med at adgangsbegrænsningen er blevet lempet. Vi håber at evalueringen kan udgøre et vigtigt videngrundlag i det videre arbejde med skolepraktikken.

Agi Csonka
Direktør for EVA

1 Resume

Evalueringen af skolepraktikken i erhvervsuddannelserne redegør for en række generelle mønstre i skolepraktikken samtidig med at den tegner mere detaljerede billeder af hvordan skolepraktikken tilrettelægges og fungerer på fire uddannelser: data- og kommunikationsuddannelsen, detailhandelsuddannelsen, mekanikeruddannelsen og træfagernes byggeuddannelse. Evalueringen bygger på registerdata vedrørende elevernes veje til og i skolepraktikken og interview på udvalgte skoler med elever, instruktører, ledere og medlemmer af de lokale uddannelsesudvalg.

1.1 Centrale konklusioner

Dette resume præsenterer de centrale konklusioner og vurderinger i evalueringen, og det peger på en række indsatsområder der vil være vigtige i det videre arbejde med skolepraktikken.

Mange elever benytter ikke tilbuddet om skolepraktik

Evalueringen viser at skolepraktikken i 2009 opsamlede et sted mellem 15 % og 30 % af de elever der ikke fik en uddannelsesaftale efter at de havde afsluttet deres grundforløb. Det betyder med andre ord at mellem 70 % og 85 % af de elever der ikke kunne finde en praktikplads efter at de havde afsluttet et grundforløb i løbet af 2009, ikke kom i skolepraktik.

Skolepraktikkens relativt begrænsede betydning ved overgangen mellem grundforløb og hovedforløb hænger sammen med flere forhold. I 2009 var der således lukket for adgangen til skolepraktik fra grundforløbet på en række uddannelser. Hertil kommer at nogle af de elever der ikke fik en uddannelsesaftale, er skiftet til en anden uddannelse end en erhvervsuddannelse, fx en gymnasial uddannelse, således at et tilbud om skolepraktik ikke var relevant for dem. En væsentlig forklaring på at skolepraktikken fylder relativt lidt i overgangen mellem grundforløb og hovedforløb, må imidlertid være at eleverne ikke ønskede at tage imod tilbuddet om skolepraktik, dvs. at de ikke søgte om optagelse i skolepraktik. Resultatet er bemærkelsesværdigt, da evalueringen samtidig viser at de elever der faktisk har taget imod tilbuddet om skolepraktik, er glade for at være i skolepraktikken. Som forklaringer på at eleverne ikke søger om optagelse i skolepraktikken, peger eleverne typisk på skolepraktikkens omdømme og den lave skolepraktikydelse – to

forhold som givetvis hænger sammen i elevernes optik. Hertil kommer at nogle på forhånd vurderer at de ikke kan opfylde de krav om mobilitet som de skal opfylde for at blive optaget i skolepraktikken, eller vurderer at de alligevel ikke har en chance for at få en uddannelsesaftale selvom de tager en periode i skolepraktikken.

Skolepraktikeleverne er ikke i skolepraktik hele tiden

Mere end fire femtedele (83 %) af de elever der har været i skolepraktik, har haft en eller flere uddannelsesaftaler, således at de ikke har gennemført hele deres uddannelse i skolepraktik. 30 % af eleverne har dog været i skolepraktik i mere end halvdelen af tiden. Målsætningen om at højst halvdelen af tiden skal foregå i skolepraktik, er således realiseret for 70 % af eleverne.

Der er store forskelle i mønstret fra uddannelse til uddannelse. Mere end en tredjedel (34 %) af skolepraktikeleverne på detailhandelsuddannelsen er således i skolepraktik i mere end halvdelen af uddannelsestiden. Det tilsvarende tal for mekanikeruddannelsen ligger på en fjerdedel (24 %). Træfagenes byggeuddannelse og data- og kommunikationsuddannelsen er tættest på at realisere målsætningen om at højst halvdelen af den samlede praktiktid skal foregå i skolepraktik. På disse uddannelser er det kun omkring en tiendedel (hhv. 9 % og 10 %) af eleverne der tilbringer mere end halvdelen af uddannelsestiden i skolepraktik.

Uanset forskellene mellem uddannelserne viser tallene at eleverne bevæger sig frem og tilbage mellem skolepraktik og praktik i en virksomhed. Generelt er det mest almindeligt at elever der har gjort brug af skolepraktik undervejs i deres hovedforløb, afslutter forløbet i en uddannelsesaftale. Det gælder 71 % af skolepraktikeleverne på data- og kommunikationsuddannelsen, 60 % på detailhandelsuddannelsen, 58 % på mekanikeruddannelsen og 50 % på træfagenes byggeuddannelse. For hovedparten af skolepraktikeleverne ender det altså med at de får en uddannelsesaftale.

Lille og svingende volumen og modsætningsfyldte mål

Skolepraktikkens forholdsvis beskedne og stærkt svingende volumen på de enkelte skoler udgør en væsentlig udfordring for skolerne. Det begrænser deres muligheder for en mere langsigtet planlægning og for at foretage en række strategiske valg mht. den fortsatte udvikling af skolepraktikken. Som konsekvens heraf bliver det også svært at formulere klare og præcise mål for området og afveje de forskellige mål der er i spil i tilrettelæggelsen.

Det sidste bliver særlig vigtigt fordi skolerne typisk forfølger modsætningsfyldte mål i skolepraktikken. På den ene side arbejder de for at sikre at eleverne får en god uddannelse så længe de er i skolepraktikken, mens de på den anden side arbejder for at de hurtigt får en uddannelsesaftale. I praksis er det imidlertid svært at sikre en god uddannelse og en høj grad af læring i skolepraktikken når skolen samtidig arbejder for at eleverne hurtigst muligt skal ud af skolepraktikken.

Læringsmæssige styrker og svagheder i skolepraktikken

Evalueringen viser at læringsudbyttet af skolepraktikken ifølge elever, instruktører og ledere på nogle områder er fuldt på højde med læringen i virksomhederne. Men det er også tydeligt at skolepraktikken på andre områder ikke kan nå den samme læringsmæssige kvalitet som virksomhederne.

I teknisk faglig forstand vil elevernes læringsudbytte således ofte være større i skolepraktikken. Skolepraktikken har samtidig bedre muligheder for at tilrettelægge læringsforløb som tilgodeser forskellige typer af elever. Til gengæld vil skolepraktikken have overordentlig vanskeligt ved at etablere et læringsmiljø der svarer til det eleverne møder når de har en praktikplads. Aktørerne på området, herunder ikke mindst eleverne, vurderer således at skolepraktikken har svært ved at etablere situationer med kundekontakt, tidspres og kollegarelationer og med organisationsformer som svarer til dem eleverne ville møde i en virksomhed. Det betyder at eleverne i skolepraktikken ikke socialiseres til arbejdslivet og ikke i samme grad tilegner sig de arbejdsmarkeds-mæssige kompetencer som kendetegner den branche de er ved at uddanne sig til. Det er samtidig tydeligt at uddannelserne adskiller sig fra hinanden mht. hvor let eller vanskeligt det er at finde relevante opgaver til eleverne i skolepraktikken.

1.2 Overordnede vurderinger og vigtige indsatsområder

Kvaliteten i skolepraktikken er vigtig af flere grunde. Den er vigtig af hensyn til eleverne for at sikre at de får en uddannelse der så vidt muligt kan måle sig med den uddannelse de ville få hvis de var i praktik i en virksomhed. Kvaliteten er også vigtig af hensyn til arbejdsmarkedet for at sikre at færdiguddannede skolepraktikelever kan leve op til arbejdsmarkedets krav og behov for kvalificeret arbejdskraft. Endvidere er kvaliteten i skolepraktikken vigtig af hensyn til uddannelsesgarantien på erhvervsuddannelserne så den bliver så reel som muligt for de elever der ellers risikerer at måtte afbryde deres uddannelsesforløb fordi de ikke kan finde en praktikplads. Endelig er kvaliteten vigtig af hensyn til erhvervsuddannelsernes generelle omdømme, idet uddannelsernes omdømme næppe kan undgå at blive påvirket negativt hvis det alternativ som tilbydes i stedet for en uddannelsesaftale, ikke har en rimelig kvalitet.

Et centralt spørgsmål i denne sammenhæng er hvorvidt skolepraktikordningen i fremtiden kun skal ses som et konjunkturafbalancerende alternativ til uddannelsesaftaler, dvs. som noget der udelukkende skal træde i kraft når markedet ikke af sig selv kan tilvejebringe de fornødne praktikpladser, eller om den også skal ses som en foranstaltning der kan indgå i forskellige lærings-samspil med praktikforløb i virksomheder og spille en rolle som et integreret element i vekseldannelsessystemet. På den måde kan skolepraktik både blive et vigtigt led i arbejdet for at realisere målsætningen om at 95 % af en årgang skal have en ungdomsuddannelse, og et strategisk

initiativ i arbejdet med at sikre at erhvervsuddannelsessystemet kan imødekomme det fremtidige behov for faglært arbejdskraft.

Det kan tilføjes at det endnu er for tidligt at afgøre om den aktuelle nedgang i antallet af praktikpladser i virksomhederne og den dermed forbundne tilgang til skolepraktikken udelukkende er konjunkturbestemt, eller om den i et vist omfang også er strukturbestemt. I givet fald kan det trække i retning af at det generelt vil blive sværere at fremskaffe det antal praktikpladser i virksomhederne som vekseluddannelsessystemet forudsætter. Dermed kan der på sigt blive behov for at vekseluddannelsessystemet kommer til at omfatte flere former og modeller for praktikuddannelse der kan understøtte og supplere de former for praktik i virksomheder og skolepraktik der kendes i dag, således at systemet kan klare både kortsigtede konjunkturudsving og evt. langsigtede strukturelle tendenser i udbuddet af praktikpladser.

Vigtige indsatsområder

Samlet set viser evalueringen at skolepraktikken ikke fuldt ud udnytter de potentialer den har. Evalueringen viser endvidere at skolepraktikken bidrager til 95 %-målsætningen i forholdsvis begrænset udstrækning. På den baggrund vurderes følgende områder at være vigtige i det videre arbejde med skolepraktikken:

Gennemfør forsøg med at samle skolepraktikken på færre lokationer

Det anbefales at Undervisningsministeriet understøtter og fremmer samarbejdet mellem skolerne med henblik på at skolepraktikken samles på færre lokationer. Derved kan skolepraktikken få en større og mere håndterlig volumen på det enkelte udbudssted så arbejdet med at opbygge vel-fungerende skolepraktikmiljøer bliver lettere.

I den sammenhæng kan det ligeledes anbefales at ministeriet iværksætter forsøg med forskellige former og modeller for praktikcentre. Praktikcentre vil have mulighed for at etablere synergier mellem uddannelserne, og de vil have gode vilkår for en systematisk kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af skolepraktikken. Samtidig vil praktikcentre kunne indgå i og udvikle nye former for samspil med virksomhederne.

Endelig kan det anbefales at ministeriet overvejer om adgangsbegrænsningssystemet kan tilrettelægges på en sådan måde at det giver skolerne bedre muligheder for en mere langsigtet planlægning. Det kan bl.a. ske ved at afskaffe reglen om at kvotepladser ikke kan genbesættes.

Styrk arbejdet med praktikmålene

Kvalitetsarbejdet bør tage udgangspunkt i et lokalt arbejde med at udfolde og konkretisere de gældende praktikmål i uddannelserne. Arbejdet kan med fordel støttes og inspireres af de faglige udvalg. I den sammenhæng bør det ligeledes overvejes hvordan elevernes opnåelse af målene

bedst kan dokumenteres. En udfoldelse af praktikmålene er en vigtig og afgørende forudsætning for at målene kan fungere som rettesnore i tilrettelæggelsen af skolepraktikken, så de fx kan omsættes til konkrete opgaver og danne grundlag for udarbejdelsen af en praktikplan. Samtidig vil en udfoldelse af praktikmålene øge mulighederne for nye samspil mellem skolepraktikken og virksomhederne og lette overgangen mellem praktik på skolerne og praktik i virksomhederne.

Styrk skolepraktikkens omdømme

Et målrettet og systematisk arbejde med skolepraktikkens omdømme – fx ved at sikre at skolepraktikken får en positiv omtale, og ved en aktiv indsats i form af lokale projekter – er vigtigt. Evalueringen peger på at skolepraktikkens omdømme ikke er en statisk, én gang for alle given størrelse, men at omdømmet kan ændres. Det er vigtigt både af hensyn til skolepraktikken i sig selv og af hensyn til erhvervsuddannelserne som sådan. Kvaliteten og vurderingen af skolepraktikken har således stor betydning for erhvervsuddannelsernes generelle omdømme. En forbedring af skolepraktikkens omdømme blandt eleverne er samtidig vigtig hvis skolepraktikken skal opfange en større del af de elever der ikke får en praktikplads efter grundforløbet – og dermed i højere grad bidrage til at antallet af uddannelsesafbrud ved overgangen til hovedforløbet bliver reduceret.

Udvid samarbejdet mellem skoler, virksomheder og parterne på arbejdsmarkedet

Skolernes kvalitetsarbejde i forbindelse med skolepraktikken styrkes hvis det udvikles i samarbejde og i gensidig inspiration fra andre. Det gælder både samarbejde med andre skoler og samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg. I den sammenhæng er det vigtigt at de faglige udvalg overvejer hvordan de kan understøtte de lokale uddannelsesudvalgs samarbejde med skolerne både mht. tilrettelæggelsen af skolepraktikken og mht. det praktikpladsopsøgende arbejde. Det er også vigtigt at arbejdet med praktikmålene gennemføres med størst mulig kontakt til praktikvejlederne i de virksomheder skolen samarbejder med, så skolepraktikken kan inspireres af og udvikles i overensstemmelse med praksis i virksomhederne.

Gennemfør forsøg med nye modeller for samspil mellem skolepraktik og praktik i virksomheder

Der er behov for forsøg med nye modeller for samspil mellem skoleundervisning, skolepraktik og praktik i virksomheder, således at skolepraktikken bliver et selvstændigt læringsrum der hverken er skole eller virksomhed. Det betyder bl.a. at skolepraktikken ikke kun bør bestræbe sig på at forsøge at ligne praktik i en virksomhed – hvad den alligevel kun vil kunne i begrænset omfang. Det er derimod vigtigt at skolepraktikken udvikles så den adskiller sig mest muligt fra den øvrige undervisning på skolerne i både form og indhold. Det vil skabe muligheder for nye former for samspil og en mere tydelig arbejdsdeling mellem læringen hhv. i virksomhederne, på skolerne og i skolepraktikken. En mere tydelig arbejdsdeling kan udvikle de muligheder de hver især rummer, fx ved at skabe plads for "skoleforlagt praktik" og nye former for virksomhedsforlagt undervisning.

2 Indledning

Skolepraktik er et tilbud til elever på erhvervsuddannelserne som enten ikke kan finde eller som uforskyldt har mistet en praktikplads i en virksomhed. Skolepraktikordningen indebærer at denne gruppe af elever – under bestemte forudsætninger – alligevel kan gennemføre deres uddannelse selv om de ikke har en praktikplads.

Skolepraktikordningen vedrører vigtige områder i forhold til arbejdsmarkedet og de unge. Ordningen skal bidrage til at sikre at der i perioder med mangel på praktikpladser i virksomhederne alligevel uddannes tilstrækkeligt med kvalificeret arbejdskraft så det fremtidige behov for faglært arbejdskraft kan imødekommes. Samtidig skal ordningen bidrage til at realisere målsætningen om at 95 % af en årgang gennemfører en ungdomsuddannelse, da ordningen som nævnt betyder at elever får mulighed for at fortsætte i deres erhvervsuddannelse selvom de ikke kan finde en praktikplads.

I årene umiddelbart før 2008 blev tilgangen til skolepraktik kraftigt reduceret. Det skyldtes dels de gode konjunkturer i disse år, dels at der i 2005 blev indført adgangsbegrænsning til skolepraktik på en række uddannelser. I 2008 begyndte tilgangen til skolepraktik imidlertid at stige som følge af det økonomiske tilbageslag efter finanskrisen og som følge af at adgangsbegrænsningen blev lempet. Udviklingen bekræfter tidligere erfaringer der har vist at virksomhedernes tilbøjelighed til at oprette nye praktikpladser i høj grad påvirkes af ændringer i de generelle konjunkturer. Den stigende tilgang til skolepraktikken efter 2008 har samtidig ført til et øget fokus på udfordringerne i arbejdet med at sikre kvaliteten i en erhvervsuddannelse når den foregår i skolepraktik.

Evalueringen af skolepraktik i erhvervsuddannelserne indgår i handlingsplanen for Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) for 2010. Evalueringen er gennemført i perioden fra september 2010 til august 2011.

2.1 Formål, fokusområder og centrale problemstillinger

Evalueringen har til formål at belyse og vurdere arbejdet på skolerne med at udvikle kvaliteten i skolepraktikken. Evalueringen skal i den sammenhæng undersøge hvordan skolepraktikken tilrettelægges og gennemføres, og den skal inddrage forskellige aktørperspektiver på skolepraktikken, herunder erfaringer og vurderinger fra elever, lokale uddannelsesudvalg og faglige udvalg.

Fokusområder

Evalueringen har følgende fokusområder:

- Konkrete mål og prioriteringer i den lokale tilrettelæggelse af skolepraktikken.
- Læringsformer og rammer for læring i skolepraktikken, herunder særlige udfordringer og muligheder i skolepraktik i forhold til ordinær praktik.
- Forvaltning af de egnethedsbetingelser der kræves opfyldt for at en elev kan blive optaget i skolepraktik (EMMA-kriterierne).
- Arbejdet for at opfylde målsætningen om at skolepraktik højst skal udgøre halvdelen af den samlede praktiktid for den enkelte elev.
- Arbejdet med løbende at vurdere og udvikle kvaliteten af skolepraktikken.

Centrale problemstillinger

Analysen af fokusområderne tager udgangspunkt i tre sæt af overordnede og tværgående problemstillinger som afspejler udfordringer der i særlig grad gør sig gældende i kvalitetsarbejdet i skolepraktikken i dag.

Den første problemstilling vedrører det forhold at praktik i virksomheder og skolepraktik foregår i *forskellige læringsrum*, hvilket antages at have betydning for de læringsmæssige kvaliteter af de to praktikformer. Evalueringen vil belyse hvad aktørerne – her især elever, instruktører og skoleledelser – tænker om denne forskel og dens konsekvenser, og hvordan skolerne i deres tilrettelæggelse søger at håndtere det forhold at skolepraktikken foregår i et andet læringsrum end praktikken i virksomheder.

Den anden problemstilling vedrører skolernes *systematiske kvalitetsarbejde* i relation til skolepraktikken og rammerne for dette arbejde, herunder betydningen af volumen for tilrettelæggelsen af skolepraktikken og incitamenterne til at arbejde med kvaliteten i skolepraktikken.

Endelig handler den tredje problemstilling om de udfordringer der knytter sig til *skolepraktikkens omdømme*. Evalueringen belyser hvad aktørerne, herunder elever og medlemmer af de lokale uddannelsesudvalg, mener om skolepraktikkens omdømme, fx med hensyn til hvordan omdømmet udvikler sig, og hvilke faktorer og forhold der især har betydning for omdømmet.

Evalueringen fremsætter anbefalinger til inspiration i arbejdet med at øge kvaliteten i skolepraktikken – både arbejdet lokalt på skolerne og nationalt mht. udviklingen af rammerne for det lokale arbejde. Anbefalingerne har således skolerne og lokale uddannelsesudvalg som primære målgrupper, men de henvender sig desuden til faglige udvalg og Undervisningsministeriet. Den samlede projektbeskrivelse for evalueringen findes i appendiks A.

Evalueringen belyser skolepraktikken fra en skolevinkel, dvs. at den fokuserer på hvordan skolerne arbejder med og tilrettelægger deres skolepraktikudbud. Evalueringen inddrager således ikke en virksomhedsvinkel. Evalueringen skal ses i sammenhæng med en kommende undersøgelse af resultaterne af skolepraktikken som EVA igangsætter i løbet af 2011. Den kommende, rent registerbaserede undersøgelse fokuserer på de faglige resultater af skolepraktikken og på hvordan de færdiguddannede klarer sig på arbejdsmarkedet.

2.2 Metode og organisering

Evalueringen omfatter fire uddannelser fra hver sin fællesindgang:

- Data- og kommunikationsuddannelsen (fra fællesindgangen Strøm, styring og it)
- Detailhandelsuddannelsen med specialer (fra fællesindgangen Merkantil)
- Mekanikeruddannelsen (fra fællesindgangen Bil, fly og andre transportmidler)
- Træfagenes byggeuddannelse (fra fællesindgangen Bygge og anlæg).

Uddannelserne er valgt ud fra deres volumen af skolepraktik (mindst 70 elever i gang med skolepraktik i juni 2010) og således at de dækker forskellige traditioner og kulturer og forskellige former for fagligheder. De fire uddannelsers skolepraktikvolumen dækker tilsammen omkring en fjerdedel af det samlede antal elever der var i gang med skolepraktik i juni 2010.

Evalueringen omfatter forskellige former for dataindsamling – både registerdata og interview.

a) Registerdata fra UNI-C

Der er indhentet registerdata fra UNI-C for at afdække elevernes veje ind i og ud af skolepraktik. De kvantitative data benyttes bl.a. til en nærmere analyse af hvordan skolepraktikken gennemføres, fx mht. hvor mange elever der kommer ud i en virksomhed som følge af en delaftale eller som følge af virksomhedsforlagt undervisning. Endvidere benyttes data til en analyse af hvor stor del skolepraktikken udgør af elevernes samlede praktiktid, jf. i øvrigt appendiks D der indeholder en samlet beskrivelse af metoden i evalueringen.

b) Eksplorative interview og gennemgang af eksisterende litteratur på området

Den eksisterende litteratur om skolepraktikordningen er gennemgået, og der er gennemført et antal eksplorative interview med uddannelsesansvarlige på udvalgte skoler og med udvalgte eksperter på området med henblik på at kvalificere de spørgerammer der benyttes i dataindsamlingen.

c) Interview på udvalgte skoler

For at komme tæt på praksis på de fire uddannelser der indgår i evalueringen, og tegne et billede af de mønstre og forhold der karakteriserer skolepraktikken på disse uddannelser, er 3-4 skoler der udbyder hver af de pågældende uddannelser, blevet besøgt. På hver skole er der foretaget separate interview med:

- Den uddannelsesansvarlige ledelse, typisk på uddannelseschef- og/eller uddannelseslederniveau
- Skolepraktikinstruktører
- Udvalgte elever der er eller har været i skolepraktik
- Medarbejdere med ansvar for skolens praktikpladsopsøgende arbejde.

Interviewene med uddannelsesansvarlige, skolepraktikinstruktører og elever belyser bredt evalueringens fokusområder, mens interviewene med medarbejdere med ansvar for skolens praktikpladsopsøgende arbejde fokuserer på arbejdet med at realisere målsætningen om at skolepraktik højst skal udgøre halvdelen af den samlede praktiktid. Tilsammen belyser interviewene således fokusområderne gennem de opfattelser og vurderinger som de interviewede giver udtryk for. En fortegnelse over de deltagende skoler fremgår af appendiks C.

Hvor det har været praktisk muligt, er der desuden gennemført telefoninterview med repræsentanter for formandskabet for de lokale uddannelsesudvalg. Disse interview belyser udvalgenes bidrag til og vurdering af udfordringerne i skolepraktikken, især med hensyn til skolepraktikkens sammenhæng med arbejdsmarkedet.

Udvælgelsen af skoler er foretaget så den sikrer en geografisk spredning af skolerne og sikrer at skoler med varierende volumen af skolepraktik indgår i evalueringen. Samlet indgår knap en tredjedel af de institutioner der udbød skolepraktik i juni 2010.

d) Interview med repræsentanter fra faglige udvalg

Der er gennemført interview med repræsentanter fra de faglige udvalg for de fire uddannelser der indgår i evalueringen. Interviewene skal belyse udvalgenes erfaringer med og vurderinger af hvordan kvaliteten i skolepraktikken kan udvikles. Interviewene gennemføres på baggrund af udvalgenes rolle i den løbende kvalitetsudvikling og kvalitetssikring af skolepraktikken inden for deres respektive uddannelsesområder.

Samlet set skal analyserne i evalueringen tegne et generelt billede af skolepraktikken samtidig med at de skal belyse ligheder og forskelle i skolepraktikken på de fire uddannelser der indgår i evalueringen, herunder belyse i hvilket omfang skolepraktikken håndteres forskelligt fra uddannelse til uddannelse eller fra skole til skole.

Organisering

En ekspertgruppe er nedsat i tilknytning til evalueringen. Ekspertgruppen har kvalificeret dataindsamlingen og analysen af det indsamlede materiale, og den har deltaget i arbejdet med at formulere vurderinger og anbefalinger på baggrund af analysen.

Ekspertgruppen består af:

- Finn Brøndum, afdelingsleder, Grundfos
- Ida Juul, lektor, Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet
- Hans Lehmann, vicedirektør, EUC Syd
- Ole Johnny Olsen, førsteamanuensis, Sosiologisk Institut, Universitetet i Bergen
- Hans Severinsen, uddannelseschef, Køge Handelsskole.

I appendiks B findes en nærmere præsentation af ekspertgruppens medlemmer.

En projektgruppe fra EVA har det praktiske og metodiske ansvar for evalueringen. Projektgruppen har forestået indsamling og analyse af datamateriale, og den har udarbejdet evalueringsrapporten. Projektgruppen består af evalueringskonsulenterne Katrine Strange (indtil januar 2011) og Bo Söderberg (projektleder), metodekonsulent Thomas Hem Pedersen og evalueringsmedarbejder Therese Bunnage.

2.3 Rapportens opbygning

Rapporten består af seks kapitler ud over denne indledning, et resume (kapitel 1) samt en række appendikser.

Kapitel 3 beskriver skolepraktikordningen i hovedtræk, mens kapitel 4 beskriver udviklingen i skolepraktikken i tal. Kapitel 3 redegør således for de vigtigste regler og de vigtigste ændringer i ordningen siden konjunkturskiftet i 2008, mens kapitel 4 fremlægger tal der belyser den kvantitative udvikling i skolepraktikken – både taget under ét og specifikt for de fire uddannelser der indgår i evalueringen.

Kapitel 5 handler om skolernes tilrettelæggelse af skolepraktikken. Kapitlet belyser skolernes overordnede vurderinger og mål i skolepraktikken. Kapitlet belyser endvidere rammerne for skolernes organisering og kvalitetssikring af deres skolepraktikudbud.

Kapitel 6 handler både om vejen til skolepraktik med særlig vægt på overgangen mellem grundforløb og hovedforløb, og om skolernes arbejde med EMMA-kriterierne, dvs. med de krav eleverne skal opfylde for at være berettigede til skolepraktik. Kapitel 7 belyser den tid eleverne er i skolepraktikken, og omfanget af virksomhedsforlagt undervisning samt det praktikpladsopsøgende arbejde på skolerne. Endelig belyser kapitel 8 tilrettelæggelsen af og rammerne for læringen i skolepraktikken – både mht. de benyttede opgaver og læringsformer og mht. læringsmiljøet. Kapitlet belyser endvidere skolepraktikinstruktørernes særlige rolle.

3 Skolepraktikordningen i hovedtræk

Dette kapitel redegør for hovedtrækkene i skolepraktikordningen på baggrund af en kort beskrivelse af erhvervsuddannelserne i Danmark. Til sidst i kapitlet gives en oversigt over de vigtigste initiativer og ændringer i ordningen efter konjunkturskiftet i 2008.

3.1 Erhvervsuddannelsessystemet

Erhvervsuddannelsessystemet (eud-systemet) er et differentieret system der rummer mange forskellige uddannelser. I alt findes der omkring 110 erhvervsuddannelser som er grupperet i 12 fællesindgange efter funktions- og kompetencefællesskaber inden for nogle overordnede beskæftigelsesområder, fx Bygge og anlæg, Strøm, styring og it eller Merkantil. Uddannelserne er som hovedregel opdelt i trin og specialer, således at de tilsammen omfatter mere end 300 forskellige trin eller specialer.

Undervisningsministeriet har det lovgivningsmæssige ansvar for erhvervsuddannelserne. Den overordnede tilrettelæggelse og fastlæggelsen af uddannelsernes indhold sker i et omfattende samarbejde med arbejdsmarkedets parter. Parterne har således betydelig indflydelse og stort ansvar både i Rådet for de grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser (REU) for det samlede system og gennem de faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg for de enkelte uddannelser.

Erhvervsuddannelserne udbydes på erhvervsskoler. Nogle uddannelser udbydes mange steder. Det gælder fx de merkantile uddannelser der udbydes på omkring 60 skoler, mens andre uddannelser som fx urmager-, glarmester- og veterinærpsygeplejerskeuddannelserne kun udbydes et enkelt sted i landet.

I alt findes der omkring 100 erhvervsskoler i Danmark. Nogle skoler er forholdsvis specialiserede med et begrænset udbud af erhvervsuddannelser. Det gælder fx handelsskoler, landbrugsskoler og social- og sundhedsskoler, mens de store kombinationsskoler med flere lokationer kan have et udbud der omfatter mere end 25 forskellige erhvervsuddannelser.

Uddannelsernes opbygning

Uddannelsesforløbene indledes typisk med et skolebaseret grundforløb inden for en af de 12 fællesindgange. Grundforløbet indeholder både elementer der er fælles for alle uddannelser inden for den pågældende indgang, og elementer der retter sig mod bestemte uddannelser inden for indgangen. Efter grundforløbet fortsætter eleverne med et hovedforløb, dvs. med en bestemt uddannelse. Med tre undtagelser er hovedforløbene opbygget som vekseluddannelser hvor eleven skifter mellem praktikperioder i en virksomhed og perioder med skolebaseret læring.

Grundforløbets længde varierer afhængigt af elevens behov og afhængigt af indgang og hvilken af indgangens uddannelser eleven ønsker at fortsætte på. På de tekniske uddannelser kan grundforløbet være mellem 10 og 60 uger, men en typisk vejledende varighed er på 20 uger. På de merkantile uddannelser har grundforløbet i de fleste tilfælde en varighed på enten 38 eller 76 uger. Den samlede længde af en erhvervsuddannelse, inkl. grundforløb, kan variere fra 1½ år – det gælder fx social- og sundhedshjælperuddannelsen der er første trin på social- og sundhedsuddannelsen – til 5½ år for industriteknikeruddannelsen.

Hovedparten af den samlede uddannelsestid i hovedforløbet – typisk op mod tre fjerdedele – foregår i en praktikvirksomhed. Praktikken gennemføres på baggrund af en uddannelsesaftale mellem eleven og en virksomhed. Aftalen indebærer at eleven oppebærer løn fra praktikvirksomheden under hele hovedforløbet. Uddannelsesaftalen formaliserer altså en "byttehandel" hvor eleven får oplæring og løn mod at yde en arbejdsindsats i virksomheden. Størrelsen af lønnen er fastsat i overenskomsten for det pågældende område. Det er muligt at indgå kombinationsaftaler, dvs. aftaler med to eller flere virksomheder som varetager elevens praktikuddannelsesforløb i fællesskab.

Praktikvirksomheden har ansvar for at tilrettelægge praktikforløbet så det – sammen med den undervisning der foregår på skolen – fører til at eleven når uddannelsens mål. En praktikvirksomhed skal som hovedregel være godkendt af det faglige udvalg for uddannelsen der består af repræsentanter for arbejdsmarkedets parter. Det faglige udvalg kan dog vælge at uddelegere (dele af) arbejdet med at godkende en virksomhed til de lokale uddannelsesudvalg der er nedsat på de enkelte skoler.

3.2 Skolepraktikordningen

Det fremgår af beskrivelsen i afsnittet ovenfor at vekseluddannelsessystemet bygger på en forudsætning om at eleven har en praktikplads i en virksomhed.

Skolepraktikordningen omfatter en række tilbud i situationer hvor denne forudsætning ikke er til stede. Skolepraktik er således et tilbud til forskellige grupper af elever som har det til fælles at de ikke har og ikke kan finde en praktikplads. Tilbuddet henvender sig til:

- Elever der ikke kan finde en praktikplads efter at de har gennemført et grundforløb.
- Elever som ønsker at fortsætte på et højere trin af en uddannelse efter at de har gennemført et indledende trin af uddannelsen.
- Elever som har gennemført en del af en uddannelse under en kort uddannelsesaftale, dvs. en praktikaftale der ikke dækker et helt trin eller speciale.
- Elever som uforskyldt mister en praktikplads, fx hvis deres virksomhed lukker.

De centrale regler om skolepraktik findes i hovedbekendtgørelsen¹.

Ordningen indebærer at elever der opfylder bestemte kriterier, jf. nedenfor om EMMA, får mulighed for at gennemføre uddannelsernes praktikdele i skoleregii så de ikke bliver nødt til at afbryde deres uddannelse fordi de ikke har en praktikplads i en virksomhed. Elever i skolepraktik indgår ikke i et kontraktforhold på samme måde som elever med en uddannelsesaftale, og de får ikke løn. Til gengæld modtager de en særlig skolepraktikydelse mens de er i skolepraktik. Juridisk set har skolepraktikelever elevstatus til forskel fra elever med en uddannelsesaftale der har lønmodtagerstatus.

Muligheden for at gennemføre dele af en erhvervsuddannelse som skolepraktik – eller praktikpladskompenserende undervisning som det hed frem til 1993 – blev indført ved lov i 1990. I første omgang blev ordningen indført som en midlertidig ordning der skulle udløbe ved udgangen af 1996, men fra 1997 blev ordningen i stedet permanent. Ordningen har været genstand for diskussion siden den blev indført. Få har været begejstrede for ordningen, men de fleste har vurderet at den heller ikke kunne undværes.

I de senere år har der været en række politiske initiativer som har haft til formål at begrænse skolepraktikken – enten ved at begrænse adgangen, jf. afsnit 3.2.1, eller ved at mindske behovet for skolepraktik, jf. afsnit 3.2.3. De sidstnævnte initiativer har omfattet indsatser og incitamenter for at øge udbuddet af ordinære praktikpladser i virksomhederne, fx ved at styrke skolernes praktikpladsopsøgende arbejde eller ved at motivere virksomhederne til at oprette flere praktikpladser.

3.2.1 Adgang og optagelse

Skolepraktikordningen er et led i uddannelsesgarantien på erhvervsuddannelserne. Uddannelsesgarantien der trådte i kraft i sin nuværende form i 2008, sikrer at der altid findes mindst én uddannelse inden for hver fællesindgang som eleven kan gennemføre som skolepraktik. Garantien

¹ *Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser af 15.12.2010, især kap. 16*

indebærer ikke at en elev har krav på at komme i skolepraktik på enhver uddannelse han eller hun har kvalificeret sig til via sit grundforløb. For det første udbydes alle erhvervsuddannelser ikke med skolepraktik, og for det andet er der adgangsbegrænsning til nogle af de uddannelser der udbydes med skolepraktik.

Uddannelsesgarantien indebærer heller ikke at en elev kan være sikker på at komme i skolepraktik på den skole hvor han eller hun har gennemført sit grundforløb. Men skolen skal hjælpe en elev der er berettiget til skolepraktik, med at finde en anden skole hvis skolen ikke selv udbyder en relevant uddannelse med skolepraktik.

For at have mulighed for at komme i skolepraktik kan det således være nødvendigt at eleven er villig til at flytte sig – fagligt til en anden uddannelse inden for indgangen eller geografisk til en anden erhvervsskole, jf. i øvrigt om EMMA nedenfor.

Begrænsninger i adgangen til skolepraktik

Af de omkring 110 erhvervsuddannelser der findes i dag, udbydes 45, dvs. tæt på 40 %, med skolepraktik, mens de øvrige ca. 65 uddannelser ikke udbydes med skolepraktik, dvs. at de er optaget på den såkaldte negativliste der er et bilag til bekendtgørelsen om erhvervsuddannelserne. Uddannelserne på negativlisten er fx uddannelser som er forholdsvis specielle, eller som af udstyrmæssige grunde ville være vanskelige at udbyde med skolepraktik.

De uddannelser der udbydes med skolepraktik, er forholdsvis store. Uddannelserne med mulighed for skolepraktik stod således for omkring tre femtedele af den samlede elevtilgang til erhvervsuddannelserne i 2007 selv om de kun udgjorde to femtedele af uddannelserne.

Ti af de uddannelser der udbydes med skolepraktik, har adgangsbegrænsning til skolepraktikken, dvs. at de er kvotebelagte. Adgangsbegrænsningen blev indført i 2005, og den blev begrundet med henvisning til ubalancer i forholdet mellem antallet af praktikpladssøgende og de fremtidige beskæftigelsesmuligheder inden for området eller med henvisning til hvordan skolepraktikken fungerede på de enkelte områder, fx om der var risiko for misbrug af ordningen.

Kvoterne på de enkelte uddannelser er fastsat som en procentdel der er fælles for alle skoler, men som udmøntes lokalt på de enkelte skoler i forhold til deres tidligere elevtal på de pågældende uddannelser. En kvoteplads kan kun bruges én gang, dvs. at kvotepladsen ikke kan genbesættes når den bliver "ledig" – hvis en elev fx indgår en restlæreaftale med en virksomhed. Skolerne har mulighed for at samarbejde om kvoterne. En skole kan således overføre (dele af) sin kvote til en anden skole hvis den ikke selv vil bruge kvoten.

En kvote gælder indtil en ny kvote bliver udmeldt. Hvis en kvote er fastsat til 0 (en såkaldt nulkvote), eller hvis en skole allerede har opbrugt sin kvote, kan skolen tidligst optage elever i skolepraktik på den pågældende uddannelse efter at en ny kvote er blevet udmeldt. Elever der har fuldført en kort uddannelsesaftale, eller som uforskyldt har mistet deres praktikplads, fx hvis virksomheden er lukket, kan dog optages i skolepraktik uafhængigt af kvoterne.

Uddannelserne med adgangsbegrænsning til skolepraktikken hører til blandt de populære erhvervsuddannelser der har forholdsvis stor søgning. De ti kvotebelagte uddannelser stod således for en fjerdedel af den samlede tilgang til erhvervsuddannelserne i 2007 og for godt to femtedele af tilgangen til de uddannelser der udbydes med skolepraktik².

Hvornår kan man optages i skolepraktik?

For at en elev kan optages i skolepraktik efter grundforløbet, kræves det altså at uddannelsen faktisk udbydes med skolepraktik, og at der findes en skole der har plads inden for sin kvote, hvis der er tale om en uddannelse med adgangsbegrænsning. For at blive optaget skal eleven desuden opfylde EMMA-kriterierne. Det vil sige at eleven skal være egnet, og at han eller hun skal være geografisk mobil og fagligt mobil samt aktivt praktikpladssøgende. Kravet om opfyldelse af EMMA gælder både ved optagelsen og undervejs i skolepraktikforløbet.

Endelig gælder at elever der søger optagelse i skolepraktik efter at de har afsluttet deres grundforløb, først kan begynde i skolepraktik efter en karenstid på to måneder hvor de ikke har været i stand til at finde en praktikplads i en virksomhed. I karensperioden skal skolen tilbyde eleven supplerende grundforløbsundervisning der skal give eleven mulighed for at skifte uddannelsesretning til en anden uddannelse med bedre muligheder for at få en ordinær praktikplads.

Skolen skal informere eleverne om mulighederne og reglerne for skolepraktik på et særligt informationsmøde der afholdes i forbindelse med grundforløbets afslutning.

Skolen skal tilbyde elever på en uddannelse der ikke udbydes med skolepraktik, et overgangskursus af maksimalt 10 ugers varighed. Kurset skal kvalificere eleven til at fortsætte på en anden uddannelse hvor der er mulighed for skolepraktik.

3.2.2 Tilrettelæggelse af skolepraktikken

Det er en eksPLICIT målsætning i erhvervsuddannelsesloven at forløbene i skolepraktik skal tilrettelægges så eleven højst tilbringer halvdelen af uddannelsens samlede praktiktid i skolepraktik. Det

² Flg. uddannelserne har adgangsbegrænsning til skolepraktik: anlægs- og bygningsstruktør og brolægger, data- og kommunikationsuddannelsen, dyrepasser, elektriker, elektronik- og svagstrømsuddannelsen, kontoruddannelsen med specialer, mekaniker, snedker, teknisk designer og træfagenes byggeuddannelse.

kan fx ske ved at eleven på et tidspunkt får en praktikaftale med en virksomhed – enten en delaftale for en del af det samlede hovedforløb eller en restlæreaftale for den resterende del af hovedforløbet frem til eleven er udlært.

Skolen har mulighed for at tilrettelægge en del af tiden i skolepraktik som virksomhedsforlagt undervisning (VFU). VFU indebærer at skolen indgår en aftale med en virksomhed om at virksomheden – evt. mod betaling fra skolen – gennemfører en del af praktikundervisningen på skolens vegne og på skolens ansvar, men der bliver ikke indgået en uddannelsesaftale mellem eleven og virksomheden. I virksomhedsforlagt undervisning deltager eleven ikke i produktionen, men indgår som overtallig. Eleven kan fx udføre et arbejde på vegne af en ansat som instruerer og overvåger eleven og kvalitetssikrer arbejdet. Der er ingen tidsmæssige begrænsninger ved en aftale om virksomhedsforlagt undervisning, men skolen modtager kun taxametertilskud for eleven (halv størrelse) i de første tre måneder af tiden i virksomheden.

Skolerne skal løbende kvalitetssikre og -udvikle skolepraktikken, ligesom de også skal kvalitetssikre og -udvikle skolens øvrige undervisningsaktiviteter. Kvalitetssikring og -udvikling af skolepraktikken skal ske i samarbejde med de faglige udvalg og de lokale uddannelsesudvalg.

3.3 Initiativer og ændringer efter konjunkturskiftet

Efter skiftet i de økonomiske konjunkturer i 2008 er adgangsbegrænsningen til skolepraktikken blevet mere lempelig. Én uddannelse er blevet flyttet fra negativlisten, dvs. fra gruppen af uddannelser uden skolepraktik, til gruppen af uddannelser der udbydes med skolepraktik med adgangsbegrænsning, og generelt er kvoterne blevet sat i vejret. I 2009 blev kvoterne udvidet med 1.500 pladser, kvoterne for 2010 blev udvidet med 1.500 ekstra pladser, og en tilsvarende udvidelse blev fastholdt i kvoterne for 2011.

I 2008 var der ni uddannelser der havde en nulkvote. Med den politiske aftale fra forsommeren 2009 og med ungedaftalen fra november 2009 blev antallet af uddannelser med nulkvote reduceret, og efter den seneste praktikpladsaftale der blev indgået i november 2010 mellem regeringen (Venstre og Det Konservative Folkeparti) og Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Radikale Venstre, har alle adgangsbegrænsede uddannelser – bortset fra uddannelsen til dyrepasser – en kvote der er større end 0. Samtidig har elever der allerede har gennemført et trin af en erhvervsuddannelse i skolepraktik, midlertidigt fået mulighed for at fortsætte i skolepraktik på det efterfølgende trin, hvilket de ellers ikke ville have haft mulighed for.

Endvidere er indsatserne for at øge antallet af ordinære praktikpladser blevet intensiveret. Der er indført præmie- og bonusordninger for virksomheder der opretter nye praktikpladser, og beløbene er blevet forhøjet ad flere omgange. Beløbet på 16.000 kr. pr. praktikplads der blev indført i

maj 2009, blev forhøjet til 50.000 kr. pr. praktikplads i november 2009, og ved den seneste praktikpladsaftale fra november 2010 blev beløbet forhøjet til 70.000 kr.

Skolepraktikydelsen for hjemmeboende elever der er fyldt 18 år, er til gengæld blevet reduceret så forskellen mellem en elevløn og skolepraktikydelsen er blevet større. Reduktionen har til formål at motivere eleverne til at være mere mobile og mere aktive i deres jagt efter praktikpladser. I dag er skolepraktikydelsen for denne elevgruppe på niveau med SU for udeboende.

Endelig er der kommet mere fokus på kvaliteten i skolepraktikken efter at tilgangen til skolepraktik atter steg. I årene før 2008 hvor tilgangen til skolepraktikken faldt, blev ordningen derimod ofte opfattet som noget der skulle afvikles, snarere end som noget der skulle udvikles og gøres bedre.

Det øgede fokus på kvaliteten i skolepraktikken i de seneste år ses i en række udviklingsprojekter og regelpræciseringer som Undervisningsministeriet har iværksat, og i en række nye politiske initiativer på området. Hovedbekendtgørelsen for erhvervsuddannelser blev fx ændret i januar 2010 hvor det blev præciseret at skolernes forpligtelse til systematisk kvalitetsarbejde også skal dække deres gennemførelse af skolepraktik, ligesom de lokale uddannelsesudvalgs og de faglige udvalgs ansvar for kvaliteten i (skole)praktikuddannelsen blev præciseret. Samtidig afsætter praktikpladsaftalen fra november 2010 en pulje på 7 og 13 mio. kr. i hhv. 2011 og 2012 til forsøg med nye tilrettelæggelses- og samarbejdsformer i skolepraktikken.

4 Skolepraktikken i tal

Dette kapitel belyser udviklingen i skolepraktikken i tal. Afsnit 4.1 tegner et billede af den generelle udvikling på alle uddannelser taget under ét. Det fremgår at skiftet i konjunkturerne i 2008 fik stor betydning for skolepraktikken.

Afsnit 4.2 analyserer udviklingen på hver af de fire uddannelser der indgår i evalueringen – med særlig vægt på udviklingen i de seneste år, mens afsnit 4.3 belyser forskellige veje og uddannelsesforløb hvor skolepraktikken indgår på forskellige måder. I et afsluttende afsnit sammenfattes de vigtigste resultater af analyserne i kapitlet.

4.1 Det generelle billede

Tabel 1 nedenfor viser udviklingen i en række nøgletal for erhvervsuddannelserne i perioden 2003-2010 mht. praktikpladssituationen og skolepraktikken. I tabellen ses de store ændringer i praktikpladssituationen og skolepraktikken som følge af finanskrisens gennemslag i 2008. Tre hovedtendenser er særlig tydelige:

- Udviklingen i antallet af indgåede uddannelsesaftaler faldt kraftigt fra 2008 efter at være steget i de forudgående år. I 2010 steg antallet af indgåede uddannelsesaftaler atter, men ikke nok til at indhente nedgangen i 2008 og 2009.
- Udviklingen i antallet af indgåede uddannelsesaftaler og antallet af praktikpladssøgende bevæger sig modsat hinanden. Frem til 2007 faldt antallet af praktikpladssøgende opgjort ved årets udgang, mens det steg i de efterfølgende tre år. I 2010 var der dog tale om en forholdsvis lille stigning. Samlet set var antallet af praktikpladssøgende mere end fordoblet i 2010 i forhold til 2007.
- Antallet af elever i skolepraktik opgjort ved årets udgang faldt kraftigt i årene frem til 2008, men steg med ca. 2.100 i de efterfølgende år frem til 2010, dvs. en samlet stigning i antallet på 132 %. Optaget i skolepraktikken begyndte allerede at stige i 2008, men optaget var stadig mindre end afgang, således at antallet af skolepraktikelever ikke steg i dette år.

De følgende afsnit frem til afsnit 4.2 indeholder en nærmere gennemgang af tallene i tabel 1.

Det fremgår af tabellen at antallet af indgåede uddannelsesaftaler steg med 37 % fra 26.834 til 36.894 i perioden fra 2003 til 2007 hvor Danmark oplevede en stor fremgang i beskæftigelsen. Med den finansielle krise i 2008 vendte billedet, og antallet af indgåede aftaler faldt i både 2008 og 2009. I 2010 vendte billedet igen så noget af det tabte atter blev genvundet. Antallet af indgåede uddannelsesaftaler i 2010 på 33.022 svarer således "kun" til et fald på 10 % i forhold til 2007, mens tallet i 2009 på 26.889 svarer til et fald på 27 % i forhold til 2007.

Antallet af praktikpladssøgende elever hænger sammen med antallet af indgåede uddannelsesaftaler, således at antallet af praktikpladssøgende elever stiger når antallet af indgåede uddannelsesaftaler falder, og omvendt. Det fremgår fx af tabellen at antallet af praktikpladssøgende var stigende i årene efter 2007 hvor antallet af indgåede uddannelsesaftaler til gengæld faldt. Samlet viser tabellen at antallet af praktikpladssøgende er steget fra 2007 til 2010 fra 3.205 til 7.157 elever, dvs. at det er blevet mere end fordoblet.

Tabel 1
Praktikpladssituationen og skolepraktik i nøgletal – alle erhvervsuddannelser*

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Indgåede uddannelsesaftaler	26.834	28.493	31.445	36.046	36.894	33.577	26.889	33.022
Elever optaget i skolepraktik	6.336	5.262	2.729	2.316	1.695	1.849	4.280	4.769
Elever i skolepraktik ved årets udgang	7.657	6.936	4.315	2.540	1.622	1.582	3.521	3.673
Praktikpladssøgende elever ved årets udgang	11.370	10.655	6.586	4.707	3.205	3.896	7.058	7.157

Kilde: UNI-C's årsstatistik over praktikpladsområdet 2010 og UVM's databank.

*Tabellen viser udviklingen på alle erhvervsuddannelser med undtagelse af social- og sundhedsuddannelsen og den pædagogiske assistentuddannelse.

Udviklingen i antallet af elever der er optaget i skolepraktik, hænger ligeledes sammen med ændringerne i den økonomiske situation. Når der er nedgang i økonomien, mister flere elever uforstyldt deres praktikplads som følge af at virksomhederne får økonomiske problemer, og derved får disse elever adgang til skolepraktikken.

Udviklingen i optaget af elever i skolepraktik påvirkes dog også af det forhold at optaget er politisk styret. Styringen sker gennem adgangsbegrænsningen til skolepraktikken på nogle af de mest søgte uddannelser (jf. afsnit 3.2.1). De forholdsvis lave tal for optaget og antallet af elever i skolepraktik i perioden 2005-2008 afspejler således ikke kun de høje konjunkturer, men også at adgangsbegrænsningen var meget stram. I disse år havde de adgangsbegrænsede uddannelser nulkvoter, hvilket betød at skolerne kun kunne optage elever i skolepraktik på disse uddannelser i de tilfælde hvor der var tale om elever der uforskyldt havde mistet deres praktikplads. Med praktikpladsaftalerne fra 2009 og 2010 er kvoterne sat i vejret, således at adgangsbegrænsningen nu er mere lempelig.

Tabellen viser at antallet af elever der var i skolepraktik ved udgangen af 2010, var 3.673. Antallet af elever i skolepraktik var altså steget med mere end 2.100 elever i forhold til situationen i 2008. Antallet i 2010 var dog forholdsvis lavt sammenlignet med niveauet i årene fra 2003 til 2005.

I 2008 var antallet af elever i skolepraktik særlig lavt som følge af den stramme adgangsbegrænsning og højkonjunkturen i de foregående år. Antallet af skolepraktikelever lå således på et niveau der kun svarede til 20 % af antallet fem år tidligere, dvs. i 2003.

Det kan tilføjes at stigningen i antallet af skolepraktikelever fortsatte i første halvdel af 2011. Frem til udgangen af maj steg antallet af elever i skolepraktik således med ca. 250 elever. En nærmere analyse af udviklingen i antallet af skolepraktikelever og optaget i skolepraktikken og forskellige faktorer i denne sammenhæng, herunder skolernes forvaltning af EMMA-kriterierne og elevernes interesse for at benytte sig af det eksisterende tilbud om skolepraktik, findes i kapitel 6.

4.2 Udviklingen på fire uddannelser

Dette afsnit belyser udviklingen i skolepraktikken på de fire uddannelser der indgår i evalueringen. Det drejer sig om flg. uddannelser:

- Data- og kommunikationsuddannelsen
- Detailhandelsuddannelsen
- Mekanikeruddannelsen
- Træfagenes byggeuddannelse.

Tilsammen fylder de fire uddannelser forholdsvis meget i det samlede landskab af erhvervsuddannelser. Tilsammen stod de fire uddannelser således for mere end en fjerdedel af alle skolepraktikelever og af alle indgåede uddannelsesaftaler i 2010 – hhv. 27 % og 28 %.

Detailhandelsuddannelsen har størst volumen af de fire. Den tegner sig for mere end halvdelen af alle uddannelsesaftaler der blev indgået på de fire uddannelser. Træfagenes byggeuddannelse er til gengæld størst hvad angår elever i skolepraktik. Den står for 41 % af skolepraktikeleverne på de fire uddannelser, jf. tabel 2 nedenfor.

Tabel 2 viser endvidere hvor mange skoler der udbyder de fire uddannelser, og hvor mange lokationer de udbydes på, samt hvor mange skoler der udbød skolepraktik inden for den pågældende uddannelse pr. august 2010. Det fremgår at skolepraktik ikke findes på alle skoler der har de pågældende uddannelser. Det er især tydeligt på detailhandelsuddannelsen. Skolepraktik på detailhandelsuddannelsen udbydes således kun på fem ud af 19 skoler der udbyder uddannelsen. Korte beskrivelser af de fire uddannelser og flere tal der belyser udviklingen på uddannelserne siden 2003, findes i appendiks E.

Tabel 2
Indgåede uddannelsesaftaler og skolepraktikelever i 2010 på fire uddannelser

	Data- og kommunika- tionsuddannelsen	Detailhandels- uddannelsen	Mekaniker- uddannelsen	Træfagenes bygge- uddannelse
Indgåede uddannelsesaftaler	485	4.909	1.601	2.364
Elever i skolepraktik ved årets udgang	92	140	298	373
Antal skoler der udbyder hovedforløb (antal lokationer)/antal skoler med skolepraktik	7 (9)/5	19 (24)/5	22 (24)/16	24 (30)/19
Praktikpladssøgende elever ved årets udgang	268	601	596	637

Kilde: Undervisningsministeriets databank.

Udbud under forskellige vilkår

Når tallene for skolepraktik på de fire uddannelser sammenholdes, skal man være opmærksom på at skolepraktik udbydes under forskellige vilkår på uddannelserne. Tre af uddannelserne – data- og kommunikationsuddannelsen, mekanikeruddannelsen og træfagenes byggeuddannelse – er kvotebelagte, dvs. at der er adgangsbegrænsning. Detailhandelsuddannelsen har derimod skolepraktik uden adgangsbegrænsning, hvilket betyder at optaget udelukkende afhænger af hvor mange elever der søger, og hvor mange af disse der vurderes at opfylde EMMA-kriterierne.

Træfagenes byggeuddannelse og data- og kommunikationsuddannelsen fik nulkvoter i 2005 da adgangsbegrænsningen blev indført, mens mekanikeruddannelsen fik en nulkvote i 2008. Nulkvoter indebærer at der er lukket for adgangen til skolepraktik for elever der kommer direkte fra grundforløbet. Der blev åbnet for kvoterne på træfagenes byggeuddannelse og mekanikeruddannelsen i andet halvår af 2009 og på data- og kommunikationsuddannelsen i 2010.

I 2010 blev der optaget 240 elever i skolepraktik på detailhandelsuddannelsen, mens der blev optaget hhv. 117, 328 og 561 på data- og kommunikationsuddannelsen, mekanikeruddannelsen og træfagenes byggeuddannelse. Optaget på de tre sidstnævnte uddannelser kan sammenholdes med de udmeldte kvoter for uddannelserne på hhv. 100, 270 og 380 elever. Når det faktiske optag i alle tre tilfælde, men især på træfagenes byggeuddannelse, ligger højere end kvoterne, hænger det sammen med at tallene for optaget også omfatter de elever der uforskyldt har mistet deres praktikpladser. Som nævnt tidligere optages disse elever uafhængigt af kvoterne (jf. afsnit 2.3.1).

Aktuelle tendenser på uddannelserne

Analysen af den aktuelle udvikling i skolepraktikken på de fire uddannelser bygger på tallene i tabel 1 og 2 samt bilagstabel E 5 der er hentet i databanken på Undervisningsministeriets hjemmeside. Analysen peger på tre hovedtendenser:

- Uddannelserne påvirkes i forskellig grad af konjunkturerne
- Skolepraktik fylder ikke lige meget på uddannelserne
- Flere nye uddannelsesaftaler i 2010 og 2011, men stadig mangel på pladser.

Uddannelserne påvirkes i forskellig grad af konjunkturerne

Relativt set er detailhandelsuddannelsen og data- og kommunikationsuddannelsen påvirket i mindre grad af den økonomiske nedgang og konjunktursvingningerne end uddannelserne generelt. Når væksten i antal praktikpladssøgende fra udgangen af 2007 til udgangen af 2010 bruges som målestok, fremgår det af tabel 1 at den på alle uddannelser taget under ét ligger på 123 %, mens det tilsvarende tal i tabel 2 for data- og kommunikationsuddannelsen og detailhandelsuddannelsen "kun" ligger på hhv. 65 % og 94 %.

Træfagenes byggeuddannelse og mekanikeruddannelsen hører til gengæld til blandt de konjunkturfølsomme uddannelser. I løbet af kriseårene 2008 og 2009 var der en markant nedgang i antallet af indgåede uddannelsesaftaler på disse uddannelser, og antallet af praktikpladssøgende steg med hhv. 372 % og 277 % fra 2007 til 2010, dvs. tæt på hhv. en femdobling og en fire-dobling. Samtidig er disse uddannelser karakteriseret ved forholdsvis store udsving fra år til år i antallet af indgåede uddannelsesaftaler.

Skolepraktik fylder ikke lige meget på uddannelserne

I absolutte tal var antallet af skolepraktikelever ved udgangen af 2010 højest på trøfagenes byggeuddannelse og mekanikeruddannelsen med hhv. 373 og 298 elever og lavest på data- og kommunikationsuddannelsen og detailhandelsuddannelsen med hhv. 92 og 140 elever.

Når antallet af skolepraktikelever sættes i forhold til antallet af indgåede uddannelsesaftaler på de fire uddannelser, fremgår det at antallet af skolepraktikelever udgør 19 % på både data- og kommunikationsuddannelsen og mekanikeruddannelsen og 16 % på trøfagenes byggeuddannelse. Til sammenligning kan det nævnes at antallet af elever i skolepraktik ved udgangen af 2010 udgjorde 11 % af antallet af indgåede uddannelsesaftaler det pågældende år på alle uddannelser.

Relativt set fylder skolepraktikken altså mere på de tre nævnte uddannelser end den gør i gennemsnit på alle uddannelser. Til gengæld fylder skolepraktikken langt mindre på detailhandelsuddannelsen hvor antallet af elever i skolepraktik kun når op på 3 % i forhold til antallet af indgåede aftaler. Den relativt lave volumen i skolepraktikken på detailhandelsuddannelsen skyldes også det forhold at skolepraktik kun udbydes på hver fjerde af de skoler der har uddannelsen.

Flere nye uddannelsesaftaler i 2010 og 2011, men stadig mangel på pladser

I 2010 blev der indgået flere praktikpladsaftaler end i 2009. Det gælder for alle uddannelser under ét, og det gælder for de fire uddannelser der indgår i evalueringen.

Antallet af praktikpladssøgende er dog stadig højt. Det gælder især på data- og kommunikationsuddannelsen hvor de praktikpladssøgende ved udgangen af 2010 udgjorde 55 % af de indgåede uddannelsesaftaler det pågældende år. Også på mekanikeruddannelsen mangler der meget før behovet for praktikpladser er dækket. Her udgjorde de praktikpladssøgende ved udgangen af 2010 37 % af de indgåede aftaler det pågældende år. På trøfagenes byggeuddannelse udgjorde de 27 %, mens det tilsvarende tal på detailhandelsuddannelsen kun var 12 %.

Når disse tal for de fire uddannelser sammenholdes med det tilsvarende tal for alle uddannelser, fremgår det at det kun er detailhandelsuddannelsen der ligger under gennemsnittet for alle uddannelser på 22 %. Relativt set er detailhandelsuddannelsen altså ikke ramt af praktikpladsmangel i lige så høj grad som de andre uddannelser. De øvrige tre uddannelser – og her især data- og kommunikationsuddannelsen – ligger til gengæld over gennemsnittet for alle uddannelser under ét.

Udviklingen i 2011 er forskellig fra uddannelse til uddannelse. På detailhandelsuddannelsen var antallet af indgåede uddannelsesaftaler ved udgangen af maj 2011 lavere end det tilsvarende tal for 2010, mens det var højere på data- og kommunikationsuddannelsen og på mekanikeruddan-

nelsen. På træfagenes byggeuddannelse var antallet stort set det samme i maj 2010 og i maj 2011. Det tilsvarende tal for alle uddannelser taget under ét var en smule lavere i 2011 end tallet for 2010 (18.397 indgåede uddannelsesaftaler i løbet af de fem første måneder af 2011 mod 18.992 aftaler i den samme periode i 2010).

4.3 Veje i skolepraktikken

Dette afsnit analyserer forskellige veje til og i skolepraktikken. Afsnittet belyser for det første i hvilket omfang elever der begynder i skolepraktik, kommer direkte fra grundforløbet eller fra en (afbrudt) aftale. For det andet belyser afsnittet i hvilket omfang elever der har gennemført en erhvervsuddannelse, har været i skolepraktik, og hvilke "hovedveje" de har fulgt gennem deres hovedforløb.

Afsnittet fokuserer på de fire uddannelser der indgår i evalueringen. Løbende sammenlignes de fire uddannelser dog med gennemsnitstal for alle uddannelser under ét.

4.3.1 Forskellige indgange til skolepraktik

Påbegyndelse af skolepraktik kan ske direkte efter afsluttet grundforløb eller som følge af en afbrudt praktikaftale. De to indgange til skolepraktik beskrives i nedenstående med fokus på:

- Udviklingen i antallet af elever der starter direkte i skolepraktik, med særligt fokus på det markante spring fra 2008 til 2009
- Den gradvise stigning i antallet af elever der starter i skolepraktik som følge af en afbrudt uddannelsesaftale, fra 2005 til 2009

Hvor mange der begynder henholdsvis direkte efter grundforløbet eller efter afbrudt aftale, hænger sammen med konjunkturerne og de politisk bestemte kvoter i den pågældende periode. Således skete der en markant stigning på de fire uddannelser fra 2008 til 2009 i antallet af elever der begyndte direkte i skolepraktik. I 2008 begyndte 107 elever direkte i skolepraktik, mens antallet i 2009 var 849, altså næsten otte gange så stort³.

De tre uddannelser: mekanikeruddannelsen, træfagenes byggeuddannelse og data- og kommunikationsuddannelsen havde nulkvoter i 2008, og den markante stigning i antallet af elever der begyndte direkte i skolepraktik, må hovedsageligt tilskrives at kvoterne på mekanikeruddannelsen og træfagenes byggeuddannelse blev åbnet fra 2. halvår af 2009. Det betød at praktiksøgende fik mulighed for at komme i skolepraktik direkte efter grundforløbet. På mekanikeruddannelsen udgjorde andelen af elever der begyndte direkte i skolepraktik, 29,7 % af de elever der påbegyndte deres første hovedforløb i 2009, mens den på træfagenes byggeuddannelse udgjorde

³ Tallene omfatter også elever der er begyndt i skolepraktik efter at have gennemført en kort uddannelsesaftale i direkte forlængelse af deres grundforløb. Denne gruppe må antages at have et begrænset omfang.

25,5 %. På detailhandelsuddannelsen var tallene mere beskedne. Her var der en stigning fra 1,7 % til 6,7 % i antallet af elever der begyndte direkte i skolepraktik.

Data- og kommunikationsuddannelsen havde nulkvote frem til 2010. Andelen af elever der begyndte direkte i skolepraktik efter afsluttet grundforløb, udgjorde i første halvdel af 2010 26, dvs. 8 %.

I samme periode i 2008-2009 var der også en stigning i antallet af elever der begyndte i skolepraktik som følge af et afbrudt forløb, hvilket hang sammen med konjunkturerne i perioden. Men der var i højere grad tale om en gradvis stigning fra 2005 til 2009 frem for et pludseligt markant spring fra 2008 til 2009. Træfagenes byggeuddannelse havde især mange elever i denne kategori. Denne uddannelse stod således for 66 % af de elever på de fire uddannelser i 2009 der startede i skolepraktik som følge af en afbrudt aftale.

Den tilsvarende udvikling på alle uddannelser i antallet af elever der starter i skolepraktik hhv. direkte eller som følge af et afbrudt forløb, ligner udviklingen på de fire uddannelser, dog med knap så markante udsving. I 2008 startede 1.163 elever direkte i skolepraktik, mens antallet i 2009 var 3.058, hvilket svarer til godt 2,5 gange så mange.

4.3.2 Forskellige veje til gennemført uddannelse

Omdrejningspunktet for dette afsnit er i hvilket omfang eleverne gør brug af skolepraktik på forskellige tidspunkter i deres uddannelse, og hvordan skolepraktikken derved kan opfylde forskellige funktioner som led i gennemførelsen af en erhvervsuddannelse. I den forbindelse er det vigtigt at understrege at det er en forholdsvis lille del af de færdiguddannede elever der gør brug af skolepraktik i løbet af deres uddannelse.

I analysen af hvordan skolepraktik kan indgå på forskellige måder i elevernes uddannelsesforløb, skelnes der mellem fire "hovedveje":

- Elever der påbegynder deres hovedforløb med en uddannelsesaftale og afslutter det i skolepraktik.
- Elever der påbegynder uddannelsen med en uddannelsesaftale, skifter til skolepraktik og siden afslutter uddannelsen i en virksomhedsaftale.
- Elever der påbegynder deres hovedforløb i skolepraktik og afslutter det i en virksomhedsaftale.
- Elever der påbegynder og afslutter deres hovedforløb i skolepraktik.

Tabel 3 nedenfor viser at 1.378 eller 6,3 % af de 22.009 elever der afsluttede deres første erhvervsuddannelse i perioden 1.8.2009 til 31.7.2010 havde gjort brug af skolepraktik på et tidspunkt i deres uddannelse.

Tabel 3
Gennemført uddannelse 2009-2010 og brug af skolepraktik

	Data- og kommunikationsuddannelsen	Detailhandelsuddannelsen	Mekanikeruddannelsen	Træfagenes byggeuddannelse	Alle uddannelser
Elever der har gennemført uddannelse	204	2.968	694	2.365	22.009
Elever der har gjort brug af skolepraktik	21	86	33	191	1.378
Elever der har gjort brug af skolepraktik i procentandel af elever der har gennemført uddannelse	10,3 %	2,9 %	4,8 %	8,1 %	6,3 %

Kilde: Registerdata fra UNI-C. Population: Personer der har afsluttet første hovedforløb på en erhvervsuddannelse i perioden 1.8.2009 til 31.7.2010.

Det er mere almindeligt at de færdiguddannede fra data- og kommunikationsuddannelsen og træfagenes byggeuddannelse har gjort brug af skolepraktik i deres uddannelsesforløb når man sammenligner med tallet for alle uddannelser under ét. På disse uddannelser har henholdsvis 10,3 % og 8,1 % gjort brug af skolepraktik. Andelen af færdiguddannede på mekaniker- og detailhandelsuddannelsen der har gjort brug af skolepraktik, på hhv. 4,8 % og 2,9 % ligger til gengæld under gennemsnittet på 6,3 %.

Tabel 4 viser elevernes vej gennem deres erhvervsuddannelse fordelt på de fire hovedveje der er beskrevet ovenfor. Hovedvejene er ikke udtømmende i forhold til alle tænkelige forløb. Eleverne kan således have slået nogle sving og eventuelt fulgt nogle "biveje" i deres forløb som der ikke tages hensyn til i analysen. Eksempelvis kan en elev have været i skolepraktik flere gange i løbet af forløbet hvis den pågældende elev flere gange har mistet sin praktikplads, og en elev der påbegynder og afslutter uddannelsen i skolepraktik, kan enten have været i skolepraktik i hele forløbet eller have haft en uddannelsesaftale undervejs i forløbet.

Tabel 4
Elevernes brug af skolepraktik fordelt på fire hovedveje

	Begyndt i uddannelsesaftale og afsluttet i skolepraktik	Begyndt i uddannelsesaftale, skiftet til skolepraktik og afsluttet i uddannelsesaftale	Begyndt i skolepraktik og afsluttet i uddannelsesaftale	Begyndt i skolepraktik og afsluttet i skolepraktik	
Data- og kommunikationsuddannelsen (N = 21)	29 %	57 %	14 %	0 %	100 %
Detailhandelsuddannelsen (N = 86)	20 %	17 %	43 %	20 %	100 %
Mekanikeruddannelsen (N = 33)	42 %	58 %	0 %	0 %	100 %
Træfagenes byggeuddannelse (N = 191)	49 %	47 %	3 %	1 %	100 %
Alle uddannelser (N = 1.377)	22 %	23 %	35 %	19 %	100 %

Kilde: Registerdata fra UNI-C. Population: Personer der har afsluttet første hovedforløb på en erhvervsuddannelse i perioden 1.8.2009 til 31.7.2010 og har gjort brug af skolepraktik på et tidspunkt i deres uddannelse.

Af de elever der gør brug af skolepraktik i løbet af deres uddannelse, afslutter 58 % deres uddannelse i en uddannelsesaftale når der ses på alle uddannelser under ét. På data- og kommunikationsuddannelsen er andelen størst med 71 %. På detailhandelsuddannelsen er andelen 60 %, mens den på mekanikeruddannelsen og træfagenes byggeuddannelse er hhv. 58 % og 50 %.

Af de elever der har gjort brug af skolepraktik på detailhandelsuddannelsen, er en markant større andel startet direkte i skolepraktik end på de tre andre uddannelser. På detailhandelsuddannelsen er 63 % startet direkte i skolepraktik. Det tilsvarende tal for alle uddannelser under ét er ligeledes forholdsvis højt, nemlig 54 %. Kun meget få elever er begyndt i skolepraktik på de tre øvrige uddannelser, hvilket givetvis hænger sammen med kvoterne på de pågældende uddannelser, jf. 4.2 og 4.3.1.

Det er vigtigt at fastholde at analyserne i dette kapitel har beskæftiget sig med skolepraktikkens rolle for de elever der har færdiggjort et hovedforløb. Mange elever på erhvervsuddannelserne kommer imidlertid ikke i gang med et hovedforløb efter at de har afsluttet deres grundforløb. Denne problematik belyses i kapitel 6.

4.4 Sammenfatning af nøgletal

I årene umiddelbart før 2008 blev skolepraktikken neddrolet både som følge af den høje beskæftigelse på arbejdsmarkedet og den stramme adgangsbeholdning. Med finanskrisen og konjunkturskiftet i 2008 ændredes billedet atter. For alle uddannelser under ét viser tallene at

- antallet af indgåede uddannelsesaftaler er faldet med 10 % fra 2007 til 2010.
- antallet af praktikpladssøgende er mere end fordoblet fra 2007 til 2010.
- antallet af elever i skolepraktik er steget fra 2007 til 2010.

Faldet i antallet af indgåede uddannelsesaftaler og stigningen i antallet af praktikpladssøgende betyder at der alt andet lige bliver et øget behov for alternative løsningsmuligheder, fx i form af skolepraktik, for de elever der står uden praktikplads. Et øget behov vil imidlertid ikke nødvendigvis vise sig som en stigende efterspørgsel efter skolepraktik. Det kræver dels at de praktikpladssøgende opfylder EMMA-kriterierne, og at de faktisk ønsker at blive optaget i skolepraktikken. Disse spørgsmål behandles i kapitel 6.

Det er tydeligt at nogle uddannelser er mere påvirkede af udsving i konjunkturerne end andre. På de konjunkturfølsomme uddannelser kan behovet for skolepraktik variere betydeligt fra år til år. Det er vigtigt at være opmærksom på at antallet af elever i skolepraktik på en given uddannelse ikke kun afhænger af konjunkturerne, men at det også er afhængigt af de udmeldte kvoter for det pågældende år. Fra 2. halvdel af 2009 blev der åbnet op for nulkvoterne på træfagenes byggeuddannelse og mekanikeruddannelsen, og der blev åbnet op for nulkvoten på data- og kommunikationsuddannelsen i 2010. Antallet af praktikpladssøgende uden for skolepraktikken er dog stadig højt.

Skolepraktik fylder ikke lige meget på de fire uddannelser. I 2010 fyldte skolepraktikken relativt set mest på mekanikeruddannelsen samt på data- og kommunikationsuddannelsen hvor antallet af elever i skolepraktik ved udgangen af 2010 udgjorde 19 % af antallet af indgåede aftaler på begge uddannelser. Detailhandelsuddannelsen skiller sig ud i den anden ende, idet antallet af elever i skolepraktik ved udgangen af 2010 kun udgjorde 3 % af antallet af indgåede uddannelsesaftaler i 2010.

Skolepraktik kan indgå på forskellig vis i et uddannelsesforløb. Man kan begynde direkte i skolepraktik efter endt grundforløb eller begynde efter en afbrudt aftale – og man kan vende tilbage

til skolepraktikken flere gange i løbet af sit uddannelsesforløb. Af de færdiguddannede elever på detailhandelsuddannelsen i perioden 2009-2010 som havde gjort brug af skolepraktik i løbet af deres uddannelse, påbegyndte hovedparten (63 %) deres hovedforløb i skolepraktik. På de tre andre uddannelser i evalueringen påbegyndte langt størstedelen deres uddannelse i praktik i en virksomhed, hvilket hænger sammen med de udmeldte nulkvoter på de tre uddannelser. Evalueringen viser samtidig at mindst halvdelen og op imod 70 % af skolepraktikeleverne afslutter deres uddannelse i en restaftale. Disse elever har altså fået en aftale med en virksomhed efter at have været i skolepraktik.

5 Tilrettelæggelsen på skolerne

Dette kapitel belyser den overordnede vurdering og tilrettelæggelse af skolepraktikken på baggrund af interviewene med lederne og interviewene med medlemmer af lokale uddannelsesudvalg.

Kapitlet redegør først for de overordnede vurderinger af skolepraktikken blandt de interviewede ledere. På den baggrund analyserer kapitlet de mål skolerne forfølger i deres tilrettelæggelse af skolepraktikken, og det belyser ordningens omdømme blandt ledere og medlemmer af de lokale uddannelsesudvalg. Kapitlet analyserer endvidere problemstillinger i organiseringen af skolepraktikken og problemstillinger i relation til ordningens volumen som har stor betydning for den konkrete tilrettelæggelse af skolepraktikken. Til sidst belyser kapitlet skolernes kvalitetsarbejde på området.

Kapitlet anlægger et overordnet perspektiv på tilrettelæggelsen af skolepraktikken. De enkelte uddannelser vil derfor ikke blive behandlet separat i dette kapitel.

5.1 Overordnede vurderinger og mål i skolepraktikken

Det er et gennemgående træk i interviewene at lederne vurderer at vekseluddannelsessystemet skal bevares. Vekseluddannelsessystemet er således det givne udgangspunkt når lederne forholder sig til skolepraktikordningen i interviewene. Det er tydeligt at flere af de interviewede ledere lægger vægt på at skolepraktik ikke kun skal ses som et "nødvendigt onde" i en lavkonjunktur eller som et "enten-eller" i forhold til praktik i en virksomhed, men at den snarere bør opfattes som et supplement til praktik i virksomheder og som en forudsætning for at bevare vekseluddannelsessystemet.

Lederne giver udtryk for at der fortsat vil være behov for en skolepraktikordning, og at skolerne i den forbindelse har brug for en lidt mere fast struktur. En leder siger at der er brug for et fleksibelt og intelligent system som man skal kunne skrue op og ned for efter behov. Ifølge denne le-

der er det vigtigt at et sådant system ikke får præg af noget rent midlertidigt som skal "opfindes forfra" hver gang konjunkturerne skifter. En anden leder udtrykker behovet på denne måde:

Der er behov for at tænke i modeller der ikke ser skolepraktik og virksomhedspraktik som et enten-eller, men i højere grad som et både-og og som et samspil... Og så er det for øvrigt en god ide at komme af med selve navnet skole-praktik som jo netop signalerer skole...

I citatet gives der på én gang udtryk for at det er vigtigt at se praktik og skole som noget forskelligt, samtidig med at der er behov for i højere grad at se praktik i virksomheder og praktik i skoler i sammenhæng i stedet for kun at se de to praktikformer som gensidigt udelukkende størrelser. I den forbindelse hæfter flere ledere sig ved at det faktisk lykkes for skolerne at få mange elever ud i restlæreaftaler. Det ser de som tegn på at skolepraktikken faktisk gør noget ved de unge, så det alt andet lige bliver mere attraktivt for virksomhederne at tage dem som elever. På den måde bliver ordningen et bidrag til arbejdet med at holde de unge på sporet og realisere målsætningen om at 95 % af en årgang skal have en ungdomsuddannelse.

5.1.1 Mål i skolernes tilrettelæggelse af skolepraktikken

Af interviewene med lederne fremgår det at skolerne forfølger flere mål i tilrettelæggelsen af deres skolepraktik. En leder formulerer det på denne måde:

Målet og succeskriteriet er helt klart at skolepraktikeleverne får et svendebrev, og at de færdiguddannede er fuldt på højde med de forventninger som branchen har ... Et andet succeskriterium som vi lægger stor vægt på, er at få eleverne ud i restaftaler eller evt. i delaftaler, men det er sværere at nå p.t. fordi konjunkturerne ikke er til det.

Denne leder taler om to forskellige mål for skolepraktikken: dels at sikre at eleverne får en god uddannelse, dels at sørge for at eleverne hurtigst muligt kommer ud "i virkeligheden". Det første mål eller succeskriterium handler altså om den faglige dimension af skolepraktikken, mens det andet succeskriterium er udtryk for at skolerne på en måde kan siges at arbejde på at overflødiggøre sig selv – eller i hvert fald deres skolepraktik – ved at få eleverne ud i virksomhederne. Det kan ske ved at de kommer ud i et restlæreforhold eller ved at de får en delaftale. De kan også komme ud i virksomhederne mens de er i skolepraktikken, ved at komme ud i virksomhedsforlagt undervisning (VFU) som mange ledere ser som et skridt på vejen mod en restlæreaftale. En leder udtrykker det på denne måde:

Vores største håb er at eleverne ikke har hele forløbet i skolepraktik, men at de får en delaftale eller restlæreaftale – eller at de i hvert fald får så meget virksomhedsforlagt undervisning som muligt så tiden på skolen bliver så kort som muligt.

De besøgte skoler lægger således stor vægt på arbejdet med at få skolepraktikeleverne ud i virksomhederne. I praksis er der imidlertid forskel på i hvilket omfang og på hvilke måder skolerne og de enkelte afdelinger på skolerne benytter sig af eller kan benytte sig af muligheden for at sende eleverne ud til virksomhedsforlagt undervisning. Forskellene kan være udtryk for forskellige strategier på skolerne, men de synes især at afhænge af hvordan det lokale arbejdsmarked fungerer, dvs. af forhold som skolerne ikke selv er herre over.

Lederinterviewene tyder på at omfanget af brugen af virksomhedsforlagt undervisning kan have konsekvenser for hvordan man arbejder med tilrettelæggelsen af skolepraktikken. På skoler der benytter sig af virksomhedsforlagt undervisning i udstrakt grad, tillægges arbejdet med at udvikle tilbuddene til eleverne i de perioder hvor de er på skolen, naturligvis ikke samme vægt som på skoler hvor eleverne er på skolen i en større del af tiden. Målet om at få eleverne ud i virksomhederne har således betydning for hvordan skolerne arbejder med at styrke den faglige dimension i skolepraktikken. Forskellene mellem uddannelserne mht. brugen af virksomhedsforlagt undervisning belyses nærmere i kapitel 7.

Ud over at arbejde for at eleverne får en god uddannelse, og at de får en restlæreaftale, tyder interviewene med lederne på at de desuden ser det som et mål i sig selv at sikre skolepraktikkens omdømme.

5.1.2 Skolepraktikkens omdømme

I lederinterviewene bliver der givet udtryk for at det er vigtigt at arbejde med skolepraktikkens omdømme. Det gælder både af hensyn til skolepraktikken i sig selv fordi de vurderer at skolepraktikken er bedre end sit rygte, og af hensyn til erhvervsuddannelserne som sådan fordi et dårligt omdømme for skolepraktikken smitter af på erhvervsuddannelsernes generelle omdømme. En leder udtrykker det på denne måde:

Det er vigtigt at der er respekt om skolepraktikken, den må ikke virke devaluerende på uddannelsen (lederinterview).

At der er respekt om skolepraktikken, at den har et godt omdømme blandt både virksomheder, elever og forældre, og "at det er o.k. at gå derovre", er således også succeskriterier som opfattes som vigtige af lederne på de besøgte skoler.

Skolepraktikkens omdømme ses typisk i tæt sammenhæng med de to andre succeskriterier for skolepraktikken og som et vigtigt middel i arbejdet med at realisere disse mål. En stærk faglighed – blandt lederne oftest forstået som en række teknisk-faglige færdigheder hos eleverne – opfattes således som vigtig for at sikre et godt omdømme for skolepraktikken. Samtidig er omdømmet en vigtig faktor for hvor godt det går med at få eleverne ud i restlæreaftaler. Flere ledere giver i

den forbindelse udtryk for at en stærk faglighed ikke i sig selv er nok til at sikre et godt omdømme, der skal også arbejdes aktivt for at udbrede kendskabet til skolepraktikken og resultaterne af den.

Det er ikke kun lederne der er optaget af skolepraktikkens omdømme. Det gælder i høj grad også eleverne, jf. afsnit 6.2 nedenfor, og det gælder de medlemmer af lokale uddannelsesudvalg som EVA har interviewet.

Blandt de interviewede medlemmer af de lokale uddannelsesudvalg er vurderingerne af skolepraktikeleverne meget forskellige. To eksempler kan illustrere spændvidden:

Skolepraktikken har ikke det bedste ry blandt arbejdsgiverne, og det er ikke eleverne herfra der står først på listen når der skal nyansættes ... men elever der har været i skolepraktik i en kortere periode – op til en tredjedel af det samlede uddannelsesforløb – står nøjagtig lige så godt som andre færdiguddannede (formand for lokalt uddannelsesudvalg, arbejdsgiverrepræsentant).

Det har overrasket mig hvad skolepraktik egentlig er ... Mange virksomheder har fordomme om at det er bunden af eleverne der går i skolepraktik ... men det er altså ikke bunden. De har bare ikke været heldige at komme gennem nåleøjet og få en læreplads. Men de kan lige så meget, og der stilles nøjagtig de samme krav til dem i skolepraktik som til dem i virksomhedspraktik (næstformand for lokalt uddannelsesudvalg, arbejdsgiverrepræsentant).

Eksemplerne viser at opfattelserne af skolepraktikken spænder vidt, og at omdømmet er meget forskelligartet. Alt andet lige er der grund til at antage at skolepraktikkens omdømme påvirkes af styrken af lærlingetraditionerne på de enkelte uddannelsesområder. Jo stærkere traditioner, desto dårligere omdømme for skolepraktikken. Samtidig kan der naturligvis også være forskelle mellem erfaringerne i de enkelte lokalområder. I interviewene er der dog en tendens til at repræsentanterne for de lokale uddannelsesudvalg vurderer at skolepraktikkens omdømme måske er ved at ændre sig i en mere positiv retning. Skolepraktikkens omdømme er altså ikke en statisk størrelse.

Interviewene med lederne bekræfter at der har været mange eksempler på skepsis over for skolepraktikken i virksomhederne, og at det derfor er nødvendigt at arbejde aktivt på skolerne for at ændre omdømmet. Det kan ske ved at lægge vægt på at være mere synlig i skolepraktikken og ved at udbrede kendskabet til ordningen blandt virksomhederne. En leder beskriver det på denne måde:

En tæt kontakt til områdets mestre er afgørende. Der er en sammenhæng mellem tilrettelæggelsen af skolepraktik og den relation man har til branchen. Jo tættere brancherelation, jo bedre bliver vi til at imødekomme de forventninger de måtte have i forhold til elevernes faglighed, og jo villigere bliver mestrene til at tage elever. Det betyder meget når vi planlægger skolepraktikken, så eleverne kan honorere de forventninger og krav der stilles derude.

Ifølge skolerne er det altså vigtigt at være synlig i skolepraktikken. Det kan ske ved at deltage i større projekter der skaber synlighed om at eleverne faktisk lærer noget, og som de kan tale med mestrene om. Sådanne projekter vil ofte være enkeltstående eksempler, især de meget spektakulære projekter, men de kan bane vejen for noget andet. En skole fortæller fx at dens elever har deltaget i et stort projekt sammen med "rigtige" firmaer om en gennemgribende restaurering af en skovpavillon fra starten af forrige århundrede finansieret af fondsmidler (Tolne-projektet). Der var her tale om et projekt som næppe ville være blevet gennemført hvis ikke det var for skolepraktikken.

5.2 Organisering og rammer

Dette afsnit belyser de valg skolerne har truffet mht. placeringen af deres skolepraktik. Det gælder både mht. den organisatoriske placering og mht. den fysiske placering. Afsnittet belyser desuden hvordan skolerne håndterer problemstillingerne omkring volumen i skolepraktikken, idet omfanget og ikke mindst udsvingene i omfanget af skolepraktikken er et væsentligt rammevilkår i organiseringen og tilrettelæggelsen af skolepraktikken på skolerne.

5.2.1 Organisatorisk placering

På nogle af de besøgte skoler har man valgt at gå i gang med at opbygge en særlig skolepraktikorganisation, og på en af skolerne arbejder man også med en ide om at etablere et egentligt skolepraktikcenter. På disse skoler har man typisk en skolepraktikchef der har det overordnede og koordinerende ansvar for al skolepraktik på skolen, og som er leder for en række chefer med ansvar for de enkelte uddannelsesområder inden for skolepraktikken.

På andre skoler har man valgt at lægge skolepraktikken ind i den struktur man havde i forvejen, dvs. at ansvaret for skolepraktikken på et uddannelsesområde er placeret hos den chef der i forvejen har ansvaret for det pågældende uddannelsesområde.

Endelig er der også eksempler på kombiløsninger. En skole har fx valgt en model hvor man har både en leder med et vidtgående ansvar for de relevante uddannelser og den tilhørende skolepraktik og en overordnet skolepraktikchef som har ansvar for forskellige tværgående aspekter af skolepraktikken. Førstnævnte leder har det faglige og praktiske ansvar for tilrettelæggelsen af

skolepraktikken og personaleansvaret for instruktørerne, mens sidstnævnte har ansvaret for administrationen af skolepraktikordningen på skolen og gennemførelsen af optag og EMMA-samtaler mv.

Det er tydeligt at skolernes valg mht. organisatorisk placering af skolepraktikken påvirkes af en lang række faktorer, herunder især skolens størrelse, den måde skolen har valgt at organisere grundforløbet på, omfanget af skolens skolepraktikudbud (antal elever og antal uddannelser) samt skolepraktikkens placering på de lokationer skolen råder over. Hvis skolepraktikken er placeret fysisk adskilt fra resten af skolen, synes der alt andet lige at være en tendens til at den også holdes adskilt i organisationen.

De skoler der har valgt at gå i gang med at opbygge en mere selvstændig skolepraktikorganisation, ser en række vigtige fordele ved denne model. Men de understreger at der også er tale om lidt af et sats fordi de kan være usikre på skolepraktikordningens fremtid. En leder fortæller:

Fordelen ved en selvstændig organisation ligger i forhold til kvalitetssikring og ensartethed. At vi kan bruge de nødvendige ressourcer der skal til, og samtidig skabe en optimering af organisationen. For man får brugt meget tid rundt omkring på de samme problemstillinger. Tidligere var der heller ikke ressourcer nok i dagligdagen for instruktørerne. Det er vigtigt at skolepraktik ikke bare er en biting, men at der er nogle der udelukkende har til opgave at beskæftige sig med den.

En selvstændig skolepraktikorganisation rummer altså en række fordele ifølge disse skoler. Den styrker arbejdet med at udvikle en egentlig skolepraktikstrategi, og den øger alt andet lige mulighederne for at rendyrke og udvikle skolepraktikken som noget forskelligt og anderledes i forhold til skolens øvrige erhvervsuddannelsesaktiviteter i grundforløbene og hovedforløbene. Samtidig bliver det lettere at øge samspillet og erfaringsudvekslingen mellem instruktørerne på tværs af uddannelserne og samle dem for at drøfte forskellige temaer lige fra brugen af Elevplan i skolepraktikken til forhold omkring elever med anden etnisk baggrund.

En mere selvstændig skolepraktikorganisation rummer imidlertid også udfordringer. De handler især om at finde balancen mellem at sikre det der skal være ens på tværs af uddannelserne, på den ene side og at respektere forskellene mellem uddannelserne og give plads til de forskellige fagkulturer på den anden side.

I den sammenhæng er det tydeligt at der er forskel på hvor nemt det er for uddannelserne med skolepraktik at indgå i samspil med hinanden. I nogle tilfælde synes det at være mere nærliggende end i andre. Flere af de besøgte skoler taler fx om at lægge al skolepraktik inden for bygge- og anlægsområdet sammen med skolepraktikken inden for strøm, styring og it inden for rammen

af et fælles byggepladsperspektiv. En skole fremhæver at det må være et vigtigt pejlemærke for organiseringen af skolepraktikken i fx tømreruddannelsen at den bliver opbygget i en flerfaglig sammenhæng, da det hører til byggefagenes karakteristika. Derfor er det også vigtigt at instruktørerne kan arbejde sammen. Nogle skoler taler i den sammenhæng om en "entreprenørmodel" hvor skolen ikke kun træder i stedet for mester, men også fungerer som entreprenør.

5.2.2 Fysisk placering

Lederinterviewene viser at lederne gør sig mange overvejelser om hvor de skal placere skolepraktikken rent fysisk. Det er tydeligt at mange forhold spiller ind ved overvejelserne. Det gælder fx omfanget og karakteren af skolepraktikken (antal elever og antal og typer af uddannelser) og de faciliteter og lokaler skolen råder over i forvejen, samt skolens vurdering af den fremtidige udvikling af skolepraktikken.

Pædagogiske overvejelser indgår også som en vigtig faktor når en skole skal vælge en fysisk placering til skolepraktikken. De pædagogiske overvejelser handler i høj grad om betydningen af at holde skolepraktikken adskilt fra skolens øvrige erhvervsuddannelsesaktiviteter for at markere forskellen i forhold til det der foregår på grundforløbet og hovedforløbene. Lederne vurderer at det er vigtigt at skabe et andet miljø end det eleverne er vant til fra skolen så eleverne får en klar oplevelse af "at her foregår tingene på en anden måde" (se i øvrigt kap. 8 nedenfor).

De skoler der indgår i evalueringen med hhv. detailhandelsuddannelsen og mekanikeruddannelsen, kan eksemplificere de typer af overvejelser skolerne gør sig i denne sammenhæng.

De "detailhandelsskoler" EVA har besøgt, har lagt skolepraktikken på detailhandelsområdet sammen med skolepraktikken på kontorområdet for at udnytte mulige synergieffekter og typisk også for at områderne kan deles om fælles skolepraktikinstruktører. En af skolerne har valgt at kalde skolepraktikafdelingen for Praktikcenteret og placere den i skolens kompetencecenter hvor man i øvrigt har kursusafdeling og AMU-aktiviteter, dvs. i et udpræget voksenmiljø, for at signalere at skolepraktikken ikke har med skole at gøre. Placeringen opfattes som vigtig i en pædagogisk sammenhæng, da den bidrager til "at bringe virkeligheden ind i skolepraktikken".

Man er gået en anden vej på to af de skoler EVA har besøgt, som har skolepraktik på mekanikeruddannelsen. Skolepraktikeleverne har ganske vist deres eget værksted, men skolepraktikken er forankret i skolernes automiljø hvor man lægger vægt på at etablere et samspil mellem skolepraktikken og faciliteterne på grundforløbet og hovedforløbet. Samspillet betyder bl.a. at der kan ske en udveksling af udstyr og lokaler mellem skolepraktikken og hovedforløbet, og at skolepraktikeleverne kan arbejde med og klargøre udstyr og opgaver som skal bruges i skoleundervisningen. Det betyder desuden at instruktørerne i et vist omfang kan bruges som undervisere på hovedforløbet og i øvrigt har mulighed for at have en tæt kontakt til lærerne på hovedforløbet.

På en tredje skole med mekanikeruddannelsen gør man meget ud af at skolepraktikken netop ikke er en del af automiljøet på skolen. Fysisk er skolepraktikken placeret i et tomt autoværksted skolen har lejet. Værkstedet ligger forholdsvis langt fra skolen, således at der hverken er mulighed for samspil mellem skolepraktikken og hovedforløbet hvad angår udstyr og opgaver, eller med skolepraktikken på uddannelser fra andre fællesindgange end Bil, fly og andre transportmidler. Til gengæld har man udnyttet muligheden for at skabe et godt samspil med skolepraktikken på karosserieuddannelsen. Karosserielever og mekanikerelever deler både værksted og instruktører, hvilket giver mulighed for at opbygge en større skolepraktikenhed.

Samlet set viser erfaringerne fra skolebesøgene at det kan være vanskeligt at holde skolepraktikken og de øvrige erhvervsuddannelsesaktiviteter adskilt hvis skolepraktikken og den øvrige skole deler undervisere og instruktører i større udstrækning. På de besøgte skoler med skolepraktik i data- og kommunikationsuddannelsen er adskillelsen af skolepraktikken fra den øvrige skole fx ikke særlig tydelig eller særlig markeret. På disse skoler arbejder skolepraktikeleverne bl.a. med at yde service på skolens og lærernes computere, og det kræver at afdelingen ikke er placeret for langt væk.

5.2.3 Problemstillinger omkring volumen

Volumen af skolepraktikken og udsvingene i volumen på den enkelte skole udgør et vigtigt rammevilkår for skolernes organisering og tilrettelæggelse af skolepraktikken. Af interviewene med lederne fremgår det at deres muligheder i tilrettelæggelsen af skolepraktikken påvirkes af hvor mange elever de har. I den sammenhæng er det især to sæt af problemstillinger der gør sig gældende. Det ene handler om det optimale antal af elever i skolepraktikken for at der kan skabes et godt skolepraktikmiljø for eleverne, og for at det kan løbe rundt økonomisk set. Den anden problemstilling handler om det forhold at antallet af skolepraktikelever svinger fra år til år og i løbet af det enkelte år. Det sidste er særlig tydeligt i uddannelser med udprægede sæsonudsving som fx træfagenes byggeuddannelse.

Det er ikke muligt at give et generelt svar på spørgsmålet om det optimale antal af elever, da der kan være ret stor forskel fra skole til skole og fra uddannelse til uddannelse, bl.a. afhængigt af omfanget af virksomhedsforlagt undervisning. Med mindre skolepraktikken har en meget lille volumen der kan klares som en "sideopgave" inden for de faciliteter og med det personale skolen allerede har, tyder interviewene imidlertid på at skolepraktikken skal have en vis volumen for at løbe rundt økonomisk. En leder fortæller:

Volumen betyder meget fordi eleverne i skolepraktikken skal have en instruktør på fuld tid som deres chef, og når vi regner på det, kan det ikke betale sig at have få i skolepraktik. Der er et minimum hvis det skal løbe rundt uden tab.

Nogle ledere vurderer at det kan løbe rundt hvis der er 8 elever pr. instruktør, mens andre ledere vurderer at der som minimum skal være 12 elever pr. instruktør. En leder beskriver behovet for instruktører på denne måde:

Hvis det skal være optimalt på en skolepraktikafdeling, skal der mindst være to instruktører. Der skal hele tiden være én der har opsynet med det eleverne laver, og én der har til opgave at have dialog med virksomhederne og finde praktikmuligheder og skaffe eleverne ud ... Én mand ville ikke kunne klare begge opgaver tilfredsstillende. Han ville hverken have tid nok til det opsøgende arbejde eller til at hjælpe eleverne.

Flere af de interviewede ledere tilføjer at det ligeledes er vigtigt med en vis volumen for at kunne skabe et godt fagligt miljø hvor der er praktikelever nok til at arbejde med relevante projekter og til at danne projektgrupper.

På den anden side er det tydeligt at skolepraktikken også kan blive for stor så det bliver vanskeligt at finde velegnede opgaver til eleverne og udvikle skolepraktikken til noget der adskiller sig fra de øvrige erhvervsuddannelsesaktiviteter på skolen. Hvis skolepraktikken får for stort et omfang, kan der "nemt gå for meget ungdomskultur i den".

At en skolepraktikafdeling kan blive for stor, bekræftes også af elever og instruktører. En instruktør fortæller:

Mellem seks og ti elever, det er faktisk for mange til en enkelt instruktør. Da vi havde 17, ødelagde de alt for meget fordi jeg ikke kunne nå at være over det hele.

Det fremgår af interviewene med eleverne at det risikerer at blive "kedeligt" hvis der er for mange elever. Elever på mekanikeruddannelsen nævner fx at det jo kun er én ad gangen der kan skrue, og de fortæller at man nemt kommer til at gå i vejen for hinanden hvis man er mere end to elever om en lift. Derfor skal der efter deres vurdering "helst ikke være flere elever end dobbelt så mange som der er lifte i værkstedet".

Forskellige løsninger på volumenproblemer

Volumenproblemet og problemet med udsving i volumen – og ikke mindst løsningerne – ser forskellige ud på de forskellige skoler.

På nogle skoler/uddannelser forsøger man at håndtere problemet med udsvingene i volumen ved at lade instruktørerne indgå i gruppen af værksteds- og bygningsassistenter eller ved at have instruktører der også underviser på hovedforløb og grundforløb, således at man får mulighed for større fleksibilitet i tilrettelæggelsen. På andre skoler udnytter man et samspil mellem de uddan-

nelser skolen udbyder som skolepraktik – fx mellem karosseriuddannelsen og mekanikeruddannelsen eller mellem tømrer- og snedkeruddannelserne – for at opnå en større volumen og fleksibilitet. Nogle skoler har indgået samarbejdsaftaler med andre skoler om at modtage elever fra andre skoler og dermed få en større volumen. Endelig fortæller nogle ledere at de gør meget ud af at sørge for at have eleverne i skolepraktik på forskellige tidspunkter, fx ved en styret og aktiv brug af aftaler om virksomhedsforlagt undervisning for at regulere antallet af elever der er praktik på skolen.

En leder fortæller at man på hans skole har satset på at gennemføre arbejdsprøvninger i skolepraktikken hvor de der skal prøves, bliver taget ind som virksomhedspraktikanter i perioder hvor der kun er få elever. På en anden skole modvirkes udsvingene i skolepraktikaktiviteten ved at tage egu-elever ind eller ved tilbud om kurser til jobcentrene. Dermed har man flere heste at spille på, og det betyder at man har lettere ved at beholde de erfarne instruktører.

Konsekvenser af kvotesystemet

Hvis det lykkes skolerne at realisere deres erklærede målsætning om at få eleverne ud i virksomhederne, kan det til gengæld betyde at både bliver vanskeligere og dyrere at realisere målsætningen om en høj faglighed i skolepraktikken. Jo færre elever og jo mindre volumen, desto dyrere bliver det, og desto dårligere bliver økonomien i skolepraktikken dermed. Problemet forstærkes af adgangsbegrænsningen, dvs. af kvotesystemet.

De interviewede ledere sætter ikke spørgsmålstegn ved at der kan være behov for adgangsbegrænsning til skolepraktikken. Men de oplever at det konkrete adgangsbegrænsningssystem forringer skolernes mulighed for en langsigtet planlægning af deres skolepraktikudbud.

Kvoterne bliver ofte udmeldt meget sent. Den usikkerhed om kvoternes størrelse næste år der opstår pga. den sene udmelding, oplever lederne som en udfordring. Navnlig ser lederne et problem i det forhold at kvotepladserne ikke må fyldes op igen. Når en elev forlader skolepraktikken fordi han eller hun har fået en restlæreaftale eller falder fra uddannelsen, kan skolen ikke lade en ny elev få pladsen, og det betyder at det bliver usikkert og svingende hvor mange elever skolen kan regne med at have i skolepraktik. En leder beskriver det på denne måde:

Kvoterne gør at man spænder skolerne foran et læs vi ikke kan trække. Det kræver noget at ansætte en skolepraktikinstruktør og bygge vedkommende op til at løfte opgaven, og så kan vi pludselig risikere at vi ikke har nok elever. Hvis vi nu siger at der starter otte, og to får en plads, så har vi ødelagt vores egen økonomi. Vi kan jo ikke opretholde det hvis der ikke er en vis volumen.

På skolerne oplever man altså at der er forskellige logikker i spil i de økonomiske regnestykker i forbindelse med skolepraktikken – forskellige logikker som også kan stille skolerne over for vanskelige valg når de skal beslutte sig for hvilke elever de skal give kvotepladserne til (jf. kap. 6).

Det skal understreges at økonomien i skolepraktikken ikke kan ses isoleret. Der er fx økonomiske fordele at hente hver gang skolen kan skaffe en uddannelsesaftale til en elev, ligesom skolepraktikken skal ses i sammenhæng med skolernes øvrige aktiviteter på erhvervsuddannelsesområdet. En leder forklarer den overordnede sammenhæng på denne måde:

Skolepraktik er jo også et overlevelsesparameter for os som lokal skole i forhold til vores hovedforløb. For hvis vi ikke har skolepraktik med ud over de ordinære aftaler der kommer, så kan hovedforløbene komme ned på så lavt et niveau at vi bliver nødt til at lukke dem også.

5.3 Kvalitetssikring af skolepraktikken

På de besøgte skoler er den systematiske kvalitetssikring specifikt af skolepraktikken først blevet et indsatsområde inden for de seneste år. Det forhold at skolerne som allerede beskrevet kan siges at arbejde på at overflødiggøre deres skolepraktik ved at få eleverne ud i uddannelsesaftaler, lægger jo ikke umiddelbart op til kvalitetssikring og kvalitetsudvikling på området.

Det er imidlertid tydeligt at mange af de ledere EVA har talt med, nu forventer at der vil være et vedvarende behov for skolepraktik – også efter et eventuelt konjunkturskift. Det er derfor vigtigt at sikre at de nye skolepraktikerfaringer der er ved at blive opbygget, ikke går tabt, sådan som det i stort omfang skete med de tidligere erfaringer i den periode hvor højkonjunktoren var på sit højeste, og hvor skolepraktikken blev neddrolet.

Kvalitetsarbejdet i skolepraktikken omfatter forholdsvis få formaliserede aktiviteter. Eleverne fortæller gennemgående at de selvfølgelig altid kan tale med deres skolepraktikinstruktører hvis de har noget de gerne vil drøfte om skolepraktikkens tilrettelæggelse, og på nogle af de besøgte skoler har man formaliseret denne drøftelse ved at etablere et fast forum, fx inden man går hjem om fredagen. Men endnu er det ikke almindeligt at gennemføre elevtrivselsundersøgelser blandt skolepraktikeleverne. Et par af skolerne har dog planer om at gøre det.

I dag synes den systematiske kvalitetsmonitorering på skolerne først og fremmest at omfatte opfølgning på den virksomhedsforlagte undervisning der typisk involverer besøg på virksomheden og udfyldelse af skemaer. På træfagenes byggeuddannelse spiller logbøgerne en vigtig rolle i denne sammenhæng. På en skole anfører man dog at man med fordel kunne tale mere med mestrene om hvad den enkelte elev er god til eller kunne blive bedre til, og ikke blot nøjes med at

sætte krydser i et skema. Det er naturligvis særlig vigtigt på de skoler hvor man benytter sig af virksomhedsforlagt undervisning i udstrakt grad. Der sker ligeledes systematisk opfølgning på antallet af elever der får en restaftale, hvilket flere steder indgår som et parameter som de ansatte med ansvar for skolepraktikken bliver målt på.

Det er et gennemgående træk i interviewene at lederne vurderer at det svært at arbejde systematisk med kvaliteten i skolepraktikken på de samme måder som de bruger i kvalitetssikringen af grundforløbene eller hovedforløbene. Det skyldes at der på den enkelte skole trods alt er tale om et forholdsvis beskedent datagrundlag, og at man derfor mangler noget at sammenligne med. Hertil kommer at praktikmålene er svære at omsætte til praksis og benytte som udgangspunkt for vurderinger af elevernes læring og for systematiske kvalitetsmålinger. En række kvalitetsinitiativer er imidlertid ved at blive sat i gang, og flere er på tegnebrættet på de besøgte skoler. Skolerne fortæller i den forbindelse at det er vigtigt at evalueringsmetoderne og -redskaberne adskiller sig fra de metoder og redskaber der i øvrigt bruges på skolen så de afspejler det særlige ved skolepraktikken. Man kan således ikke bare tage allerede etablerede redskaber i brug.

Samarbejdet på tværs af de skoler der udbyder skolepraktik, er et vigtigt instrument i kvalitetsarbejdet på flere af de besøgte skoler. Som eksempel kan nævnes at såvel ledere som instruktører og administrativt personale indgår i erfagrupper på tværs af skolerne, og at der også afholdes møder mellem nogle af skolerne og det faglige udvalg hvor forskellige forhold i relation til skolepraktikken er på dagsordenen. Det har bl.a. ført til kompetenceudvikling for instruktørerne og tiltag der skal forbedre skolepraktikkens omdømme. Samarbejdet mellem nogle skoler og det faglige udvalg på det merkantile område har resulteret i en vejledning til de lokale uddannelsesudvalg så de kan blive bedre til at varetage deres roller og opgaver specifikt i forbindelse med skolepraktikken.

Det er forskelligt fra skole til skole i hvilket omfang de lokale uddannelsesudvalg deltager i kvalitetsarbejdet i relation til skolepraktikken. Det er et karakteristisk træk at de lokale rammer for udvalgets deltagelse sjældent er nedskrevet, men at der typisk er tale om lokalt etablerede traditioner og kutyper.

Flere af de udvalgsmedlemmer EVA har interviewet, fortæller at deres udvalg regelmæssigt drøfter praktikpladssituationen og hvilke opgaver eleverne i skolepraktikken må påtage sig, mens der er større forskel på i hvilket omfang udvalgene deltager i forvaltningen af EMMA-kriterierne. Hvordan udvalgene specifikt bidrager til kvalitetsarbejdet inden for de enkelte områder af skolepraktikken, bliver behandlet i de efterfølgende kapitler.

Lederne fortæller at aktiv dialog med de lokale uddannelsesudvalg spiller en vigtig rolle i opbygningen af netværk med det lokale erhvervsliv. De kan være med til at øge det faglige fokus i sko-

lepraktikken og bidrage til arbejdet med at "sælge" eleverne og gøre reklame for uddannelsen. En leder fortæller:

Det lokale uddannelsesudvalg betyder meget. De er gode sparringspartnere ... En åben dialog om tingene er vigtig for at finde ud af hvad status er, og hvordan tingene går. Alle er interesseret i det – det er jo de kommende kolleger i firmaerne. Grænserne for ordreproduktion bliver også diskuteret, vi vil ikke være konkurrenceforvridende.

5.4 Sammenfatning og vurderinger

Der er et stigende fokus på skolerne på arbejdet med at udvikle skolepraktikken og tilrettelægge en systematisk kvalitets sikring. Men arbejdet er stadig i sin begyndelse, bl.a. fordi skolerne ikke kan bruge de samme kvalitetsredskaber på dette område som de bruger i forhold til deres øvrige aktiviteter.

I første omgang er det vigtigt at skolerne fortsætter det igangværende arbejde med at opbygge håndbøger der beskriver alle procedurer og samler alle vigtige dokumenttyper i relation til skolepraktikken. I et større perspektiv er det imidlertid tydeligt at kvalitetsarbejdet på skolerne risikerer at løbe ind i en række barrierer eller blive vanskeliggjort af rammer for skolepraktikken som er modsætningsfyldte eller trækker i forskellige retninger.

Barrierer og modsætningsfyldte rammer

En af de udfordringer skolerne skal håndtere, handler om skolepraktikkens forholdsvis beskedne og stærkt svingende volumen på de enkelte skoler. Det begrænser skolernes muligheder for en mere langsigtet planlægning og for at foretage en række strategiske valg. I hvilket omfang skal skolen fx anskaffe eller indrette nye lokaler til skolepraktikken? Skal skolen ændre sin organisation, eller skal den fastholde sin eksisterende organisation og blot indpasse skolepraktikken i den?

Volumenproblemerne har – sammen med den generelle usikkerhed lederne har oplevet omkring skolepraktikordningens fremtid – altså betydet at det har været svært for skolerne at fastlægge en klar strategi for hvordan de skal håndtere deres udbud af skolepraktik. Som konsekvens heraf bliver det også svært at formulere klare og præcise mål for området og afveje de forskellige mål der er i spil i tilrettelæggelsen. Det sidste er særlig vigtigt fordi skolerne typisk forfølger modsætningsfyldte mål i skolepraktikken. På den ene side arbejder de for at sikre at skolepraktikeleverne får en god uddannelse, mens de på den anden side arbejder for hurtigt at få dem ud i en uddannelsesaftale. I praksis er det imidlertid svært at sikre en god uddannelse og en høj grad af læring i skolepraktikken når skolen samtidig arbejder for at eleverne hurtigst muligt skal ud af skolepraktikken.

Der findes næppe snuptagsløsninger som kan fjerne alle volumenproblemer i forbindelse med skolepraktikken. Men det kan anbefales at Undervisningsministeriet understøtter samarbejdet mellem skolerne, således at skolepraktikken samles på færre lokationer. Derved kan skolepraktikken få en større og mere håndterlig volumen på det enkelte udbudssted så arbejdet med at opbygge velfungerende skolepraktikmiljøer bliver lettere. I den sammenhæng kan det ligeledes anbefales at ministeriet iværksætter forsøg med forskellige former og modeller for praktikcentre. Endelig kan det anbefales at ministeriet overvejer om adgangsbegrænsningssystemet kan tilrettelægges på en sådan måde at det giver skolerne bedre muligheder for en mere langsigtet planlægning. Det kan bl.a. ske ved at afskaffe reglen om at kvotepladser ikke kan genbesættes.

Vigtige indsatsområder i det lokale kvalitetsarbejde

Skolernes lokale kvalitetsarbejde i relation til skolepraktikken har behov for større systematik, og det bør omfatte flere aspekter og indsatsområder end det typisk gør i dag. Følgende områder fremstår som særlig vigtige:

Kvalitetsarbejdet skal for det første tage udgangspunkt i et lokalt arbejde med at udfolde og konkretisere de gældende praktikmål i uddannelserne. I den sammenhæng bør det ligeledes overvejes hvordan elevernes opnåelse af målene bedst kan dokumenteres. Begge dele er vigtige og afgørende forudsætninger for at de gældende praktikmål kan fungere som rettesnore i tilrettelæggelsen af skolepraktikken så de fx kan omsættes i konkrete opgaver og danne grundlag for udarbejdelsen af en praktikplan.

For det andet bør kvalitetsarbejdet omfatte et målrettet og systematisk arbejde med skolepraktikkens omdømme – fx ved at sikre at skolepraktikken får en positiv omtale, og ved en aktiv indsats i form af lokale projekter. Indsatsen kan med fordel støttes af Undervisningsministeriet. Evalueringen peger på at skolepraktikkens omdømme ikke er en statisk, én gang for alle given størrelse, men at omdømmet kan ændres. En aktiv indsats for omdømmet er vigtig både af hensyn til skolepraktikken i sig selv og af hensyn til erhvervsuddannelserne som sådan. Kvaliteten og vurderingen af skolepraktikken må således også antages at have betydning for erhvervsuddannelsernes generelle omdømme.

For det tredje er det vigtigt at kvalitetsarbejdet omkring skolepraktikken udvikles i samarbejde med og med gensidig inspiration fra andre. Det gælder både samarbejde med andre skoler og samarbejde med de lokale uddannelsesudvalg og de faglige udvalg. I den sammenhæng er det også vigtigt at de faglige udvalg overvejer hvordan de kan understøtte de lokale uddannelsesudvalgs samarbejde med skolerne både mht. tilrettelæggelsen af skolepraktikken og mht. det praktikpladsopsøgende arbejde. Endelig er det vigtigt at arbejdet med praktikmålene gennemføres med størst mulig kontakt til praktikvejlederne i de virksomheder skolen samarbejder med, så skolepraktikken kan inspireres af og udvikles i overensstemmelse med praksis i virksomhederne.

6 Vejen til skolepraktik

Dette kapitel belyser vejen til skolepraktik med baggrund i en analyse af de tilgængelige registerdata vedrørende overgangen fra grundforløb til hovedforløb.

Kapitlet belyser endvidere elevernes overvejelser om at begynde i skolepraktik, og det belyser skolerne arbejde med at vurdere om eleverne opfylder EMMA-kriterierne, både ved optagelsen og undervejs i skolepraktikken. Endelig belyser kapitlet hvordan skolerne udvælger elever til skolepraktikken på de uddannelser hvor der er adgangsbegrænsning. Analyserne i disse afsnit udføres på baggrund af interviewene på de besøgte skoler.

6.1 Overgange mellem grundforløb og hovedforløb

Ca. to femtedele af de elever der har gennemført et grundforløb på erhvervsuddannelserne, fortsætter ikke på et hovedforløb, jf. tabel 5 nedenfor. Af de elever der afsluttede et grundforløb i løbet af 2009 (i alt 20.980 elever), var der således kun 59,3 % (svarende til ca. 12.400 elever) der havde påbegyndt et hovedforløb pr. 31. marts 2011. Det betyder med andre ord at 40,7 % (svarende til godt 8.500 elever) ikke er kommet i gang med et hovedforløb – hverken i en uddannelsesaftale eller i skolepraktik.

Tabel 5

Status over elever der afsluttede et grundforløb i løbet af 2009, pr. 31. marts 2011. Samtlige erhvervsuddannelser.

	Påbegyndt hovedforløb (i aftale el. skolepraktik)	Påbegyndt aftale	Påbegyndt skolepraktik	Ikke påbegyndt hovedforløb
Antal elever	12.442	10.979	3.311	8.538
Antal elever i % af elever der har afsluttet grundforløb	59,3 %	52,3 %	15,8 %	40,7 %

Kilde: Registerdata fra UNI-C. Population: Personer der opnåede første kvalifikation til hovedforløb i 2009 uden at have påbegyndt hovedforløb tidligere.

Når andelen af elever der har påbegyndt hhv. en aftale eller skolepraktik, tilsammen er større end andelen af elever der har påbegyndt et hovedforløb i perioden, skyldes det at nogle elever er "dobbeltgængere", dvs. at de både har påbegyndt en aftale og skolepraktik i perioden.

Det fremgår af data fra UNI-C at andelen der har påbegyndt et hovedforløb, varierer på de fire uddannelser. På mekanikeruddannelsen og træfagenes byggeuddannelse havde hhv. 69,4 % og 68,2 % påbegyndt et hovedforløb, mens tallene for data- og kommunikationsuddannelsen samt detailhandelsuddannelsen lå under gennemsnittet. Her var det kun hhv. 43,7 % og 48 % der havde påbegyndt et hovedforløb i marts 2011. Det forholdsvis lave tal for data- og kommunikationsuddannelsen må antages at hænge sammen med den store mangel på praktikpladser inden for dette fag og med det forhold at uddannelsen havde nulvotet for skolepraktikken i 2009. Specifikt for detailhandelsuddannelsen kan det forholdsvis lave tal antages at hænge sammen med det forhold at grundforløbet på de merkantile erhvervsuddannelser ofte bruges til andre formål end til at fortsætte på et hovedforløb, fx til at fortsætte på en gymnasial uddannelse.

De tilgængelige data giver kun i begrænset omfang mulighed for at se hvad de elever der ikke er kommet i gang med et hovedforløb, mere præcist laver. Nogle er i gang med et nyt grundforløb, mens andre er skiftet – og måske altid har ønsket at skifte – til en uddannelse uden for erhvervsuddannelsessystemet efter at de var færdige med grundforløbet. Atter andre er stadigvæk praktikpladssøgende, og vil måske komme i gang med et grundforløb senere. En stor del må imidlertid antages at have afbrudt deres erhvervsuddannelse.

Det fremgår af et svar fra undervisningsministeren til Folketingets Uddannelsesudvalg i foråret 2011⁴ at for de elever der fuldførte et grundforløb i 2006, altså tre år tidligere, var status efter 15 måneder at 37 % ikke var kommet i gang med et hovedforløb. 4 % var startet på et nyt grundforløb, og 8 % på et uddannelsesforløb uden for erhvervsuddannelsessystemet, mens 25 % ikke var i gang med en uddannelse.

Tallene for elever der har fuldført et grundforløb i hhv. 2006 og 2009, viser i begge tilfælde at overgangen mellem grundforløb og hovedforløb er en særdeles kritisk fase i et erhvervsuddannelsesforløb som ofte ender med at uddannelsen afbrydes.

Skolepraktikkens betydning i overgangen

Der findes ikke tal som direkte belyser hvor mange elever der får tilbudt skolepraktik, og hvor mange som vælger hhv. at tage imod og ikke at tage imod tilbuddet. Det fremgår af et svar fra undervisningsministeren til Folketingets Uddannelsesudvalg i foråret 2011⁵. På de besøgte skoler fører man heller ikke statistik over hvor stor en andel af eleverne som vælger at sige nej tak til et tilbud om skolepraktik. På en af skolerne vurderer man skønsmæssigt at omkring halvdelen af de praktikpladssøgende elever efter grundforløbet siger nej tak, mens man på en anden skole vurderer at det drejer sig om 15 %.

Det er således ikke muligt at foretage en direkte belysning af skolepraktikkens betydning i overgangen til hovedforløb. Ud fra de foreliggende registerdata vedrørende 2009 er det imidlertid muligt at foretage en forholdsvis grov, indirekte vurdering af hvor meget skolepraktikken kan antages at betyde i denne sammenhæng.

Af de ca. 12.400 elever der afsluttede et grundforløb i 2009, og som var i gang med et hovedforløb pr. 31. marts 2010, jf. tabel 5 ovenfor, har 88 % haft en uddannelsesaftale på et tidspunkt, og 27 % har på et tidspunkt været i skolepraktik. Når de to procenttal summeres til mere end 100 %, skyldes det at en del af eleverne – nærmere bestemt 15 % – både har været i en uddannelsesaftale og i skolepraktik.

Det fremgår ikke hvor mange af de 12.400 elever der begyndte i skolepraktik i forlængelse af grundforløbet. Vi har derfor ikke præcise tal for hvor mange af disse elever som skolepraktikken opsamlede efter grundforløbet. Men det er muligt at foretage en række beregninger under forskellige forudsætninger som kan give et interval for hvor mange elever skolepraktikken opsamlede efter grundforløbet.

⁴ Folketingets Uddannelsesudvalg 2010-11. UDU alm. del, endeligt svar på spørgsmål 254.

⁵ Folketingets Uddannelsesudvalg 2010-11. UDU alm. del, endeligt svar på spørgsmål 256.

Under forudsætning af at alle "dobbeltgængerne", dvs. dem der både har været i skolepraktik og har haft en uddannelsesaftale, påbegyndte deres hovedforløb i skolepraktik inden de fik en uddannelsesaftale, påbegyndte 27 % af eleverne skolepraktikken i direkte forlængelse af grundforløbet. Under den omvendte forudsætning at alle "dobbeltgængerne" påbegyndte deres hovedforløb med en uddannelsesaftale inden de kom i skolepraktik, påbegyndte 12 % skolepraktikken direkte efter grundforløbet (27 % fratrukket 15 %). Mindst 12 % og højst 27 % af de elever der påbegyndte et hovedforløb, begyndte altså i skolepraktik i direkte forlængelse af grundforløbet, dvs. et sted mellem 1.500 og 3.400 elever.

Gruppen på godt 8.500 elever som *ikke* fortsatte i et hovedforløb efter deres grundforløb, jf. tabel 5, ville med andre ord have været mellem 1.500 og 3.400 elever større, havde det ikke været for skolepraktikken. I relative tal betyder det at skolepraktikken i 2009 opsamlede et sted mellem 15 % og 30 % af de elever der ikke fik en ordinær aftale efter at de havde afsluttet deres grundforløb.

På det foreliggende grundlag er det ikke muligt at sige hvad de resterende 70-85 % laver. De kan være beskæftiget med ufaglært arbejde, eller de kan være i gang med en anden uddannelse, fx et nyt grundforløb eller en gymnasial uddannelse. Hvis de tal der blev fremlagt i Folketingets Uddannelsesudvalg vedrørende elever der afsluttede et grundforløb i 2006, også gælder for eleverne i 2009, kan man imidlertid antage at to tredjedele af dem ikke er i gang med nogen uddannelse.

At skolepraktikken opsamlere en relativt beskeden andel af de elever som ikke får en praktikplads i en virksomhed efter deres grundforløb, kan hænge sammen med flere forhold. Det kan fx hænge sammen med at eleverne ikke er kommet videre pga. adgangs begrænsningen til nogle af uddannelserne, eller at de ikke er egnede ifølge EMMA-kriterierne som de skal opfylde for at blive optaget. Endelig kan det skyldes at eleverne ikke ønsker at tage imod tilbuddet om skolepraktik.

At dømme ud fra interviewene på skolerne er det især den sidste forklaring som har betydning. Kvoterne for 2009 som skolerne skulle nå at bruge i løbet af et halvt år, blev i hvert fald ikke brugt op på de uddannelser og skoler EVA har besøgt, og skolerne oplyser at de forholdsvis sjældent afviser at optage elever i skolepraktik pga. manglende egnethed i henhold til EMMA (hvilket dog kan hænge sammen med at elever der ikke opfylder kriterierne, slet ikke søger om optagelse). En leder tilføjer i den forbindelse at karensperioden forud for optagelse i skolepraktik kan have en afskrækkende effekt. Ifølge denne leder fører karensperioden til frafald, men den har samtidig en positiv effekt, idet den både kan teste om og give incitament til at eleverne er aktivt søgende.

6.2 Elevernes overvejelser om at begynde i skolepraktik

Det fremgår af interviewene at mange elever har oplevet at deres vej ind i skolepraktikken var en hård rejse. Det gælder uanset om de kommer direkte fra grundforløbet, eller om de først har haft en uddannelsesaftale. Nogle har således haft dårlige erfaringer med forløb i virksomheder som er blevet afbrudt, mens andre har søgt mere end hundrede praktikpladser uden at komme til samtale og nogle gange også uden at få svar.

De elever EVA har interviewet, fortæller at de først og fremmest har taget imod tilbuddet om skolepraktik fordi de gerne ville i gang og var bange for at gå i stå. De ser skolepraktikken som "et tilbud man ikke siger nej til", for det betyder at de kan fortsætte deres uddannelse, og at de har et sted at møde hver dag, et fast holdepunkt i hverdagen.

To elever på hhv. data- og kommunikationsuddannelsen og mekanikeruddannelsen fortæller:

Det er rart at stå op om morgenen og have ansvar for noget. Det er på den måde ligesom et job.

Jeg tænkte bare at jeg var nødt til at tage det tilbud jeg overhovedet kunne få. Det er bedre end ingenting – og det er da især bedre end at arbejde i Føtex når man nu gerne vil være mekaniker.

Det er samtidig tydeligt i interviewene at eleverne helst ville være i en ordinær praktik, og at skolepraktik klart er 2.-prioritet. Det gælder selv om mange er glade for skolepraktikken, ikke mindst for deres instruktører, og de føler at de lærer noget. Det fremgår da også at mange elever har været meget i tvivl om hvorvidt de skulle tage imod tilbuddet. Det er især to forhold eleverne hæfter sig ved i denne sammenhæng: økonomien og deres vurdering af skolepraktikkens omdømme – både hos deres kammerater og hos virksomhederne.

I interviewene fremhæver mange elever skolepraktikydelsen som en barriere der afholder mange af deres kammerater fra at sige ja tak til tilbuddet om skolepraktik. For elever der er flyttet hjemmefra, og elever der er lidt ældre, betyder den relativt lave skolepraktikydelse at det simpelthen kan være svært at få økonomien til at hænge sammen, hvilket de interviewede ledere også hæfter sig ved når de skal forklare hvorfor nogle elever vælger ikke at sige ja tak til tilbuddet. Flere elever taler i den forbindelse om at man på andre ungdomsuddannelser har mulighed for at supplere sin indkomst ved at tage et fritidsjob. Det har man ifølge dem ikke mulighed for i skolepraktikken som i sig selv er et fuldtidsjob hvor man oven i købet skal skrive ansøgninger når man kommer hjem. Hertil kommer at eleverne fortæller at de ikke føler sig lige så værdsatte og dermed motiverede når skolepraktikydelsen er lavere end en elevløn. Det gør forskellen mellem skolepraktikelever og ordinære elever tydeligere for eleverne.

Nogle elever giver udtryk for at de oplever at der ses ned på skolepraktikken. En elev fortæller:

Det mest deprimerende ved at gå i skolepraktik er at møde de andre i hovedforløbet – dem der har en rigtig læreplads. I starten skal man sidde og fortælle at man kommer fra skolepraktik, og det er ikke så rart at sige. Der bliver set lidt ned på det.

Andre elever i skolepraktik oplever derimod ikke at der er den store forskel mellem skolepraktik-elever og andre elever i hovedforløbet. De oplever at mange af de elever der har en uddannelses-aftale, har den opfattelse at det lige så godt kunne have været dem selv der var i skolepraktik. Disse skolepraktikelever giver derfor udtryk for at det ikke handler så meget om opfattelsen hos andre elever som om skolepraktikelevernes selvopfattelse fordi de ofte tænker at "det er lidt flovt, os i skolepraktik er jo taberne".

Endelig fortæller nogle af de interviewede elever at de er nervøse for hvordan de står på arbejdsmarkedet når de har været i skolepraktik. Det gælder navnlig hvis de har været i skolepraktik i hele forløbet:

Tanken om hvordan man står på arbejdsmarkedet hvis man kommer til at blive hængende herude i skolepraktikken hele tiden ... Hvordan står man så over for en som har været i virksomhedspraktik? Selvom jeg måske har bedre karakterer, så ville han nok stadigvæk blive valgt før mig.

6.3 EMMA-kriterierne

Elever skal opfylde EMMA-kriterierne – både for at blive optaget og for fortsat at være i skolepraktik. Eleverne skal altså EMMA-vurderes både ved optagelsen og løbende mens de er i skolepraktikken.

De fire kriterier der skal være opfyldt hver især, indebærer at eleven skal være

- Egned
- Mobil fagligt
- Mobil geografisk
- Aktivt praktikpladssøgende.

Der er en positiv indstilling til EMMA-kriterierne blandt alle interviewede grupper på de skoler EVA har besøgt. Generelt opfattes det altså som en god ide at der bliver stillet krav, og at eleverne bliver holdt til ilden. Det er et karakteristisk træk i interviewene at EMMA-kriterierne og anvendelsen af dem typisk opfattes som et vigtigt og nødvendigt pædagogisk redskab på skolerne. En elev udtrykker det på denne måde:

Jeg synes det er godt at man skal vise at man er engageret.

Og en praktikpladskonsulent på en handelsskole udtrykker det på denne måde:

EMMA er en god øjenåbner for eleverne. Nogle elever drømmer om noget forholdsvis smalt ("Jeg er en matas-pige ..."), og der er det vigtigt at de bliver opmærksomme på at søge lidt bredere, ligesom det er vigtigt at de ikke kun søger i midtbyen.

EMMA-vurderingen ved optagelsen

EMMA-vurderingen ved optagelsen i skolepraktikken har ofte en formel karakter. Det er forskelligt på de besøgte skoler i hvilket omfang det lokale uddannelsesudvalg inddrages i denne proces. Til gengæld er det almindeligt at de lokale uddannelsesudvalg og det faglige udvalg bliver inddraget i situationer hvor elever ved den løbende EMMA-vurdering ikke længere vurderes at opfylde kriterierne. Nogle steder har de lokale uddannelsesudvalg desuden deltaget i fastlæggelsen af de overordnede retningslinjer for hvordan kriterierne skal udmøntes.

På flere af de besøgte skoler har EMMA-vurderingen ved optagelsen karakter af en ansættelsessamtale på baggrund af en skriftlig ansøgning på samme måde som hvis eleven havde søgt en ordinær praktikplads. På en skole kan det fx forekomme at eleven bliver indkaldt til en ekstra samtale hvis der i første omgang er tvivl om hvorvidt eleven opfylder kriterierne. Et medlem af et lokalt uddannelsesudvalg der har deltaget i optagelsessamtaler, fortæller:

Mange af skolepraktikansøgerne er frygteligt generte og umodne, og de kan ikke eller magter ikke at stå frem og vise sig selv ved personligt fremmøde hos en mester. De bliver sendt hjem igen med besked om at prøve at komme igen om 14 dage for igen at blive vurderet.

Formålet med at gennemføre en ansættelsessamtale er at få situationen til at ligne den eleverne ville møde i en virksomhed, men der er grund til at være opmærksom på forskellen mellem de to situationer. Ved optagelsen i skolepraktik handler det om at vurdere om der er nogle elever som ikke kan optages, og som der altså skal siges nej til, mens det ved en ansættelsessamtale i en virksomhed handler om hvilke personer der skal siges ja til, dvs. hvilke personer der skal have de pladser der er til rådighed. Det er altså forskellige logikker der er i spil i de to situationer, hhv. en "skolelogik" hvor processen først og fremmest er et pædagogisk redskab, og en "arbejdsmarkedsløgik" hvor processen først og fremmest er et rekrutteringsredskab.

Det er det generelle indtryk i interviewene at det er forholdsvis sjældent at elever ikke optages i skolepraktik fordi de ikke vurderes at opfylde EMMA-kriterierne. Det hænger sammen med flere forhold. Dels søger elever der ikke opfylder kriterierne, sjældent om at blive optaget, dels vil sko-

lerne måske være tilbøjelige til at give eleverne en chance. Det kan jo være at eleven retter sig når han kommer væk fra grundforløbet, og når han modnes.

En leder beskriver udfordringerne ved EMMA-vurderingerne på denne måde:

Vi er gennem de senere år blevet strengere i kravene over for eleverne, men stadigvæk er vores elasticitet nok lidt længere og lidt mere elastisk end den ville være på arbejdsmarkedet. Som skole har vi også et socialt kapitel som nok rækker videre end det ville gøre på arbejdsmarkedet.

En anden leder formulerer det på denne måde:

Jeg har mødt unge mennesker hvor jeg tænkte: "Hold da op, de kan ikke møde til tiden, de kan ikke sparke sig i gang med deres opgaver" – umiddelbart er de ikke egnede, men de er jo kun 16 år, og jeg ved at når jeg møder dem på hovedforløbet, er det nogle helt andre mennesker.

Når en elev ikke kan optages i skolepraktik, hænger det ifølge lederne oftest sammen med at eleven ikke kan opfylde aktivitetskriteriet fordi eleven ikke kan dokumentere at han er aktivt søgende. Det er til gengæld ikke almindeligt at elever afvises med henvisning til egnetheds- eller mobilitetskriteriet. Eleverne anses således for at være egnede når de har deres grundforløbsbevis, og de anses for mobile når de kan vise at de har søgt i et større geografisk område og har sagt ja til at de er parate til at tage en praktikplads der ligger langt væk fra hvor de bor – hvad de fleste elever siger ja til.

Nogle elever må til gengæld forlade skolepraktikken senere fordi de ved den løbende EMMA-vurdering ikke længere vurderes at opfylde kriterierne. EMMA-kriterierne indebærer således at der i skolepraktikken "hele tiden og konstant er tale om prøvetid", som en instruktør udtrykker det.

Diskussionerne om forvaltningen af EMMA-kriterierne afspejler i realiteten to forskellige problemstillinger. For det første er der en diskussion om hvorvidt optagelsen skal være den afgørende prøve, eller om skolerne kan være mere store ved optagelsen, men så til gengæld være skrapere ved den løbende vurdering.

For det andet er der en diskussion om hvor rummelig skolepraktikken skal være. Om denne rummelighedsdiskussion fortæller to ledere:

Nogle af dem der er færdige i grundforløbet, er ikke helt klar til at komme ud på arbejdsmarkedet, og de vil måske ikke umiddelbart kunne klare sig hos en mester ... de kan godt få en chance i skolepraktikken. Det kan så ende med at vi bliver nødt til at sige farvel til enkelte elever med henvisning til egnedetskriteriet hvis det ender med at vise sig at de faktisk ikke kan tilegne sig de nødvendige kompetencer.

Vi har en gruppe der har svært ved at få en ordinær praktikplads. De kan være svære at håndtere mht. EMMA, og man må tage en grundig individuel samtale. Med dem der lige har skrabet sig gennem grundforløbet, bliver samtalen ekstra lang. Fx kan vi have nogle der skal holdes ekstra øje med, men de skal da have en chance. Der kan også ske det at en elev kommer tilbage fra virksomhedsforlagt undervisning hvor mester fortæller at det slet ikke fungerer. Men han skal nok have en chance til, for det kan også være at det bare er kemien. Så længe skolen spiller med åbne kort, så vil det som regel være muligt at finde en anden virksomhed der gerne vil forsøge at have ham.

Betydningen af de enkelte kriterier

Manglende opfyldelse af kravet om at være aktivt søgende er som nævnt den hyppigste årsag til at en elev ikke vurderes at opfylde EMMA-kriterierne. Det gælder både ved optagelsen og ved den løbende EMMA-vurdering. Aktivitetskravet anses samtidig som det kriterium der er lettest at håndtere i praksis. Hvis en elev fx ikke opdaterer sin profil på praktikplads.dk, så er eleven pr. definition ikke aktivt søgende – og dermed er eleven ikke berettiget til at blive i skolepraktikken.

Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt at have en opdateret profil på praktikplads.dk. I den forbindelse tager skolerne udgangspunkt i forskellige krav når de udmønter aktivitetskriteriet. På en skole kræver man at eleven sender mindst 5 ansøgninger om måneden. På en anden skole kræver man 3-5 ansøgninger og fortæller at eleverne ved optagelsen skal kunne dokumentere at de har søgt mindst 25 stillinger, og at de har søgt bredt, dvs. i forskellige brancher.

Flere ledere giver udtryk for at kravet om geografisk mobilitet der principielt dækker hele landet, er et temmelig vidtgående krav som kan være svært at honorere både for meget unge elever og for ældre elever som har etableret sig i en familie. Der foreligger dog ikke tal for hvor mange elever der undlader at søge om optagelse i skolepraktik fordi de på forhånd ved at de ikke er villige til at opfylde kravene om geografisk mobilitet. Erfaringerne mht. kravet om geografisk mobilitet er sammensatte. I praksis vurderer flere ledere dog at kravet er til at håndtere. Men det kan givetvis opleves som sværere at håndtere på skoler der dækker et meget stort geografisk område.

Eleven er via sit grundforløb typisk kun kvalificeret til at søge en plads inden for bestemte faglige områder. Kravet om faglig mobilitet skal derfor ses i sammenhæng med mulighederne for supplerende grundforløbsundervisning, men ifølge de tilgængelige registerdata fører den supplerende

de grundforløbsundervisning kun i yderst ringe omfang til større mobilitet. I interviewene bliver der givet udtryk for at der kan være langt mellem uddannelserne, fx inden for indgangen Strøm, styring og it. Nogle af de interviewede ledere giver også udtryk for at der er grænser for hvor længe det er meningsfuldt at lade den faglige mobilitet indgå i den løbende vurdering, fx hvis eleverne har gennemført en eller flere skoleperioder i hovedforløbet.

Egnethedskriteriet er typisk det kriterium som oftest giver anledning til diskussion på skolerne. To instruktører fortæller om udfordringerne ved at vurdere elevernes egnethed:

Det kan være svært at vurdere om eleverne er egnede ude i den virkelige verden, det kan man heller ikke på grundlag af en samtale. Skolen er én ting, attitude og opførsel kan være noget helt andet, ikke mindst i forhold til en rigtig arbejdsplads.

Selv om man principielt set er egnede når man har bestået grundforløbet, kan man på en måde alligevel godt være 'uegnet' – hvis man fx er stærkt ordblind eller ikke kan engelsk. På 2. eller 3. hovedforløb skal man både bestå engelsk og matematik. Samtidig kan man godt være en rigtig god håndværker selv om man har det svært med at læse og skrive – men det skal man kunne hvis man skal bestå en svendeprøve.

Ved optagelsen ses der undertiden gennem fingrene med at elevens mødedisciplin måske ikke har været perfekt på grundforløbet. Men efter at eleverne er blevet optaget, skærpes kravene om egnethed, og det kan give anledning til overvejelser og diskussioner. Der kan være tale om både disciplinære problemer og tilfælde hvor der egentlig ikke er tale om disciplinære problemer, men hvor man alligevel kan komme i tvivl om hvorvidt en elev vil kunne fungere på en arbejdsplads. I de følgende citater beskrives de to situationer af hhv. en leder og en skolepraktikinstruktør:

De disciplinære problemer er nok der vi oftest har problemer ... Attitudeproblemer og sygdom er også noget der fylder meget. Nogle gange kan det være svært at forstå at de overhovedet er kommet så langt. Men gang på gang ser vi at eleverne bliver gode til at være rettidige om morgenen når de først kommer ud i en virksomhed. Derfor er vi også tilbøjelige til at give dem lidt længere snor på skolen, især ved optagelsen i skolepraktikken ... men hvis de så ikke retter sig, så kan vi havne i en situation hvor de må forlade skolepraktikken.

Jeg har været i tvivl nogle gange mht. egnetheden. De skal jo kunne begå sig på en arbejdsplads, og de skal være i stand til at kunne være sammen med andre mennesker og håndtere kunder ... men jeg har aldrig sagt nej til en elev på grund af manglende egnethed. Der findes jo elever der pludselig blomstrer op når de finder deres rette hylde.

Nogle af skolepraktikinstruktørerne vurderer at der skal meget til før en elev vurderes ikke længe at opfylde kravene til skolepraktik. Men EMMA-kriterierne – og navnlig egnethedskriteriet – opfattes ikke desto mindre som vigtige. De er skolens redskab til at opretholde nogle regler for skolepraktikken som er nødvendige "for at få forholdene i skolepraktikken til at ligne en virksomhed". Hvor mesteren vil opsigte eleven hvis han ikke møder til tiden, er EMMA-kriterierne skolens mulighed for at kunne opstille faste rammer for skolepraktikken, hvilket også er vigtigt for skolepraktikkens omdømme. En leder beskriver det på denne måde:

Med hensyn til EMMA-kriterierne skal vi være over det hele tiden. De skal være her ligesom de skal være i en virksomhed. De skal møde til tiden, arbejde 37 timer om ugen og melde sig syge om morgenen og alle de der ting som man kigger på i virksomhederne. Vi skal have et godt ry. De vil jo heller ikke kunne overleve ude i virkeligheden hvis de ikke møder til tiden.

Det generelle indtryk i interviewene er at den løbende vurdering af elevernes egnethed især handler om elevernes adfærdsmæssige egnethed – om de kan passe deres ting, møde om morgenen og udvise interesse – snarere end om deres faglige egnethed og hånddelag. En instruktør udtrykker det på denne måde: "Dem der vender skruetrækkeren forkert, kan vi sagtens hjælpe til at blive egnede".

På en skole fortæller lederen i den forbindelse at skolen har oplevet at blive underkendt af det faglige udvalg i en sag om en elevs egnethed. Udvalget vurderede at dokumentationen for manglende egnethed var for spinkel, og at de anførte grunde til at eleven ikke skulle fortsætte i skolepraktikken, ikke var tilstrækkelig tungtvejende når skolen først havde optaget den pågældende elev.

6.4 Optag på uddannelser med adgangsbegrænsning

Der er adgangsbegrænsning i form af et særligt kvotesystem på tre af de uddannelser der indgår i evalueringen, jf. afsnit 3.2.1 ovenfor. Det drejer sig om følgende uddannelser:

- Data- og kommunikationsuddannelsen
- Mekanikeruddannelsen
- Træfagenes byggeuddannelse.

De ledere EVA har interviewet, er typisk enige i at der kan være behov for adgangsbegrænsning på nogle af de mest populære uddannelser. En leder vurderer desuden at selve det forhold at der findes kvoter på nogle uddannelser, er med til at sikre at EMMA-kriterierne bliver holdt i hævd. Men flere ledere, praktikpladskonsulenter og instruktører påpeger at udformningen af adgangsbegrænsningen og her især udformningen af kvotesystemet rummer en række udfordringer.

Lederne mener at kvotesystemet stiller skolerne over for nogle vanskelige valg både mht. hvilke elever der skal optages, og mht. hvornår kvoten skal bruges. Mange ledere mener desuden at kvoterne kan lægge op til forskellige og modstridende logikker.

Usikkerhed og forskellige logikker

En u hensigtsmæssighed i adgangsbegrænsningssystemet hænger sammen med det forhold at eleverne i givet fald først vil møde adgangsbegrænsningen efter at de allerede har kvalificeret sig til en bestemt uddannelse, idet der kan være lukket for adgangen på den skole hvor de har taget deres grundforløb. De kan så håbe at andre skoler endnu ikke har opbrugt deres kvoter, men det vil ofte kræve at de er villige til og har mulighed for at flytte. De kan desuden risikere at alle skoler har opbrugt deres kvoter, således at der er lukket alle steder. Det skaber frustration, og det er med til at skabe usikkerhed hos eleverne om hvad de kan regne med. En praktikpladskonsulent der er med til at informere og vejlede elever der er ved at afslutte grundforløbet, beskriver problemet på denne måde:

For nogle elever betyder det meget med trygheden, at man fx kan færdiggøre uddannelsen. Men det er jo ikke sikkert at man kan få en plads i skolepraktikken. Så derfor skaber det tit meget frustration når vi tilbyder noget de måske alligevel ikke kan få.

En anden u hensigtsmæssighed handler om det forhold at en kvoteplads ikke kan genbruges, dvs. at den ikke kan genbesættes hvis en elev inden for kvoten fx får en restlæreaftale. Det stiller skolerne over for nogle vanskelige valg. En leder påpeger at det principielt kan give nogle modsatrettede incitamenter for skolerne:

Jeg vil sige at det med kvoten er lidt uheldigt ... Selvfølgelig skal vi sørge for at få dem ud i resttaler, og det gør vi også ... Men desto flere vi får ud, jo dårligere miljø skaber vi for resten, for jeg kan ikke få nye elever ind, og hver gang jeg vælger at give en restlæreplads til en elev i skolepraktik, så fratager jeg den mulighed fra en anden elev som så ikke har mulighed for at få en læreplads. Det er et dilemma som kan betyde at man fristes til at sige: "Lad være med at skaffe praktikpladser til dem i skolepraktikken, giv dem i stedet til dem der ikke har fået en praktikplads og ikke har mulighed for at komme i skolepraktik fordi kvoten er brugt op" – den tanke ligger da lige for ... Men det er da både forskellige og modstridende logikker.

Hvilke elever skal vælges?

I 2010 har nogle af de besøgte skoler været i en situation hvor mængden af egnede, dvs. EMMA-godkendte, elever der har søgt om optagelse i skolepraktik, har været større end kvoten, mens andre var tæt på at havne i en sådan situation. Det har medført at skolerne har skullet vælge hvilke elever der skulle optages, og hvilke der ikke skulle.

På de besøgte skoler bliver der givet udtryk for at det er en vanskelig opgave at skulle vælge mellem eleverne. Der er forskellig praksis mht. hvilke kriterier skolerne lægger til grund for udvælgelsen i sådanne situationer. En leder beskriver det på denne måde:

Når vi sidder med elevernes ansøgninger og kan se at nogle er dygtige, og nogle er mindre dygtige, hvem skal vi så tage? De dygtige kommer måske hurtigt ud i praktik og kan måske bedre klare sig selv, mens vi til gengæld risikerer at de mindre dygtige falder fra.

En anden leder beskriver det som et dilemma:

Det er lige før vi overvejer at trække lod, for det er næsten lige så godt som det vi kan gøre. Men det vil vi selvfølgelig aldrig gøre, for det kan vi ikke argumentere for, men det viser vores dilemma, og hvor svært det er.

På skolerne tager man først og fremmest de elever man vurderer er bedst. Det kan imidlertid være svært at sige hvem der er "bedst". De bedste behøver fx ikke at være de elever der har de højeste karakterer. Det betyder også meget om eleverne er motiverede og udviser interesse, og det kan også betyde noget om de vil passe ind på holdet. Som begrundelse anfører skolerne at de "forsøger at gøre det ligesom mester ville have gjort". En instruktør fortæller:

Vi går meget efter dem der gider. Det værste er hvis de holder op efter to uger for at starte i et supermarked fordi det alligevel ikke var dem, når vi nu ikke kan genbesætte pladsen. Så havde det jo været bedre hvis en anden havde fået pladsen.

På en skole fortæller en leder at man har valgt at lade sociale hensyn spille ind når der skal vælges mellem elever der er på niveau rent fagligt og motivationsmæssigt. Her lægger man altså vægt på at give en chance til nogle af de elever som har sværere ved selv at skaffe sig en praktikplads fordi de måske mangler netværk, har mindre opbakning hjemmefra eller har svært ved at gå ud og præsentere sig selv, men som efter skolens vurdering både brænder for faget og har gode evner for det.

Hvornår skal kvoten bruges?

Det forhold at kvoten typisk udmeldes for et helt år ad gangen, kan også stille skolerne over for et vanskeligt valg. Skal skolen bruge løs af kvoten fra starten, eller skal man i stedet gemme nogle af pladserne til de elever der først bliver færdige med deres grundforløb i slutningen af perioden?

En skole har valgt at bruge hele kvoten på en gang og har dermed pladser nok til de elever der afslutter deres grundforløb tidligt. Til gengæld er skolepraktik ikke en mulighed for elever der bli-

ver færdige med grundforløbet senere på året på den pågældende skole. Andre skoler har fordelt kvoten hen over året for ikke at gøre forskel på eleverne afhængigt af hvornår de er færdige, men det kan være et stort arbejde ifølge skolerne. En instruktør beskriver situationen på denne måde:

De bliver jo færdige med grundforløbet på forskellige tidspunkter. Vi valgte at fordele pladserne på de forskellige tidspunkter. Jeg ved ikke om vi vil gøre det igen. Det giver for meget arbejde – og kan man sige at det er mere retfærdigt end bare at bruge løs af kvoten?

En leder fremhæver i den forbindelse at der kan være en særlig fordel ved at fordele kvoten hen over året. Når eleverne optages forskudt, skal de også i skoleforløb forskudt, hvilket både kan være en praktisk og en pædagogisk fordel. Lederen fortæller:

Det er en fordel at have dem lidt skævt, for hvis der kommer et hovedforløb de alle skal på samtidig, så er der tomt i skolepraktikken. Vi har også den filosofi at når de går på skoleophold, så mikser vi så det ikke er alle i en klasse der kommer fra skolepraktik ... Det er ikke optimalt med en klasse med rene skolepraktikelever.

Processen for udvælgelse af elever til kvotepladser i skolepraktikken på adgangsbegrænsede uddannelser kan endelig også give udfordringer i forhold til samarbejdet med andre skoler. På en skole nævnes det at der kan være forskel på hvad der lægges vægt på ved udvælgelsen på forskellige skoler, hvilket kan mærkes når skolerne får elever fra andre skoler i skolepraktik. På en anden skole var kvoten brugt op inden andre skoler nåede at få deres elever med i ansøgningsbunken.

6.5 Sammenfatning og vurderinger

Overgangen mellem grundforløb og hovedforløb er en fase hvor mange elever afbryder deres erhvervsuddannelse, og hvor en stor del risikerer helt at falde ud af uddannelsessystemet. To femtedele (41 %) af de elever der afslutter et grundforløb, fortsætter således hverken i en uddannelsesaftale eller i skolepraktik på det hovedforløb de har kvalificeret sig til via deres grundforløb, og en fjerdedel af dem fortsætter slet ikke i uddannelsessystemet. De mange uddannelsesaftalende ved overgangen mellem grundforløb og hovedforløb må vække bekymring både i forhold til ønsket om at øge erhvervsuddannelsernes omdømme og i forhold til målsætningen om at 95 % af en årgang skal have en ungdomsuddannelse.

Mangelen på praktikpladser efter konjunkturskiftet er uden tvivl en vigtig årsag til den høje andel af uddannelsesaftalende ved overgangen til hovedforløbet. Det kan tilføjes at det endnu er for tid-

ligt at afgøre om den aktuelle nedgang i antallet af praktikpladser i virksomhederne udelukkende er konjunkturbestemt, eller om den i et vist omfang også er strukturbestemt. I givet fald kan det trække i retning af at det generelt vil blive sværere at fremskaffe det antal praktikpladser i virksomhederne som vekseluddannelsessystemet forudsætter. På sigt kan det betyde at skolepraktikken kan få en vedvarende rolle i arbejdet for at sikre at erhvervsuddannelsessystemet kan levere den nødvendige faglærte arbejdskraft.

Skolepraktikkens betydning i overgangen

Der findes ikke umiddelbart tilgængelige statistikker som fokuserer på overgangen fra grundforløb til hovedforløb. Der er derfor i høj grad behov for en statistisk opfølgning på denne overgang, fx i form af tal der løbende belyser det videre forløb for de elever der ikke fortsætter i en uddannelsesaftale efter grundforløbet. Indirekte beregninger viser imidlertid at skolepraktikken opfanger et sted mellem 15 % og 30 % af de elever der ikke får en uddannelsesaftale efter at de har afsluttet deres grundforløb. I praksis leverer skolepraktikken således kun et begrænset bidrag til uddannelsesgarantien.

Det hænger sammen med flere forhold, herunder at skolepraktikken ifølge elevvurderinger ikke opfattes som et attraktivt tilbud pga. den lave skolepraktikydelser og pga. det omdømme skolepraktikken har hos mange elever. Karensperioden på to måneder inden eleverne kan optages i skolepraktik, og kravet om udstrakt geografisk mobilitet kan være medvirkende faktorer til at nogle elever vælger skolepraktik fra. Endelig kan den adgangs begrænsning på nogle af uddannelserne som eleverne først møder efter at de har kvalificeret sig til uddannelsen via deres grundforløb, begrænse elevernes muligheder for at fortsætte i skolepraktik.

Samlet set må en forbedring af skolepraktikkens omdømme blandt eleverne antages at være en særlig vigtig faktor hvis skolepraktikken skal opfange en større del af de elever der ikke får en praktikplads efter grundforløbet – og dermed i højere grad bidrage til at antallet af uddannelsesafbrud ved overgangen til hovedforløbet reduceres.

Vurdering af elever

Skolerne skal vurdere deres elever i henhold til EMMA-kriterierne – både ved optagelsen i skolepraktikken og løbende så længe de er i skolepraktik. På uddannelserne med adgangs begrænsning skal de desuden vurdere eleverne når de skal beslutte om en elev skal have en kvoteplads.

Evalueringen viser at de interviewede elever, instruktører og ledere finder at det er både nødvendigt og rimeligt at stille krav til de elever der skal optages i skolepraktik, dvs. at de vurderer at det er en god ide at der er kriterier for adgangen til skolepraktik. Kravet om geografisk mobilitet der principielt dækker hele landet, er dog et temmelig vidtgående krav som kan være svært at honorere både for meget unge elever og for ældre elever som har etableret sig i en familie.

De enkelte kriterier kan være mere eller mindre vanskelige at håndtere i praksis. Skolerne oplever at aktivitetskriteriet er forholdsvis nemt at administrere. På dette område har skolerne klare og enkle procedurer. Egnethedskriteriet er til gengæld vanskeligere at håndtere. Egnethedskriteriet opfattes hverken som en entydig eller som en fast størrelse. Egnethed vil fx ofte blive defineret forskelligt ved overgangen til hovedforløbet og senere i hovedforløbet hvor der kan stilles større krav til eleven.

Egnethedsvurderingen implicerer desuden at skolerne i et vist omfang søger at foruddiskontere hvordan eleven vil udvikle sig. I nogle situationer er det særlig tydeligt at egnethedsvurderingen kræver grundige overvejelser. Det drejer sig fx om de tilfælde hvor en elev har gennemført grundforløbet med et tilfredsstillende resultat fagligt set, men hvor mødedisciplinen ikke har været i top. Ud fra sine erfaringer med hvordan elever plejer at reagere, kan skolen imidlertid have en formodning om at mødedisciplinen vil ændre sig når eleven først kommer ud i en virksomhed. Det kan også dreje sig om tilfælde hvor elevens resultater på grundforløbet har været tilfredsstillende med hensyn til såvel det faglige som fremmødet. Skolen kan imidlertid vurdere at eleven pga. sin fremtoning eller manglende selvtillid eller pga. aktuelle personlige problemer ikke vil have mulighed for at komme igennem en ansættelsessamtale med et positivt resultat. Umiddelbart er eleven altså ikke "praktikklar". Det kan tilføjes at håndteringen af EMMA alt andet lige kan være vanskeligere i de situationer hvor eleverne er i skolepraktik på en anden skole end den skole hvor de har gennemført deres grundforløb. Det kræver et tæt samarbejde og en klar rollefordeling mellem de involverede skoler.

Endelig viser evalueringen at man på skolerne vurderer at det er en vanskelig opgave at håndtere optagelsen af elever på uddannelser hvor der er adgangsbegrænsning. Det gælder både beslutningen om hvornår kvoten skal bruges, og beslutningen om hvilke elever der skal optages, idet forskellige logikker og modstridende incitament trækker i forskellige retninger. Det er tydeligt at man ville fjerne grundlaget for en betydelig del af de modstridende incitament i denne sammenhæng såfremt skolerne havde mulighed for at genbesætte kvotepladser når de bliver "ledige". Det er samtidig vigtigt at skolerne har klare kriterier for hvordan kvotepladserne besættes, og at disse kriterier er synlige for eleverne så udvælgelsen kan begrundes over for dem.

7 Jagten på praktik

Dette kapitel belyser både elevernes tid i skolepraktikken og jagten på praktik i virksomheder. Først belyses hvordan det i praksis går med målsætningen om at eleverne højst skal være i skolepraktik 50 % af praktiktiden. Dernæst belyser kapitlet hvor meget tid eleverne tilbringer i virksomhedsforlagt undervisning, og hvor mange elever der kommer ud i delaftaler. I et afsluttende afsnit belyser kapitlet det praktikpladsopsøgende arbejde på skolerne.

7.1 Elevernes tid i skolepraktikken

Ifølge reglerne omfatter skolepraktik højst halvdelen af uddannelsens samlede praktiktid. Hvis det ikke er muligt at finde en praktikplads til eleven i mindst halvdelen af praktikuddannelsen, skal eleven dog tilbydes supplerende skolepraktik. 50 %-reglen udtrykker således først og fremmest en hensigt.

Tabel 6 nedenfor viser hvor meget skolepraktikken fyldte i procent af den samlede uddannelses-tid på hovedforløbet for de elever der afsluttede deres uddannelse i 2009-10 – både for de fire udvalgte uddannelser og for alle uddannelser under ét.

Tabel 6
Antal elever fordelt efter hvor lang tid de har været i skolepraktik

Andel af tiden i skolepraktik i procentandel af den samlede uddannelsesetid	Data- og kommunikationsuddannelsen	Detailhandelsuddannelsen	Mekanikeruddannelsen	Træfagenes byggeuddannelse	Alle uddannelser
0 % (dvs. ikke i skolepraktik)	183	2.882	661	2.174	20.631
1-25 %	13	40	13	139	689
26-50 %	5	16	12	27	255
51-75 %	0	3	3	10	95
76-99 %	2	8	5	6	74
100 %	0	18	0	1	236
I alt	203	2.967	694	2.357	21.980

Kilde: Registerdata fra UNI-C. Population: Personer der har afsluttet første hovedforløb på en erhvervsuddannelse i perioden 1.8.2009 til 31.7.2010. N = 21.980.

Når vi ser på alle uddannelser under ét, fremgår det af tabellen at 20.631 af de næsten 22.000 elever der afsluttede et hovedforløb i 2009-10, ikke har gjort brug af skolepraktik. Det betyder at 1.349 svarende til 6 % af de færdiguddannede har været i skolepraktik i kortere eller længere perioder.

Det fremgår endvidere af tabellen at 236 elever (svarende til 17 % af de elever der har været i skolepraktik) har været i skolepraktik i hele uddannelsesperioden, og at 405 elever (svarende til 30 %) har gjort brug af skolepraktik i mere end 50 % af uddannelsesperioden i hovedforløbet. Det er altså en forholdsvis stor andel af eleverne i skolepraktik der er i skolepraktik en stor del af tiden eller hele tiden – ikke mindst i forhold til målet om at eleverne højst skal være i skolepraktik i 50 % af praktiktiden. I disse tal er der ikke taget hensyn til skolepraktikelevernes eventuelle tid i virksomhedsforlagt undervisning, jf. afsnit 7.2 nedenfor.

Det fremgår som omtalt i kapitel 4 at andelen af elever der har gjort brug af skolepraktik, fylder relativt meget på data- og kommunikationsuddannelsen og træfagenes byggeuddannelse, hhv. 10 % og 8 % af samtlige elever på disse uddannelser. Tabellen viser imidlertid at eleverne på disse to uddannelser ikke er i skolepraktik i en lige så stor del af deres uddannelse som skolepraktikeleverne på de to andre uddannelser. I sammenligning med de andre uddannelser er det bemær-

kelsesværdigt at 139, dvs. 76 %, af skolepraktikeleverne på træfagenes byggeuddannelse kun er i skolepraktik i op til 25 % af uddannelsestiden.

På detailhandelsuddannelsen er en tredjedel af skolepraktikeleverne (34 %) i skolepraktik i mere end halvdelen af uddannelsesperioden, og en femtedel (21 %) tager hele uddannelsen som skolepraktik. På denne uddannelse er eleverne altså længere tid i skolepraktikken end gennemsnittet.

På de tre andre uddannelser fylder skolepraktikken mindre end den gør for eleverne på alle uddannelser taget under ét hvilket bl.a. kan hænge sammen med at disse uddannelser i perioder har haft nulvoter, dvs. at man kun kunne blive optaget i skolepraktikken hvis man kom fra en afbrudt uddannelsesaftale.

På mekanikeruddannelsen er 24 % af skolepraktikeleverne i skolepraktik i mere end halvdelen af uddannelsestiden, mens ingen elever er i skolepraktik hele tiden. Træfagenes byggeuddannelse og data- og kommunikationsuddannelsen er tættest på at realisere målsætningen om højst 50 % af tiden i skolepraktik. Her er hhv. 9 % og 10 % af eleverne i skolepraktik i mere end 50 % af tiden, og der er praktisk taget ingen elever som er i skolepraktik i hele uddannelsestiden.

7.2 Virksomhedsforlagt undervisning og delaftaler

Som beskrevet i kapitel 5 arbejder skolerne på at få eleverne ud af skolepraktikken ved at hjælpe dem med at komme i delaftaler eller restlæreaftaler. Samtidig har skolerne mulighed for at sende eleverne ud til virksomhedsforlagt undervisning (VFU) mens de er i skolepraktik. Dette afsnit belyser skolernes resultater med hensyn til at få eleverne ud i delaftaler, og det redegør for hvordan virksomhedsforlagt undervisning bruges på uddannelserne.

Tabel 7

Antal skolepraktikelever der har været i virksomhedsforlagt undervisning (VFU), fordelt på antal VFU-perioder

Antal perioder med VFU:	Data- og kommunikationsuddannelsen	Detailhandelsuddannelsen	Mekanikeruddannelsen	Træfagenes byggeuddannelse	Alle uddannelser
0	14	9	15	126	663
1	5	24	5	35	315
2	2	12	4	19	165
3-4	0	17	8	9	129
Flere end 4	0	24	1	2	106
Total	21	86	33	191	1.378
Andel af skolepraktikelever der har modtaget VFU	33 %	90 %	55 %	34 %	52 %

Kilde: Registerdata fra UNI-C. Population: Personer der har afsluttet første hovedforløb på en erhvervsuddannelse i perioden 1.8.2009 til 31.7.2010.

Det fremgår af tabel 7 at anvendelsen af virksomhedsforlagt undervisning især er udbredt på detailhandelsuddannelsen. Her har 77 skolepraktikelever, dvs. 90 % af alle skolepraktikelever, været i virksomhedsforlagt undervisning i mindst én periode. Det fremgår endvidere at 53 elever, dvs. 62 %, har været i virksomhedsforlagt undervisning mere end én gang, og at 24 elever, dvs. 28 % af eleverne på detailhandelsuddannelsen, har været i virksomhedsforlagt undervisning flere end fire gange.

På mekanikeruddannelsen har 55 % af eleverne i skolepraktik været i virksomhedsforlagt undervisning, hvilket ligger et par procentpoint over det tal der gælder for alle uddannelser under ét (52 %). På data- og kommunikationsuddannelsen og træfagenes byggeuddannelse ligger andelen af elever der har været i virksomhedsforlagt undervisning, på hhv. 33 % og 34 %, dvs. klart under gennemsnittet for alle uddannelser under ét.

Der er stor forskel på i hvor stor en andel af den samlede tid i skolepraktik eleverne er i virksomhedsforlagt undervisning på de fire uddannelser. På detailhandelsuddannelsen er eleverne i virksomhedsforlagt undervisning i en betydelig større andel af deres tid i skolepraktik end på de tre øvrige uddannelser. Her er 60 % af skolepraktikeleverne i virksomhedsforlagt undervisning i mere end 50 % af tiden i skolepraktik. På mekanikeruddannelsen er 24 % af eleverne virksomhedsfor-

lagt undervisning i mere end 50 % af tiden i skolepraktik, mens tallene for træfagenes byggeuddannelse og data- og kommunikationsuddannelsen er hhv. 1 % og 0 %.

De forskelle mellem uddannelserne mht. virksomhedsforlagt undervisning som fremgår af registerdata, suppleres og bekræftes af interviewene på skolerne. Lederne på skoler med skolepraktik på detailhandelsuddannelsen fortæller at de bestræber sig på at få eleverne ud fra dag ét, og at alle praktisk taget er ude mindst 90 % af tiden – til forskel fra kontoreleverne som det er sværere at finde virksomheder til. Der er større mangel på arbejdskraft inden for detailhandel, og det er sandsynligvis lettere at tage nye elever ind i en butik end på et kontor. Mange detailhandelsvirksomheder ligner hinanden i de grundlæggende funktioner til forskel fra kontorområdet hvor der kan være ganske stor forskel på it-systemer og administrative rutiner, dvs. at den umiddelbare overførselsværdi fra den ene virksomhed til den anden kan være mere begrænset. Endelig har det givetvis stor betydning i detailhandlen at eleverne kan få virksomhedsforlagt undervisning når virksomhederne ikke har råd til en elev.

På detailskolerne fortæller man at man benytter sig af udstationeringer i op til 3 måneder. Det er dog en forudsætning at udstationeringen har et læringsindhold, og at der er en reel mulighed for en aftale. At få eleverne sendt ud til virksomhedsforlagt undervisning ses altså som første skridt på vejen mod en restaftale. Virksomheden skal derfor helst være godkendt som praktiksted så det efterfølgende er nemt at oprette en egentlig praktikaftale. Men virksomhedsforlagt undervisning er ifølge instruktører og konsulenter ofte en god erfaring i sig selv for eleven – også i de tilfælde hvor det ikke fører til en restaftale.

Skolernes praktikpladskonsulenter fortæller at virksomhederne ofte er meget positive over for virksomhedsforlagt undervisning. Ifølge en konsulent er de nogle gange lidt undrende over for det gode tilbud:

De spørger tit hvad hagen er ved den gratis arbejdskraft ... så fortæller vi om kravene og virksomhedens forpligtelser i den forbindelse ... Det er sjældent at vi hører om at det ikke kører.

På nogle af skolerne med skolepraktik inden for de tekniske uddannelser fortæller instruktørerne at der kan være stor forskel på virksomhederne med hensyn til hvor gode de er til at tage sig af elever i virksomhedsforlagt undervisning. Nogle elever har fx i særlig grad brug for erfaringer fra praksis og for at blive modnet, og derfor gør skolerne sig stor umage for at matche eleverne og virksomhederne så de passer til hinanden.

På en skole fortæller instruktørerne at skolen benytter virksomhedsforlagt undervisning forholdsvis sjældent. Der skal således være særlige grunde til at sende en elev ud til virksomhedsforlagt

undervisning, fx at det kan tjene et særligt formål for en bestemt elev, eller for at teste en elev i forhold til EMMA-kriterierne eller afprøve mulighederne for en egentlig aftale med en mester. På denne skole kan en aftale om virksomhedsforlagt undervisning med en virksomhed kun fornyes én gang – og kun under særlige omstændigheder. På en anden skole bruger man af og til virksomhedsforlagt undervisning hvis der er nogle elever der "trænger til at blive rettet lidt af", fx hvis de har svært ved at tage skolepraktikken alvorligt nok.

Nogle af de andre skoler der i højere grad anvender virksomhedsforlagt undervisning, gør det ofte inden for klare grænser, fx højst to uger eller tre uger, alt efter hvordan de vurderer hvad der skal til for at elev og mester kan nå at se hinanden an.

På data- og kommunikationsuddannelsen fortæller instruktørerne at det er virksomhederne der er tilbageholdende med at lukke skolepraktikelever ind i virksomhedsforlagt undervisning, da det ofte vil tage forholdsvis lang tid inden en elev overhovedet vil kunne fungere i en virksomhed, og det derfor kan være begrænset hvor meget relevant arbejde eleverne kan få lov at lave i virksomhederne. Det er i øvrigt heller ikke almindeligt at data- og kommunikationseleverne får korte aftaler, jf. nedenfor om delaftaler i tabel 8.

Delaftaler

Uddannelserne adskiller sig ligeledes fra hinanden mht. omfanget af delaftaler. På træfagenes byggeuddannelse får 35 % af eleverne i skolepraktik delaftaler, og knap halvdelen af disse har mere end to delaftaler i løbet af deres tid i skolepraktikken. Det betyder at træfagenes byggeuddannelse ligger over gennemsnittet mht. omfanget af delaftaler. Som nævnt tidligere er det til gengæld mindre almindeligt på denne uddannelse at eleverne modtager virksomhedsforlagt undervisning. Det er muligt at omfanget af virksomhedsforlagt undervisning og antallet af delaftaler korrelerer omvendt, således at der vil være forholdsvis få delaftaler inden for områder hvor der er meget virksomhedsforlagt undervisning – og omvendt.

Billedet på de andre uddannelser adskiller sig fra træfagenes byggeuddannelse, idet delaftaler ikke er almindelige på disse uddannelser. Disse uddannelser ligger langt under gennemsnittet mht. brug af delaftaler.

Tabel 8**Antal skolepraktikelever der får delaftaler, fordelt på hvor mange delaftaler eleverne har haft**

Antal delaftaler:	Data- og kommunikationsuddannelsen	Detailhandelsuddannelsen	Mekanikeruddannelsen	Træfagernes byggeuddannelse	Alle uddannelser
0	20	83	30	124	1.018
1	0	3	3	35	206
2-12	1	0	0	32	154
Total	21	86	33	191	1.378
Andel af skolepraktikelever med delaftaler	5 %	3 %	9 %	35 %	26 %

Kilde: Registerdata fra UNI-C. Population: Personer der har afsluttet første hovedforløb på en erhvervsuddannelse i perioden 1.8.2009 til 31.7.2010.

7.3 Det praktikpladsopsøgende arbejde på skolerne

Dette afsnit belyser det praktikpladsopsøgende arbejde på skolerne. Arbejdet varetages typisk af særlige praktikpladskonsulenter og skolepraktikinstruktørerne.

Afsnittet belyser forskellige aspekter og elementer af det praktikpladsopsøgende og arbejdets organisering og mål. Endelig belyser afsnittet arbejdet i relation til forskellige grupper af elever.

Det praktikpladsopsøgende arbejde

Arbejdet med at skaffe praktikpladser og få eleverne ud i praktik prioriteres højt på alle skoler der har deltaget i evalueringen. Tre aspekter fremhæves som særlig vigtige i dette arbejde.

Det første aspekt handler om "at slå dørene ind til virksomhederne" og få dem til at tage en elev eller tilbyde virksomhedsforlagt undervisning. Det beskrives som et arbejde der kræver opbygning af netværk og kendskab til branchen. Det er et gennemgående træk i interviewene at den personlige kontakt anses som meget vigtig. Den personlige kontakt vægtes derfor meget højt alle steder.

Det fremgår at der kan være stor forskel på arbejdet og mulighederne for at finde praktikpladser og steder til virksomhedsforlagt undervisning inden for forskellige uddannelsesområder. Data- og kommunikationsuddannelsen er fx speciel fordi den uddanner til et meget bredt arbejdsmarked der ifølge en leder snarere bør opfattes som et kompetencefællesskab end som en afgrænset

branche. Mange meget forskellige virksomheder og institutioner – private såvel som offentlige – aftager de færdiguddannede, men ofte er der tale om virksomheder hvor der ikke er tradition for at tage elever. Det er der til gengæld i mange tømrer- eller autovirksomheder hvor det at have elever nogle steder nærmest synes at blive opfattet som noget der hører med til det at være mester.

Det andet aspekt i det praktikpladsopsøgende arbejde handler om at hjælpe eleverne med at søge praktikpladser. Det består bl.a. i at give dem et puf når de skal ud at søge, hjælpe dem med at se deres ansøgninger igennem og tale med dem om hvordan de skal præsentere sig i virksomhederne, og hvad en mester lægger vægt på. En praktikpladskonsulent beskriver her hvad han ser som det centrale i dette aspekt af arbejdet som konsulent:

Den største udfordring ... er at ruste eleverne. Vi kan ikke skaffe så mange praktikpladser. Det handler derfor om at eleverne selv tør, og at de gør noget. Det er meget grænseoverskridende for mange unge at søge en praktikplads. Vi motiverer dem til at tage skridtet og til at blive bedre til at håndtere frygten for det ukendte – og for at få et nej.

Det tredje aspekt som er vigtigt i det praktikpladsopsøgende arbejde, handler om at matche de rigtige elever med de rigtige virksomheder. Både virksomheder og elever kan være meget forskellige, og de kan derfor have meget forskellige forudsætninger for at passe sammen.

Instruktører og konsulenter fremhæver at det er vigtigt først at sende en elev ud til en virksomhed "når tiden er inde". Der er nemlig ikke råd til at en virksomhed får et dårligt indtryk af skolepraktikelever, for så risikerer man at de ikke vil tage nogen en anden gang. Det handler samtidig om at sende eleverne ud til nogle steder hvor de kan få nogle faglige succesoplevelser. Her forsøger man at tage hensyn til at nogle elever fx bedre kan klare eller kan have mere brug for en mester som er meget direkte, mens andre elever kan have brug for en mester som har mere tid til eleven. Praktikpladskonsulenter og instruktører beskriver at det typisk er de elever der har vist gode takter i skolepraktikken, der bliver "prikket på skulderen" hvis skolen har skaffet en praktikplads.

Organisering og mål i det praktikpladsopsøgende arbejde

På nogle af de besøgte skoler foregår arbejdet i regi af de enkelte uddannelsesområder, mens det på andre skoler indgår i en overordnet strategi på tværs af uddannelsesområder – men under hensyntagen til de forskellige traditioner på de enkelte områder – fx med opbygningen af en særlig brugerservice til virksomheder eller et virksomhedscenter som omdrejningspunkt. Det er tydeligt at vilkårene for opgaveløsningen er forskellige afhængigt af om skolen befinder sig i et tæt-befolket område med mange virksomheder eller i et mindre tæt befolket område hvor man i hø-

jere grad har mulighed for at etablere personlige kontakter til det lokale erhvervsliv og lære hinanden at kende.

Den præcise udformning af opgaverne og arbejdsdelingen mellem praktikpladskonsulenter og skolepraktikinstruktører er forskellig fra skole til skole. Fx er det forskelligt hvor meget kontakt konsulenterne har med de enkelte elever under det praktikpladsopsøgende arbejde, ligesom det er forskelligt hvor meget kontakt instruktørerne har med virksomhederne. Her kan der også være forskel fra den ene instruktør til den anden på den samme skole.

På de fleste skoler er det som regel konsulenterne der står for den indledende kontakt til virksomhederne, mens instruktørerne der kender eleverne, især er med til at matche elever og virksomheder. Flere steder deltager instruktørerne imidlertid også i det opsøgende arbejde.

Der er et klart hierarki mht. hvad konsulenterne og instruktørerne "går efter": helst en ordinær aftale eller en restaftale, så evt. en delaftale eller virksomhedsforlagt undervisning. Set fra et elevperspektiv foregår det dog ofte i omvendt rækkefølge: først en periode med virksomhedsforlagt undervisning og så måske en restaftale når elev og virksomhed har set hinanden an.

Praktikpladskonsulenternes arbejde med at fremskaffe praktikpladser retter sig altså både mod at finde praktikpladser til elever der er ved at afslutte deres grundforløb, og mod at skaffe restaftaler og virksomhedsforlagt undervisning til elever der er i skolepraktik. Arbejdet med at finde virksomheder til skolepraktikeleverne beskrives nogle gange af konsulenterne som et biprodukt af arbejdet med at finde ordinære praktikpladser, og nogle skoler har af den grund valgt at have en konsulent som udelukkende skal koncentrere sig om arbejdet med at skaffe pladser til skolepraktikeleverne.

Når en virksomhed først har sagt ja til at tilbyde en elev virksomhedsforlagt undervisning, overgår arbejdet og den videre kontakt til virksomheden typisk fra konsulenten til instruktørerne. Instruktørerne har i den sammenhæng en vigtig funktion som består i at opretholde og udbygge virksomhedskontakten. På detailhandelsområdet er der dog en klar tendens til at eleverne i vidstrækning selv finder en arbejdsgiver de kan være hos. En instruktør fortæller at instruktørerne på hendes skole sender mails til eleverne sidst i en VFU-periode om at de nu skal til at søge en ny plads/VFU-aftale, og at ansøgningerne skal sendes c.c. til instruktørerne så de kan se at de søger.

Hvis eleverne ikke selv kan finde en virksomhed der kan tilbyde virksomhedsforlagt undervisning, hjælper instruktørerne dem med at finde et sted. Det sker også at virksomheder selv henvender sig for at få en elev til virksomhedsforlagt undervisning. Det er en god hjælp for de elever der ikke kan finde en plads selv, samtidig med at det ifølge en instruktør "er med til at sætte skub i elever som måske synes at instruktørens tilbud er mindre attraktive".

Det er forskelligt hvor meget de lokale uddannelsesudvalg inddrages i det praktikpladsopsøgende arbejde. På de fleste skoler har de en rådgivende funktion. På en af de besøgte skoler mødes de ansvarlige for det praktikpladsopsøgende arbejde med udvalget en gang om måneden. Udvalget hjælper skolen med at tilrettelægge kontakten til virksomhederne, og virksomhederne kan ringe til et udvalgsmedlem der selv har elever, eller som er oplæringsansvarlig, hvis de vil høre om det "indefra". Der er også flere eksempler på at de lokale uddannelsesudvalg deltager ved direkte henvendelser til virksomheder eller deltager i projekter der gennemføres med støtte fra AER, dvs. Arbejdsgivernes Elevrefusion.

Forskellige elevgrupper

På skolerne er man generelt meget opmærksom på at skolepraktikken omfatter en blandet elevgruppe der ikke nødvendigvis adskiller sig fra skolens øvrige elever, og som rummer både stærke og svage elever. En instruktør udtrykker det på denne måde:

Nogle gange undrer man sig: "Hold da op, hvorfor har den eller den dog ikke fået en praktikplads"?

Måske fordi det praktikpladsopsøgende arbejde fylder så meget, er instruktører og praktikplads-konsulenter imidlertid tilbøjelige til at koncentrere sig om de elevgrupper som det kan være svært at skaffe en praktikplads. En konsulent fra en skole med detailhandelsuddannelsen fortæller:

Nogle elever er sværere at "afsætte" end andre. Det er elever med dårlig selvtillid, vægtproblemer og sprogproblemer hvis de fx har en anden etnisk baggrund. Jeg tror da også at der nogle gange bare bliver sorteret efter navn. Mange kan ikke lide selv at ringe hvis de ikke taler godt dansk, eller hvis de har et lavt selvværd. Alder kan der også sorteres efter. De fleste virksomheder vil helst have unge som de selv kan forme. Men det er også brancheafhængigt. Boghandlere og isenkræmmere er måske mere tilbøjelige til at tage ældre elever ind.

På de besøgte skoler er det den generelle opfattelse at mange elever på det personlige plan ikke altid er klar til praktikken selv om de har afsluttet grundforløbet og klaret det rent faglige. Det er således karakteristisk at mange instruktører mere eller mindre tydeligt skelner mellem en rent faglig læring og en "praktikforberedende" læring der handler mere om det sociale og det personlige. En instruktør fortæller i den forbindelse at "instruktørerne oplæringsmæssigt også går ind i det personlige. Vi arbejder ikke kun med det faglige i snæver og rent teknisk forstand".

7.4 Sammenfatning og vurderinger

Analyserne i kapitlet viser at forholdsvis få skolepraktikelever gennemfører hele deres uddannelse som skolepraktik. Der er til gengæld forholdsvis mange som gennemfører mere end halvdelen af deres uddannelse som skolepraktik. Det viser tallene for de elever der afsluttede deres uddannelse i 2009-10.

Omkring en femtedel (17 %) af de elever der har været i skolepraktik, har gennemført hele deres uddannelse som skolepraktik. Det betyder med andre ord at 83 % af skolepraktikeleverne, dvs. mere end fire femtedele, har haft en eller flere aftaler, således at de ikke gennemførte hele deres uddannelse som skolepraktik. Omkring en tredjedel af eleverne (30 %) har dog været i skolepraktik i mere end halvdelen af tiden. Målsætningen om at højst 50 % af tiden skal foregå i skolepraktik, er således kun realiseret for to tredjedele af eleverne.

Evalueringen viser endvidere at mønsteret er forskelligt fra uddannelse til uddannelse. På detailhandelsuddannelsen er 34 % i skolepraktik i mere end halvdelen af uddannelsesperioden. På mekanikeruddannelsen er det tilsvarende tal 24 %. Træfagenes byggeuddannelse og data- og kommunikationsuddannelsen er tættest på at realisere målsætningen om at højst 50 % af praktiktiden skal foregå i skolepraktik. Her er det kun hhv. 9 % og 10 % af skolepraktikeleverne der er i skolepraktik i mere end halvdelen af den samlede praktiktid, og der er praktisk taget ingen elever som er i skolepraktik i hele uddannelsestiden.

Det er forskelligt fra uddannelse til uddannelse i hvilket omfang skolepraktikeleverne kommer i virksomhedsforlagt undervisning, hvilket synes at afspejle forskellig praksis i de brancher eleverne uddannes til. På detailhandelsuddannelsen har 90 % af eleverne i skolepraktikken været ude i mindst én periode, mens det tilsvarende tal på mekanikeruddannelsen ligger på 55 %, hvilket ligger et par procentpoint over gennemsnittet for alle uddannelser under ét. Det er mindre almindeligt at komme i virksomhedsforlagt undervisning for skolepraktikeleverne på data- og kommunikationsuddannelsen og træfagenes byggeuddannelse. Her ligger andelen af elever der har været udstationeret, på hhv. 33 % og 34 %.

Det kan tilføjes at forskellen mellem uddannelserne mht. omfanget af virksomhedsforlagt undervisning bliver endnu større når den opgøres som længden af den tid der er brugt til virksomhedsforlagt undervisning. På detailhandelsuddannelsen er 60 % af eleverne således i virksomhedsforlagt undervisning i mere end halvdelen af deres tid i skolepraktikken, mens det tilsvarende tal på data- og kommunikationsuddannelsen og træfagenes byggeuddannelse ligger på under 1 %. Forskellen mellem uddannelserne må antages at afspejle både forskelle i mulighederne for at sikre tilstrækkeligt meningsfulde opgaver til eleverne i de relativt korte VFU-perioder og forskelle i holdningerne til virksomhedsforlagt undervisning.

Evalueringen viser at der mange steder er sket en omfattende professionalisering af det praktikpladsopsøgende arbejde gennem de senere år. Det er tydeligt at der er tale om en meget kompleks opgave, og at rammerne for opgaveløsningen er meget forskellige afhængigt af om skolen befinder sig i et tætbeholdt område med mange virksomheder eller i et mindre tæt beholdt område hvor man i højere grad har mulighed for at etablere personlige kontakter til det lokale erhvervsliv og lære hinanden at kende.

Det er vigtigt at indsatsen på skolerne dækker alle aspekter af det praktikpladsopsøgende arbejde. Det gælder både opbygningen af virksomhedskontakter, styrkelsen af elevernes egne job- og praktiksøgningskompetencer og skolernes matchning af virksomheder og elever. Det er også vigtigt at organiseringen af indsatsen er tydelig, netop fordi opgaven er så kompleks, og at resultaterne af indsatsen dokumenteres. Det skal sikre at indsatsen er målrettet, og at der ikke er dele af den komplekse opgave der "falder mellem to stole", dvs. at der er dele af arbejdet som ikke bliver dækket, mens andre dele måske bliver varetaget flere steder eller flere gange. Endelig er det vigtigt at sørge for at arbejdet med at finde praktikpladser til grundforløbs eleverne og med at skaffe restlæreaftaler eller finde steder til virksomhedsforlagt undervisning til skolepraktikeleverne ikke kommer til at spænde ben for hinanden.

8 Læring i skolepraktik

Skolepraktik og praktik i en virksomhed er praktikformer der skal nå de samme læringsmål, men som foregår inden for forskellige rammer og fungerer under forskellige betingelser. Den ene praktikform foregår i skoleregi, dvs. i en organisation der netop er opbygget med det formål at være et læringsrum, mens den anden foregår i virksomhedsregi, dvs. i en organisation der fungerer som læringsrum i det omfang virksomheden har elever, men som ikke er opbygget med det formål at være et læringsrum. De to praktikformer foregår altså i forskellige miljøer, og det antages almindeligvis at få konsekvenser både for læringsformerne, dvs. hvordan man lærer, og for læringens indhold, dvs. hvad man lærer.

Med baggrund i interviewene på skolerne belyser dette kapitel hvordan aktørerne vurderer og forholder sig til forskellene mellem praktikformerne og disse forskelles betydning for læringen. Kapitlet belyser desuden en række forhold der knytter sig til rollen som skolepraktikinstruktør.

8.1 Overordnet om læring i forskellige praktikformer

De skolepraktikelever EVA har talt med, fremlægger en række nuancerede vurderinger af læringen i skolepraktikken og af forskellene mellem læringen i skolepraktikken og i en uddannelsesaf-tale. Overordnet vurderer eleverne at de lærer noget, og at de har relevante opgaver i skolepraktikken selv om der er en klar tendens til at der er "mere status i at være ude i virksomhederne", og til at de hellere vil ud i en virksomhed (se også afsnit 6.2 ovenfor).

Samtidig er eleverne opmærksomme på at de to praktikformer giver noget forskelligt. En elev på træfagenes byggeuddannelse, der i øvrigt er optaget af sammenhængen mellem at være på skolen og at modtage virksomhedsforlagt undervisning, fortæller:

Du får heller ikke de samme fif i skolepraktikken som du får i en virksomhed. I skolepraktikken går det mere efter bogen ... Til gengæld er der chance for at du lærer mere forskelligt i skolepraktikken. Det gælder fx hvis du bliver udstationeret i flere virksomheder. Hvis man er ude hos fire forskellige mestre, risikerer man nemt at få fire forskellige måder at

gøre tingene på. Og det er både godt og skidt. Godt at se at det kan gøres på forskellig måde, men skidt hvis du ikke når at fange hvorfor det gøres på forskellige måder.

Det er karakteristisk at elevernes vurdering af skolepraktikken ofte påvirkes af de erfaringer de har gjort sig i virksomheder – enten gennem virksomhedsforlagt undervisning eller gennem en tidligere aftale. Der kan således være stor forskel på hvad eleverne møder i virksomhederne, og hvordan de oplever dette møde. To elevcitater fra elever på mekanikeruddannelsen viser spændvidden i oplevelserne:

Det ene sted jeg var, fik jeg lov til at lave meget, og de var flinke nok. Men det andet sted var det kun røvsyge ting som at skifte dæk en hel dag. Det er sjovere at komme til at lave noget forskelligt som man gør her i skolepraktikken.

Jeg synes det er bedre ude på et værksted – i hvert fald der hvor jeg er nu. Man har mere ansvar på et værksted. Man skal sørge for at bilen står ren når den er færdig, det gør man ikke her. Der er også flere om bilerne her.

De forskelle mellem skolepraktik og praktik i virksomheder som eleverne hæfter sig ved, genfindes i leder- og instruktørinterviewene. Ifølge de interviewede ledere og instruktører kan en række af de læringsmæssige kvaliteter der kan findes i praktikken i virksomheder, kun vanskeligt blive dækket i skolepraktikken. Til gengæld kan skolepraktikken omfatte læringsmæssige kvaliteter som der sjældent vil være lige så meget plads til i en virksomhed.

Lederne og instruktørerne skelner i denne forbindelse mellem forskellige typer af kompetencer der spænder fra tekniske færdigheder, fx at kunne vælge og bruge de rigtige redskaber til en konkret opgave, over fortrolighed med traditioner og standarder inden for en branche til evnen til at kunne begå sig på en arbejdsplads i forhold til kunder, kolleger og ledelse. Ifølge de interviewede ledere er skolepraktikken på niveau med eller ligefrem bedre end praktikken i virksomheder for så vidt angår de tekniske færdigheder – både i bredden og i dybden. Men når det kommer til elevernes arbejdsmæssige og virksomhedskulturelle kompetencer, dvs. til de områder der handler om socialiseringen til arbejdslivet, giver praktikken i en virksomhed nogle kompetencer som man ikke kan nå i skolepraktikken.

To ledere fra hhv. data- og kommunikationsuddannelsen og mekanikeruddannelsen sammenfatter forskellene mellem praktikformerne på denne måde:

Skolepraktikken er rigtigt god ... på det faglige, rent tekniske plan kan vi løfte dem meget højt hvis de er seriøse. Men vi kan ikke give dem sælger-kunde-forhold. "Hvordan indgår jeg i en organisation?" Det kan vi heller ikke give dem.

Det kulturelle får de ikke lært hvis ikke de kommer ud i det virkelige liv. Og det er rigtig vigtigt at de kan det, for ellers kan de ikke begå sig som svende den dag de er færdige.

Til gengæld vurderer ledere og instruktører altså at det teknisk-faglige fungerer fint i skolepraktikken. De fremhæver desuden at der er friere rammer til at tilrettelægge opgaverne ud fra et læringsperspektiv og til at sikre at eleverne får mulighed for at komme ud i alle hjørner, end der ofte vil være i en virksomhed hvor man må tage opgaverne som de kommer, samtidig med at nogle virksomheder kan være temmelig specialiserede.

På den baggrund vurderer de interviewede ledere og instruktører at udfordringerne ved skolepraktikken først og fremmest handler om at gøre opgaverne tilstrækkeligt virkelighedsnære og om at tackle det forhold at man vanskeligt kan skabe det samme miljø og det samme arbejds-tempo som findes i virksomhederne.

Udfordringerne ved skolepraktikken er fælles for de fire uddannelser der indgår i evalueringen. Men de kommer til udtryk på forskellige måder på de enkelte uddannelser, og håndteringen af dem er forskellig fra uddannelse til uddannelse og i nogle tilfælde også fra skole til skole. De følgende afsnit belyser opgaverne, læringsformerne og læringsmiljøet i skolepraktikken.

8.2 Opgaver i skolepraktikken

Det er et fællestræk ved de besøgte skoler at rammerne for hvilke typer opgaver skolepraktik-eleverne må arbejde med, bliver aftalt i det lokale uddannelsesudvalg. Den konkrete fastlæggelse og udfyldelse af disse rammer varierer fra skole til skole.

Det er fast kutyme på skolerne at man spørger i udvalgene hvis man ønsker at involvere eleverne i projekter der ligger uden for de aftalte rammer, eller hvis der kan være tvivl om hvorvidt et konkret projekt ligger inden for rammerne. Drøftelserne og aftalerne i de lokale uddannelsesudvalg skal først og fremmest sikre at aktiviteterne i skolepraktikken ikke kan anses som konkurrencefordrivende i forhold til det lokale erhvervsliv.

På skolerne skelner man som regel mellem forskellige typer af opgaver inden for et kontinuum. På data- og kommunikationsuddannelsen kan opgaverne fx spænde fra rene øvelsesopgaver (fx et projekt som instruktøren definerer) over opgaver som skolen selv genererer (fx vedligeholdelsesarbejder på lærernes pc'er), og opgaver til markedet som ellers ikke vil blive løst (fx opbygning af hjemmesider til idrætsforeninger), til egentlige produktionsopgaver.

I det følgende bliver opgaverne i skolepraktikken belyst for hver uddannelse for sig, da opgaverne netop er et område hvor uddannelserne adskiller sig fra hinanden.

Træfagenes byggeuddannelse

I de lokale uddannelsesudvalg for træfagenes byggeuddannelse er der eksempler både på at man har faste beløbsgrænser for størrelsen af de opgaver eleverne må beskæftige sig med, fx 30.000 kr., og på at man har regler for hvem eleverne i givet fald må producere for. På flere af de besøgte skoler har man en aftale om at eleverne kan udføre opgaver på skolens matrikel, fx som led i skolens bygningstjenestes vedligeholdelsesarbejder.

Det forekommer også at eleverne kan løse opgaver for kunder uden for skolen hvis der er tale om mindre opgaver. Nogle steder er det således kutyme at eleverne kan indgå i ordreproduktion til afhentning, fx af legehuse til daginstitutioner. Der er også eksempler på at skolepraktikelever har deltaget i projekter uden for skolen. Det har typisk været specielle opgaver eller opgaver med et tydeligt kulturelt perspektiv eller et velfærdssigte som ikke ville blive efterspurgt eller løst på normale markedsvilkår, fx hytter til spejderne. Det tidligere omtalte skovpavillonprojekt i Tolne (se afsnit 5.1.2 ovenfor) er et unikt projekt i denne sammenhæng, da det omfatter en hel byggeplads og en byggeopgave der løses i samarbejde med lokale firmaer, og som også omfatter møder med arkitekten, planlægning og tidsstyring. Projektet bidrog som nævnt også til at skabe synlighed omkring skolepraktikken.

Blandt lederne og instruktørerne på træfagenes byggeuddannelse er der forskellige opfattelser af i hvilken grad mængden og karakteren af de opgaver man har til rådighed i skolepraktikken, er en flaskehals. En skole fortæller at den aldrig er løbet tør for opgaver, mens en anden skole fortæller at det undertiden kan være svært at finde relevante opgaver til eleverne hvis der er mange i skolepraktik – hvilket godt kan ske fordi der er betydelige sæsonudsving i mulighederne for at få eleverne ud i virksomhedspraktik. Forskellen i opfattelserne synes bl.a. at være udtryk for om skolepraktikken indgår i planlægningen i skolens bygningstjeneste, eller om skolen skal opfinde nye opgaver hver gang den har elever i skolepraktik.

Instruktørerne lægger stor vægt på at opgaverne får et virkelighedspræg. Flere af dem vurderer at det godt kan lade sig gøre selv om der findes opgavetyper som kan være svære at komme til at arbejde med i skolepraktikken. Det gælder fx nybyggeri og arbejdet med større tagkonstruktioner.

Mekanikeruddannelsen

Overordnet vurderer ledere og instruktører at det i høj grad er muligt at indrette et værksted til skolepraktikken med opgaver der svarer til dem eleverne ville få på et mindre autoværksted.

På nogle af de besøgte skoler som udbyder mekanikeruddannelsen, får skolepraktikeleverne mulighed for at arbejde med lærernes biler. Her giver elever og skolepraktikinstruktører udtryk for at det ikke er svært at få opgaverne i skolepraktikken til at være virkelighedsnære, og lederne vur-

derer at det er forholdsvis nemt at skaffe sådanne opgaver på mekanikeruddannelsen i sammenligning med skolepraktikken på andre uddannelser. Ofte vil der dog være tale om mindre komplicerede opgaver. Det kan derfor være svært at skaffe opgaver til elever der er mere rutinerede, fx elopgaver, men det kan også være en udfordring på et mindre værksted. De lærere der stiller biler til rådighed, skal naturligvis også have en forklaring om der er noget i vejen med bilen, og hvad der er sket med bilen mens den har været på værksted. På den måde får eleverne også mulighed for at opleve og træne kunderelationer.

Foruden lærernes biler arbejder eleverne også med "huggerbiler" som skolen opkøber hvis der er behov for at arbejde med noget bestemt. En elev fortæller:

Huggerbilerne er gamle, og så prøver man sig frem så man kan lære noget ... Med lærerbilerne aftaler vi et tidspunkt hvor den skal være færdig ... Det er sjovere med lærerbilerne hvor man skal aflevere noget. Man har mere ansvar.

På en af de besøgte skoler arbejder eleverne ikke med lærernes biler. Skolen opkøber i stedet gamle biler som sættes i stand i skolepraktikken, og som bagefter sælges på auktion. Det giver ifølge skolepraktikinstruktører og elever også mulighed for fagligt relevante opgaver, men det kan opleves som mindre virkelighedsnært for eleverne fordi der ikke er nogen kunder i hverdagen. Det kan desuden være svært at få det til at løbe rundt økonomisk fordi det kan være dyrt at skaffe reservedele – som i nogle tilfælde kan koste mere end de gamle biler.

Data- og kommunikationsuddannelsen

På de besøgte skoler som udbyder data- og kommunikationsuddannelsen, løser skolepraktikeleverne it-arbejde for skolen. Eleverne hjælper typisk med at servicere det udstyr og de programmer der bruges på grundforløbet og uddannelserne der hører til indgangen, dvs. Strøm, styring og it. På en af skolerne fungerer skolepraktikeleverne desuden som assistenter for hovedforløbslærerne hvor de i nogle tilfælde assisterer med forskellige opgaver i relation til undervisningen og de systemer der skal bruges i undervisningen.

På flere af skolerne kommer lærerne også med deres computere og får dem serviceret. En skole har i den forbindelse fundet det nødvendigt at lave nogle retningslinjer for hvordan opgavebestilling i skolepraktikken foregår. Skolepraktikinstruktøren fortæller:

Vi har nogle retningslinjer for hvordan man skal opfatte skolepraktik, så folk ikke bare kommer med alle mulige opgaver. Hvis man har opgaver man vil have løst af dem, skal man henvende sig i deres skranke. "Chefen" (dvs. en af eleverne i samarbejde med instruktøren) tager imod opgaverne og planlægger og fordeler dem. Man kan ikke bare

komme med alt muligt. De skal ikke bare bruges til forefaldende arbejde som at brænde cd'er, det er der ikke meget værdi i – så det skal styres.

På nogle af skolerne har eleverne samarbejdet med skolens afdeling for it-support, men det vurderes at kunne være risikabelt, idet systemerne er sårbare over for fejl. Derfor er der flere steder grænser for hvor langt samarbejdet går.

Ud over opgaver af den type der allerede er beskrevet, udvikler skolepraktikinstruktørerne også opgaver til eleverne. På de besøgte skoler indgår desuden et element af selvvalgte opgaver hvor eleverne får lov til at arbejde med deres egne projekter. En skolepraktikinstruktør beskriver fordelingen af opgaver i skolepraktikken på denne måde:

En tommelfingerregel for mig er at eleverne helst skal bruge 50 % af tiden på at lave noget for os, 25 % på at fordybe sig i noget selvvalgt og 25 % til at søge praktikplads.

De fleste elever opfatter det som en fordel ved skolepraktikken at de får lov til at arbejde med det de selv synes er interessant, og at de får tid til at fordybe sig i det. Det stiller dog også store krav til elevernes eget initiativ. En elev fortæller:

Hvis vi ikke lige har et projekt vi er i gang med, kan man lige gå ind og hente en server og lave sit eget projekt. Hvis man selv tager initiativ og har lyst til at vide noget mere om emner, kan man få lov at undersøge dem, men man skal selv tage initiativ. Det har man ikke mulighed for i en virksomhed.

På en skole har eleverne været med i forskellige udviklingsprojekter, fx om udvikling af robotter og velfærdsteknologi i samarbejde med forskningsinstitutioner, og det opfatter ledelsen som nogle gode opgaver. De er ikke kommercielle, og de risikerer derfor ikke at blive anset for konkurrenceforvridende.

Et medlem af et af de lokale uddannelsesudvalg vurderer ligeledes at deltagelse i udviklingsprojekter har et stort potentiale som opgavetype i skolepraktikken:

Det er de nye grundprodukter og udviklingsprojekter de skal arbejde med. Det kan fx være inden for kommunikation hvor det hele tiden ændrer sig, fx nye kommunikationsmåder og platforme. Det er vigtigt at de tager fat i det nye der sker i branchen, gennem projektarbejder. Det er det nye de skal kunne når de kommer ud – det vi andre ikke kan, fordi det er for længe siden vi blev uddannet. Projektarbejder kan man lave lige så godt på skolen som på virksomheden.

På en anden skole har eleverne lavet hjemmesider for idrætsforeninger og andre frivillige foreninger i samarbejde med en virksomhed, dvs. at de deltog i løsningen af en opgave som virksomheden ellers ikke ville have kunnet påtage sig, da der ikke var nok penge i den. Sådanne opgaver vurderes også at have et potentiale fremover.

Skolerne har forskellige opfattelser af hvorvidt det er muligt at skabe opgaver nok til eleverne. Nogle steder er vurderingen at det ikke er noget problem fordi instruktørerne som regel har mulighed for at igangsætte projekter og opgaver som er virkelighedsnære og fagligt relevante. Andre steder kan der være en bekymring for om der er tilstrækkeligt med "rigtige" opgaver, dvs. opgaver som skal bruges til noget på skolen, bl.a. fordi det er begrænset hvad der kan laves for skolens it-afdeling.

Detailhandelsuddannelsen

Det er den generelle vurdering på skoler der udbyder detailhandelsuddannelsen, at det er meget svært at udvikle opgaver på skolen der har et indhold der svarer til det man lærer når man er i praktik i en virksomhed. Det gælder både mht. kundekontakten og socialiseringen til arbejdet i butik og mht. det praktiske, fx opfyldning og disponering af butiksarealer mv. Det faglige i detailhandelsuddannelsen er i den grad indvævet i kundekontakten og den konkrete salgssituation og i de sammenhænge ("strømme") som kundekontakten og salgssituationen indgår i. Disse situationer og sammenhænge kan man ikke skabe på skolerne. Hertil kommer at uddannelsen kun omfatter forholdsvis få tekniske færdigheder som det giver mening at øve løsrevet fra en salgssituation i en butik.

Alle "detailskoler" i evalueringen bestræber sig derfor på at sende eleverne ud til virksomhedsforlagt undervisning i så høj grad som muligt (se afsnit 7.2). Derved kan eleverne få mange forskellige praksiserfaringer. Ifølge eleverne rummer det både fordele og ulemper. Om det at være ét sted eller flere steder fortæller nogle elever:

Det er godt at være ét sted, så får man mere erfaring inden for et bestemt område, og så får man en profil, og man undgår at skulle ud og forklare hvorfor man har været så mange forskellige steder.

Det er godt at komme ud flere steder, så kan man lære lidt om det hele, man får flere erfaringer og bliver måske mere fleksibel. Man får også mulighed for at finde ud af hvad man egentlig vil, fx finde ud af at sko egentlig ikke er noget for mig, som jeg først troede, men i stedet opdage at isenkram derimod lige er noget for mig ... Men man mangler trykkesituationen. Det er også hårdt at være flere steder fordi man starter forfra hver gang.

I de relativt korte perioder hvor eleverne er på skolen, bruges tiden mest til at skrive ansøgninger og til at tage ud og opsøge praktiksteder eller udstationeringsmuligheder. På en skole fortæller man at evt. tid på skolen også bruges til at forberede og øve sig til fagprøven, mens man på en anden skole fortæller at eleverne kan blive sat til opgaver på skolen eller få "noget ekstra økonomi eller it".

En af de skoler EVA har besøgt, driver en butik i tilknytning til skolepraktikken på detailhandelsuddannelsen. Butikken som typisk sælger varer i kommission til elever og personale på skolen, betyder at eleverne får mulighed for at prøve forskellige funktioner (økonomi, indkøb, lagerstyring, salgsstatistik og bemandingsplan) og forskellige roller (fx som butikschef).

Ifølge instruktøren betyder butikken at det bliver lettere at holde styr på eleverne når de er på skolen. Eleverne får et forankringspunkt, noget der skal åbnes og lukkes og passes. Butikken betyder samtidig at det her bliver lettere at fastholde instruktørens rolle som "butiksindehaver" end på skoler der ikke har en butik.

Butikken er også med til at gøre de perioder hvor eleverne ikke er ude, mere virkelighedsnære: "Det er realistisk, der er fx fysiske varer, men det er realistisk i en meget lille skala", fortæller instruktøren. Butikken betyder ikke at skolen lægger mindre vægt på at få eleverne ud – og derfor kan det i nogle perioder være nødvendigt at lukke butikken hvis alle elever er ude til virksomhedsforlagt undervisning. Arbejdet med at få eleverne ud prioriteres således højere end driften af butikken.

8.3 Læringsformer i skolepraktikken

Det fremgår af interviewene at der er forskel på læringsformerne ved de to praktikformer. Den vigtigste forskel knytter sig til det forhold at eleven møder en instruktør i skolepraktikken, mens han eller hun møder en oplæringsansvarlig, fx en læresvend eller en førstedame, i virksomheden.

Antallet af elever pr. instruktør kan veksle, men det vil ofte være forholdsvis stort, omkring 8-10 elever, mens den oplæringsansvarlige i virksomheden højst vil have et par elever. Den oplæringsansvarlige vil desuden ofte have mulighed for at dele ansvaret for eleven med kolleger. Det betyder at der ikke er de samme muligheder i skolepraktikken som i en virksomhed for sidemandsop-læring, dvs. læringsformer hvor eleven lærer ved at følges med en erfaren kollega eller ved at indgå i et sjak eller en gruppe. I skolepraktikken må instruktøren ofte samle en større gruppe af elever for at forklare og vise hvordan en konkret opgave skal løses. I skolepraktikken bliver instruktøren altså netop instruktør snarere end kollega.

Det fremgår af interviewene med eleverne at forskellen mellem læringsformerne ved skolepraktik og praktik i virksomheder dog ikke bør overdrives. Fx kan nogle af de forhold der findes i virksomhederne, også komme til udtryk i skolepraktikken når instruktøren sætter mere erfarne og rutinerede elever sammen med mindre erfarne så de kan lære af hinanden, og så de rutinerede elever kan fungere som "assisterende instruktører". Det forekommer også ofte i virksomhederne at eleverne skal arbejde selvstændigt, og at den erfarne kollega først og fremmest fungerer som backup – hvilket på mange måder ligner en typisk læringsform i skolepraktikken hvor eleverne ofte arbejder selvstændigt, enten alene eller i projektgrupper.

På data- og kommunikationsuddannelsen er der ikke det samme fokus på sidemandsoplæring som hos tømrerne eller mekanikerne hvor den oplæringsansvarlige oftest er tæt på det lærlingen laver. I stedet er der i højere grad tradition for at man selv skal sidde og finde ud af tingene og undersøge forskellige løsninger. En skolepraktikinstruktør på data- og kommunikationsuddannelsen der tidligere har været ansvarlig for lærlinge i en virksomhed, fortæller at eleverne også ofte arbejder selvstændigt i virksomhederne. Han vurderer at det er et centralt element i arbejdsmetoderne i branchen der stadig er kendetegnet ved at have mange autodidakte udøvere.

På data- og kommunikationsuddannelsen lægger instruktørerne derfor meget vægt på at eleverne skal kunne arbejde selvstændigt uden hele tiden at være under opsyn af instruktøren. En instruktør fortæller:

Den store fordel ved skolepraktikken er at eleverne har tid til at fordybe sig i et problem der fænger dem. Kunsten for mig er hele tiden at skubbe lidt til dem og få dem i gang og sørge for at de kommer videre i teksten. Men vi skal samtidig passe på ikke at være barnepiger hvis det skal lugte af et firma. Hvor mange sidder i et firma og kigger en anden over nakken? Folk skal lære at arbejde – også hvis jeg har ferie eller har fri.

Eleverne på data- og kommunikationsuddannelsen fortæller at det vigtigste redskab når de er i tvivl om noget, er at google. Derefter spørger man andre elever, og først derefter spørger man instruktøren hvis man stadig er i tvivl. Man skal altså gøre et grundigt forarbejde selv.

Det gode ved det selvstændige arbejde er at eleverne lærer selv at løse et udfordrende problem, hvilket også er den tilgang de skal bruge ude i virksomhederne. Det dårlige er at det kan være svært for eleverne at administrere selvstændigheden og de frie tøjler, og at det kræver eget initiativ. Nogle steder beskriver eleverne at der er for mange der sidder og laver noget andet foran skærmen, fx spiller eller surfer på nettet.

Samtidig med at der lægges vægt på selvstændigt arbejde, fylder elevernes samarbejde også meget på skolerne fordi mange opgaver er projektorienterede, og det er noget af det eleverne

fremhæver som godt ved skolepraktikken. På en af skolerne er eleverne placeret i faste team to og to. En elev fortæller:

“Kolleger” på ens egen alder er rigtig fedt. Vi lærer meget af hinanden. Jeg arbejder sjældent alene og lærer meget af de andre. I virksomheden arbejdede jeg alene, og de troede jeg var på et højere niveau end jeg var.

Generelt synes der alt andet lige at være gode muligheder for at lade eleverne arbejde selvstændigt i skolepraktikken, enten alene eller i grupper. Det kan være med til at udvikle deres selvstændighed og træne deres samarbejdsevner. En mekanikerelev fortæller om det at arbejde selvstændigt:

I skolepraktikken har jeg lært meget, som fx at skifte noget på en BMW med en kæde, det fik jeg lov til alene. Instruktøren sagde at jeg godt selv kunne klare det. Så stod jeg i et hjørne, og så arbejdede jeg bare med det. Det gik rigtigt godt. Jeg var færdig med bilen på en dag sammenlagt. Der fandt jeg selv ud af det, og det var sjovt. Det får man ikke lov til på et værksted. Lige så snart de kan se man står lidt og tænker, så kommer der en og overtager fordi bilen skal ud at køre – og det kan jeg også godt forstå...

Opfølgning på elevernes læring

Skolepraktikinstruktørerne har forskellige tilgange til at følge op på om deres elever lærer det de skal. Ofte ses der på hvordan eleverne klarer sig når de er i hovedforløb. Instruktørerne beskriver at de har en dialog med hovedforløbslærerne om eleverne mangler noget på nogle områder. På en skole afholder skolepraktikinstruktørerne månedlige samtaler med eleverne om hvad de har lært, og hvad de mangler at lære. På en anden skole fortæller instruktørerne at de holder møde med eleverne i den sidste time inden de får fri om fredagen for at samle op på hvilke opgaver de har løst i ugen der er gået, og hvilke opgaver der venter i næste uge, og for at placere disse opgaver i det samlede uddannelsesforløb – og endelig også for at holde styr på hvordan eleverne søger praktikpladser.

Instruktørerne anvender i vekslende grad praktikmålene til at sikre at eleverne når de forskellige ting de skal lære i praktikken. Praktikmålene vurderes nogle steder at være svære at bruge i praksis fordi de ofte skal udfoldes og “oversættes” og kombineres med forskellige typer af opgaver inden de kan operationaliseres. På en skole nævner ledelsen at det er et udviklingsområde for skolen fremover at arbejde mere med at bruge praktikmålene aktivt. Denne ledelse henviser som et inspirerende eksempel på god praksis til nogle af uddannelserne på Bygge og anlæg som anvender logbøger. Men det kræver netop at praktikmålene gøres mere klare. Lederne og instruktørerne vurderer i denne sammenhæng at det er vigtigt at branchen og de faglige udvalg bliver involveret i dette arbejde.

En særlig udfordring knytter sig til at følge op på hvad eleverne har lært når de har været i virksomhedsforlagt undervisning. En skole gør brug af et skema som de pågældende virksomheder skal udfylde med en vurdering af elevens ansvarlighed og faglige og personlige kompetencer så skolen kan se om der er noget der skal arbejdes videre med i skolepraktikken.

På detailhandelsuddannelsen hvor eleverne er i virksomhedsforlagt undervisning en stor del af tiden, bliver to opgaver helt afgørende set fra et læringsperspektiv. Skolerne skal dels sikre at de enkelte udstationeringer faktisk har et læringsindhold, og at de kommer til at hænge sammen og tilsammen giver en passende progression, dels sikre at der bliver samlet op på elevernes læring i de enkelte udstationeringsperioder, og at planen for elevernes uddannelsesforløb hele tiden ajourføres. For skolepraktikinstruktøren på detailhandelsuddannelsen består opgaven således først og fremmest i at hjælpe eleverne med at komme ud til virksomhedsforlagt undervisning og i at følge op på den læring der sker når de er ude i virksomhedsforlagte undervisning, snarere end i at finde opgaver til eleverne. En instruktør fortæller om sit arbejde:

Vi laver en samarbejdsaftale med virksomheden med diverse oplysninger, og der vedhæfter vi et afkrydsningsskema taget fra uddannelsesplanen. Der kan virksomhederne se hvad det er eleven mangler, og de får et billede af hvad de kan sætte eleven til, og der skal de sætte kryds ved hvad de mener eleven vil komme til at lære. Vi tager ud og snakker med virksomheden mindst én gang, og vi har en midtvejsamtale. Nogle gange er alle de afkrydsede punkter ikke opfyldt, nogle gange er nogle andre punkter måske opfyldt.

Samlet set skal eleverne naturligvis nå de samme mål som elever i ordinær praktik. Nogle elever kan derfor have brug for et ekstra kursus inden for et begrænset område, men som hovedregel når de det de skal, når de er ude i virksomhederne, vurderer den pågældende instruktør.

8.4 Læringsmiljøet i skolepraktikken

Forskellene mellem læringsmiljøet i skolepraktikken og læringsmiljøet i en virksomhed handler om flere forhold som grundlæggende hænger sammen med forskellen mellem at lære på en skole, dvs. i en organisation som er opbygget med det formål at fungere som læringsrum, og at lære i en virksomhed, dvs. en organisation som er opbygget med det formål at levere fysiske produkter eller tjenesteydelser til et marked.

Når elever, instruktører og ledere i interviewene diskuterer forskellene mellem læringsmiljøerne i skolepraktik og i virksomheder, sker det typisk under tre forskellige overskrifter:

- Skolemiljøer i forhold til virksomhedsmiljøer
- Ungdomsmiljøer i forhold til voksenaldermiljøer
- Muligheder for rummelighed.

Skolemiljøer og virksomhedsmiljøer

Om forskellene mellem at være i skolepraktik og ude i en virksomhed fortæller en elev:

Når man går heroppe, er det som en halv fridag. Nogle af tingene er bare ikke så spændende og realistiske som de ville være ude i et firma. Man er ikke så motiveret her ... ude i et firma suger man rigtig til sig, der er bare ikke nok at lave her.

I citatet hæfter eleven sig først og fremmest ved at skolepraktikken ikke er "realistisk" i sammenligning med det han har oplevet når han har været ude i en virksomhed, hvilket har betydet at han har følt sig mindre motiveret til at lære når han har været i skolepraktik.

Når elever i interviewene giver udtryk for at de synes at skolepraktikken ikke føles som en "rigtig" eller realistisk arbejdsplads, hæfter de sig ved flere ting. Først og fremmest nævner de at det kan være svært at opleve og få mulighed for at øve kunde- og kollegarelationer og det ansvar der ligger i sådanne relationer. For det andet går de meget op i om de føler at de har nok at lave. De oplever at det kan svinge en del i skolepraktikken – selv om det er en problematik som eleverne bestemt også mener de kan møde når de er ude i virksomhederne.

Endelig peger nogle elever på udstyret i skolepraktikken. De oplever undertiden at det ikke er helt tidssvarende, eller at de er for mange om at dele det. En elev på data- og kommunikationsuddannelsen beskriver det på denne måde:

Det er meget gamle ting vi arbejder med udstyrmæssigt. Hvis målet er at det skal føles som en arbejdsplads, gør de det ikke særlig godt ... og der er heller ikke plads til folk. Man har ikke sin egen computer, og når man starter på skole, skal man tage data med sig, ellers er man ikke sikker på at have det når man kommer tilbage.

Det kan være en stor og bekostelig opgave for skolerne hvis de hele tiden skal anskaffe det nyeste udstyr, for udstyret bliver hurtigt forældet. Ifølge nogle af instruktørerne er det heller ikke nødvendigt at skolerne altid råder over det nyeste nye, fordi der nogle gange kun er tale om meget små forskelle mellem forskellige versioner og modeller.

De forhold eleverne trækker frem når de diskuterer forskellene mellem skolepraktik og virksomhedspraktik som læringsmiljøer, er de samme forhold som instruktørerne og lederne hæfter sig ved – måske med undtagelse af diskussionen om udstyret. Taget under ét viser interviewene at den oplevede forskel mellem læringsmiljøet i hhv. skolepraktik og virksomheder på de uddannelser der indgår i evalueringen, synes at være størst på detailhandelsuddannelsen og mindst på mekanikeruddannelsen, mens det især er elever på data- og kommunikationsuddannelsen som nævner at skolerne ikke altid har det nyeste udstyr.

På detailhandelsuddannelsen er det en udbredt opfattelse blandt de interviewede at det ikke er muligt at skabe et læringsmiljø i skolepraktikken som ligner det læringsmiljø eleverne møder når de er ude i virksomhederne. En butik i tilknytning til skolepraktikken kan i den sammenhæng ses som et vigtigt pædagogisk redskab og et vigtigt forankringspunkt i hverdagen på skolen i de forholdsvis korte perioder hvor eleverne ikke er ude i virksomheder. Men en butik i tilknytning til skolepraktikken vurderes ikke at være noget der kan træde i stedet for kontakten med "rigtige" virksomheder – og derfor arbejder den pågældende skole med butik lige så ihærdigt som andre "detailskoler" på at skaffe eleverne virksomhedsforlagt undervisning eller restaftaler.

Det forhold at eleverne på nogle af "mekanikerskolerne" har mulighed for at arbejde med lærernes biler, betyder at de møder "kunder", og at de derfor har mulighed for at øve sig i kundekontakt. Kundekontakten vurderer eleverne som meget vigtig, fordi de bl.a. skal lære at kunne forstå kundens problem selv om kunden ikke kan beskrive sit problem i fagtermer, og bagefter skal de kunne forklare kunden hvad der er sket med bilen mens den har været på værksted. Det er dog ikke altid eleverne synes at skolepraktikken er god nok til at udnytte muligheden for kundekontakt, fx hvis det er instruktørerne der taler med lærerne om bilerne.

Til gengæld vurderer de interviewede elever på mekanikeruddannelsen at der er forskel på arbejdstempoet i skolepraktikken og i virksomhederne. Det tager fx længere tid at få bestilt reservedele og vente på at værkføreren/skolepraktikinstruktøren har tid til at godkende arbejdet, og det betyder at der nok er flere pauser når eleverne arbejder med en bil i skolepraktikken.

På træfagenes byggeuddannelse er udfordringen ikke at skaffe relevante og virkelighedsnære opgaver på samme måde som på detailhandelsuddannelsen, for det er ofte muligt ifølge de ledere og instruktører EVA har interviewet. Ligesom på mekanikeruddannelsen kan det til gengæld være svært at sikre det samme arbejdstempo i skolepraktikken som i virksomhederne. Hertil kommer at eleverne ofte har en stærk faglig identitet omkring det at blive tømrer, og den kan være svær at honorere når de er på skolen. Det hører til faget at man skal ud, "at man ta'r sin knallert og kører ud til byggepladsen og sætter sig lidt ind i skuret inden man går i gang". For mange af eleverne er det at være "ude" derfor en vigtig del af det at være i gang med uddannelsen.

Ungdomsmiljøer og voksenmiljøer

Interviewene viser at det er svært at etablere læringsmiljøer på skolerne som i høj grad *ligner* dem eleverne ville møde i virksomhederne. Det gælder også selv om man har relevante og virkelighedsnære opgaver, idet der ofte vil være forskel på arbejdstempoet og den kontekst opgaverne løses i.

Til gengæld har skolerne gode muligheder for at opbygge miljøer i skolepraktikken som *adskiller sig fra* de læringsmiljøer eleverne har mødt på grundforløbet, eller møder når de er til hovedforløbsundervisning – og det rummer nogle vigtige pointer i sig selv. Det er detailhandelsuddannelsen et godt eksempel på.

Selv om det er vanskeligt at etablere et læringsmiljø i skolepraktikken på detailhandelsuddannelsen der ligner den praksis og den virkelighed eleverne møder i virksomhederne, bestræber man sig således i høj grad på at skabe et læringsmiljø i skolepraktikken der adskiller sig fra det læringsmiljø eleverne kender fra grundforløbet. Det sker ved at opbygge et udpræget voksenmiljø.

Placeringen i et voksenmiljø opfattes som vigtig i en pædagogisk sammenhæng, da den bidrager til "at virkeligheden bringes ind i skolepraktikken". Det gør det lettere at italesætte skolepraktikken som noget andet end skole, fx ved at tale om kolleger i stedet for holdkammerater og personalehåndbog i stedet for elevhåndbog osv.

Bestræbelserne på at markere skolepraktikken som noget andet end de øvrige eud-aktiviteter – og her især aktiviteterne på grundforløbet – går igen på de fleste skoler og alle uddannelser i evalueringen. Det gælder også de skoler hvor skolepraktikafdelingen ikke er placeret geografisk adskilt fra resten af skolen (se i øvrigt afsnit 5.2.2 ovenfor). Markeringen af skolepraktikken som noget anderledes kan fx ske ved at den tilrettelægges efter et andet tidsskema end resten af skolens aktiviteter mht. møde- og pausetider så eleverne ikke løber ind i deres kammerater fra grundforløbet hele tiden. På flere skoler handler det også om at undgå at underviser- og instruktørroller bliver sammenblandet, så instruktøren kan opfattes som mester eller læresvend snarere end som lærer (se afsnit 8.5 nedenfor).

En leder beskriver forskellen mellem et voksen- og et ungdomsmiljø i relation til skolepraktikken på denne måde:

Ude i virksomhederne er der en stressjargon, og det gør noget andet ved eleverne at være sammen med voksne i sammenligning med det at være en del af et ungdomsmiljø hvor man bliver ved med at snakke damer og hurtige biler, det er ikke godt nok. Men instruktøren kan jo ikke skabe et voksenmiljø alene.

Eleverne giver også udtryk for at de opfører sig forskelligt i forskellige miljøer:

Man bliver lidt ældre oven i hovedet af at arbejde sammen med en der er ældre end nogle på ens egen alder, man udvikler sig lidt mere ... Til gengæld bliver man lidt en drengerøv når man kommer tilbage i skolen. Det er det samme i skolepraktikken hvor vi alle sammen er unge.

Muligheder for rummelighed

I interviewene bliver det ofte nævnt at skolepraktikken er præget af rummelighed, og at den derfor på nogle områder har en række muligheder som sjældent vil være til stede i en virksomhed. Det gælder både mht. hvad man kan arbejde med og mht. måden man arbejder på, og det gælder i forhold til bestemte elevgrupper.

Nogle af de interviewede instruktører og elever fremhæver at det er en fordel at man ikke altid behøver at tænke i bundlinje og stramme tidsfrister i skolepraktikken. Det betyder at man kan gå i dybden med en opgave. På mekanikeruddannelsen kan man fx vælge at reparere bestemte dele hvis det vurderes at være lærerigt, frem for at udskifte dem som man typisk ville gøre på et værksted i de situationer hvor en reparation ville koste mere i arbejds løn end indsættelsen af en ny reservedel. Instruktørerne har desuden mulighed for at sortere i opgaverne og lade være med at tage biler ind som ikke passer til det niveau eleverne er på – enten fordi opgaverne i for høj grad er ren service, eller fordi de er for komplicerede til elevernes aktuelle niveau.

I skolepraktikken har man altså mulighed for at udvælge og tilrettelægge opgaver ud fra et læringsperspektiv, hvilket sjældent vil være muligt på samme måde i en virksomhed. En elev på mekanikeruddannelsen fortæller:

Jeg har en ide om at når man lige starter på en læreplads, så er de fleste opgaver man får, bremses og service. Her får man lov til at tage en motor ud og putte den ind igen.

Mulighederne for rummelighed i skolepraktikken gælder også i forhold til forskellige elevgrupper. Instruktørerne vurderer typisk at hovedparten af eleverne i skolepraktikken ikke adskiller sig fra de elever der kommer ud i virksomhederne, og at de med stor sandsynlighed ville have fået en praktikplads under mere gunstige konjunkturer. Men instruktørerne er opmærksomme på at de også får grupper af elever som på det personlige plan har brug for mere støtte. I den forbindelse vurderer instruktørerne at der er mere tid til at tage sig af disse elever i skolepraktikken end der typisk ville være i en virksomhed. En leder fortæller at det for nogle elever fx kan handle om at de mangler selvtillid, og at de skal blive bedre til at præsentere sig selv:

Nogle af dem vi har derovre, er der en årsag til at de ikke er blevet valgt af et firma. Det behøver ikke være fagligt, eller at de ikke kan finde ud af at stå op om morgenen. Det kan være at de er usikre og har svært ved at præsentere sig selv, og så skal de lære det hos os.

I den forbindelse vurderer både instruktører, praktikpladskonsulenter og ledere at der i krisetider er en tendens til at de mere udadvendte elever har mere held med at få praktikpladserne når der er rift om dem, da de ofte vil være bedre til at sælge sig selv. Netop derfor kan det være godt for nogle elever at være i skolepraktikken hvor de kan modnes inden de kan komme ud i virksomhederne. En praktikpladskonsulent udtrykker det på denne måde:

Man har måske ikke altid kunnet give eleverne alle de konkrete opgaver de har skullet have, men man må heller ikke underkende modningsprocessen bare i forhold til alder, og det er en styrke i skolepraktikken at eleverne kan modnes i kontakten udadtil. Der er mange der er umodne og usikre når de kommer her, og så bliver de først voksne efterhånden.

Mange i interviewene – både instruktører og ledere – vurderer at det er et særligt formål med skolepraktikken at skabe gode rammer for disse elevers læring, således at flere ender med at få en uddannelse. De vurderer at mulighederne for at opbygge udprægede voksenmiljøer og sikre "et gearskift" i skolepraktikken i forhold til grundforløbet er afgørende i denne forbindelse, idet de samme resultater ikke ville kunne opnås bare ved at forlænge grundforløbet og fastholde eleverne i længere tid i et ungdomsmiljø. De vurderer altså at skolepraktikken for bestemte elevgrupper ikke kun fungerer som et sted hvor de kan træne tekniske færdigheder, men at den også kan være et sted hvor disse unge både kan opbygge deres selvtillid og blive "præsocialiseret" til den socialisering til arbejdslivet der forhåbentlig vil ske i en restaftale. En leder udtrykker det på denne måde:

Det vigtigste vi skal sætte fokus på i skolepraktikken, er indhold og læringsformer. Vi skal sørge for at der er fagligt vigtige og relevante opgaver under nogle rammer der kan imødekomme de elever vi har – også de lidt "skæve" elever – så de kan få en restaftale eller et job bagefter.

8.5 Skolepraktikinstruktøren

Skolerne der indgår i evalueringen, har i praksis valgt forskellige løsninger når de ansætter skolepraktikinstruktører, hvilket bl.a. hænger sammen med at behovet for instruktører kan svinge betragteligt afhængigt af hvor mange elever skolen har i skolepraktik (se også afsnit 5.2.3).

Pga. usikkerheden omkring behovet for ansættelser har nogle af skolerne valgt at bruge de undervisere skolen i forvejen har, som instruktører i skolepraktikken. Interviewene viser imidlertid at denne løsning rummer nogle indbyggede udfordringer. For det første er rollerne og funktionerne som faglærer og skolepraktikinstruktør forskellige, og det kan blive vanskeligt at holde funktionerne adskilt og renyndre de forskellige roller hvis de bestrides af de samme personer. Man skal fx agere på forskellige måder over for eleverne som hhv. faglærer og instruktør. For det andet kan løsningen være besværlig rent administrativt, da der er tale om to forskellige overenskomster mht. arbejdstid og forberedelse.

På flere af de besøgte skoler er instruktørerne knyttet til skolepraktikken inden for et større område i stedet for at være knyttet til en bestemt uddannelse. For at skabe større fleksibilitet kan instruktørerne således være knyttet til både mekaniker- og karrosseriuddannelsen, til både tømrer- og snedkeruddannelsen eller til både detailhandels- og kontoruddannelsen på det merkantile område.

På de fleste skoler har man prioriteret at have mindst to personer på opgaven som instruktører på en uddannelse så der altid er en tilgængelig instruktør hvis den ene fx er i byen for at købe reservedele eller for at skaffe praktikpladser eller aftaler om virksomhedsforlagt undervisning. Ledere og instruktører på disse skoler er enige om at det er vigtigt at der er mindst to instruktører, ikke mindst af hensyn til mulighederne for at have nogen at sparre med. Det gælder både mht. tilrettelæggelsen af opgaver og mht. hvordan de enkelte elever skal tackles, idet instruktørjobbet ellers nemt kan blive et temmelig ensomt job.

Skolepraktikinstruktørens forskellige roller og opgaver

De skolepraktikinstruktører EVA har talt med, er meget engagerede i deres arbejde, og de er meget opmærksomme på hvad funktionen kræver, og på de roller der ligger i den, ikke mindst i forhold til eleverne. En instruktør på mekanikeruddannelsen beskriver forholdet til eleverne på denne måde:

Elever i skolepraktikken skal behandles som kollegaer eller i hvert fald som juniorkolleger. Mens eleverne som er på grundforløbet, eller som er i en skoleperiode, er her for at hjælpe sig selv til at lære noget, så er skolepraktikeleverne her for at hjælpe os og samtidig få noget ud af det.

Det er karakteristisk at instruktørerne på de besøgte skoler typisk betegnes som chef og souschef eller som mester og svend i forhold til eleverne, og at eleverne tilsvarende betegnes som medarbejdere – om end med vekslende tydelighed og konsekvens fra skole til skole.

Hvis der er to skolepraktikinstruktører, fungerer den ene typisk som mester og den anden som førstesvend. Andre steder kan det være uddannelseschefen der har rollen som mester, mens instruktøren er svend. Det er som regel mesters opgave at tage de overordnede beslutninger om økonomi og om hvor mange og hvilke opgaver der skal ind på værkstedet. Desuden tager mester snakken med eleverne hvis der opstår problemer, eller hvis der er brug for en "skideballe". Det er også mester der "ansætter" og "fyrrer" inden for de regler der nu er.

På detailhandelsuddannelsen hvor eleverne typisk er ude i en meget stor del af tiden, fungerer det på en lidt anden måde. Her kan instruktørrollen på de besøgte skoler bedst beskrives som en koordinator- og tovholderrolle med stærke islæt af en vejlednings-/coaching- og jobkonsulentfunktion. Men også her er instruktøren chef, ikke underviser.

De opbyggede roller betyder at der bliver forskel på skolepraktikinstruktøren og underviseren. Forskellen består bl.a. i en mere direkte tone. Skolepraktikinstruktøren skal sørge for at det arbejde han eller hun siger ja til, bliver udført på en forsvarlig måde, og instruktøren uddelegerer arbejdsopgaver og bestemmer hvordan tingene skal gøres. Men instruktøren skal også kunne følge med i den enkelte elevs niveau og uddannelsesplan så han kan sikre at alle elever lærer det de skal. Nogle elever beskriver instruktørfunktionen og deres instruktør på denne måde:

Instruktøren er mere "old school" end en grundforløbslærer. Ikke noget med en rundbordsdiskussion her. Det er meget rart når man kommer fra grundforløbet. Så er det rart at komme på et rigtigt værksted, i gåseøjne.

Han er som en chef. Vi kalder ham chef. Man fortæller når man er færdig, så man kan få en ny opgave – og han må altså bare ikke undervise.

Samtidig er skolepraktikinstruktøren en person som eleverne tit har et tættere forhold til end de har til deres undervisere – både fordi de er sammen med instruktøren i længere tid, og fordi instruktøren ofte bliver en rollemodel og en identifikationsfigur for eleverne. Det fremgår af elevinterviewene at mange elever er glade for deres instruktører som de fremhæver som nogle betydningsfulde personer som de har været trygge ved, og som har givet dem nogle vigtige skub videre.

Skolepraktikinstruktørerne beskriver at de både skal have overskud til eleverne og være klar til at sætte grænser for eleverne. En instruktør beskriver den sammensatte funktion på denne måde:

Det vigtigste i mit job er at klargøre eleverne til at starte på arbejdsmarkedet. Bare det at få dem til at møde til tiden ... Det er vigtigt at sætte grænser for dem. Det er i hvert fald en af de vigtigste opgaver. Samtidig er det vigtigt at vise dem respekt. Man skal også dra-

ge omsorg for dem. Ja, man er nok en slags faderskikkelse, man skal være én de kan se op til. Og derfor er det vigtigt at man har styr på tingene rent fagligt.

På de besøgte skoler vurderer lederne og instruktørerne at instruktørerne har både en faglig funktion der fx handler om at finde opgaver til eleverne, og en opdragende funktion. Det gælder for så vidt også den gode læresvend i en virksomhed. Men i skolepraktikken er der mere plads til – og nogle gange også mere brug for – at lade den opdragende funktion fylde noget mere end det normalt ville ske i en virksomhed. En leder udtrykker det på denne måde:

Instruktørerne har også et ansvar for at geare dem til at komme ud i en virksomhed og oplære eleverne så de kan være med til at skabe en god arbejdspladskultur, fx mht. adfærd, samarbejde og sprog.

Den gode skolepraktikinstruktør

Ifølge lederne skal instruktørerne have faglig viden og erfaring, og de skal have lyst til at arbejde med unge. En leder fortæller at instruktøren "skal have styr på flere ting på en gang og være lidt af en multikunstner". Derfor er det også vigtigt at de lærer at holde eleverne i kort snor og være konsekvente.

En leder giver udtryk for at den gode skolepraktikinstruktør ideelt set skal

... have erfaring fra praksis, være dygtig fagligt, åben, venlig, empatisk, myndig og være i stand til at tale med alle mennesker – de unge, virksomhederne, kommunen osv. Instruktøren skal faktisk rumme meget mere end faglæreren som til gengæld tit er meget fagligt stolt ... Instruktøren skal være sådan én de hører efter. Han eller hun skal også kunne sælge, være ligeglad med at få afslag og skal også kunne rumme og tackle sociale problemer hos eleverne.

Rummelighed og praksiserfaring går igen i alle interview som centrale egenskaber hos den gode instruktør. Skolepraktikinstruktørerne og lederne vurderer at det er vigtigt at skolepraktikinstruktørerne besidder en stor lyst til at arbejde med unge mennesker, og at de har en række menneskelige og sociale kompetencer. Endelig er det vigtigt at skolepraktikinstruktøren har et netværk i branchen, da instruktøren ofte har til opgave at sørge for at eleverne kommer ud i virksomhederne. Der er således tale om en meget speciel funktion, hvilket har betydet at en af de besøgte skoler har valgt at ansætte instruktører som selv er uddannet gennem skolepraktik inden de kom ud i praksis.

Det er i øvrigt karakteristisk at mange af instruktørerne EVA har talt med, har erfaringer fra det frivillige ungdomsarbejde, fx som spejderledere eller sportstrænere. Det er ligeledes karakteristisk

at mange af dem er tilbøjelige til at fokusere i særlig grad på de elever der har brug for ekstra opmærksomhed, når de fortæller om deres arbejde:

“Morfar-genet” kommer let i sving, vi er tit mere end mester eller svend. Det er man nødt til, og vi har ikke de samme økonomiske overvejelser som man må have i en virksomhed.

Det er godt have tålmodighed og erfaring med unge mennesker. Man skal have noget med i rygsækken. At arbejde med unge mennesker kan være mange ting, og man skal kunne kapere de ting.

Instruktørerne fortæller at de skal kunne lægge øre til mange ting og være parate til at gå ind i diskussioner med de unge. Et eksempel kunne være at gå i dialog med en overvægtig elev hvis instruktøren ser overvægten som en trussel mod den unges mulighed for at kunne fungere i faget på længere sigt.

Kompetenceudvikling af skolepraktikinstruktører

Kompetenceudvikling af skolepraktikinstruktører er et vigtigt felt som først lige er ved at komme gang i. Flere af de ledere EVA har interviewet, er således godt klar over at de endnu ikke er nået til nærmere at fastlægge hvad der er behov for, og hvad kompetenceudviklingen af skolepraktikinstruktører skal indeholde.

De områder der typisk nævnes i denne sammenhæng, er indsigt i unge, introduktion til forskellige administrative og pædagogiske systemer (fx Elevplan), gennemførelse af “medarbejdersamtaler” og konflikthåndtering. En skole nævner at salg og kommunikation også burde være vigtige elementer, idet instruktørerne ofte spiller en vigtig rolle i det praktikpladsopsøgende arbejde og arbejdet med at opretholde kontakten med virksomhederne. Hertil kommer at skolepraktikinstruktørerne også kan have brug for it. Det er vigtigt når der laves opgaver for kunder uden for skolen som skal have en regning, og det er vigtigt fordi kommunikationen på skolen i høj grad foregår via it, ligesom eleverne skal være i stand til at tegne i it-baserede tegneprogrammer. Endelig bør instruktørerne kompetenceudvikles løbende inden for deres faglige områder, da den faglige udvikling i brancherne ofte forløber meget hurtigt.

På nogle af skolerne er instruktørerne i gang med at tage en pædagogisk uddannelse som også vil give dem mulighed for at undervise på hovedforløbet. På andre skoler er man i tvivl om hvorvidt det er den bedste form for kompetenceudvikling for skolepraktikinstruktører. Nogle skoler fortæller at de har haft gode erfaringer med erfamøder for instruktører, enten på tværs af de uddannelser skolen udbyder som skolepraktik, eller på tværs af skoler der udbyder den samme uddannelse eller gruppe af uddannelser. Begge dele har fungeret godt, bl.a. fordi instruktøren

mange steder er alene eller indgår i en meget lille kollegagruppe. Sådanne erfamøder kan derfor være med til at give den enkelte instruktør et bredere perspektiv på de opgaver han skal løse.

8.6 Sammenfatning og vurderinger

Når læringen i skolepraktikken diskuteres, sker det ofte i sammenligning med læringen hos elever der har en praktikplads. Flere forhold er vigtige at være opmærksom på i sådanne sammenligninger. For det første bør man undgå at sammenligne "det dårlige" ved skolepraktikken med "det gode" – eller måske ligefrem optimale – ved praktikpladsen. Det er ligeledes vigtigt at være opmærksom på at skolepraktik kan være meget forskellig fra den ene uddannelse til den anden og fra den ene skole til den anden, på samme måde som praktik i virksomheder er forskellig fra den ene virksomhed til den anden. Endelig er det tydeligt at både elever, instruktører og ledere skelner mellem forskellige aspekter af læringen, dvs. mellem det at lære og træne nogle rent tekniske færdigheder og opnå kendskab til materialer og redskaber på den ene side og på den anden side det at blive socialiseret til arbejdslivet.

Det generelle billede som evalueringen tegner, er at skolepraktikken ikke kommer til kort for så vidt angår læringen af det faglige i rent teknisk forstand. Tværtimod vil elevernes læringsudbytte ofte være højere i skolepraktikken i teknisk-faglig forstand samtidig med at skolepraktikken giver større muligheder for at tilrettelægge læringsforløb som tilgodeser forskellige typer af elever. Når det gælder opgaver og læringsformer, har skolepraktikken således ofte mulighed for at være på omgangshøjde med en praktikplads i en virksomhed. Til gengæld vil skolepraktikken have overordentlig vanskeligt ved at etablere et læringsmiljø der svarer til det eleverne møder når de har en praktikplads. De aktører EVA har interviewet – herunder eleverne – vurderer typisk at skolepraktikken har svært ved at etablere situationer med kundekontakt, tidspres og kollegarelationer og med organisationsformer som svarer til dem eleverne kan møde i en virksomhed. Det betyder at eleverne i skolepraktikken ikke i samme grad socialiseres til arbejdslivet og ikke i samme grad tilegner sig de arbejdsmarkedsrelevante kompetencer som kendetegner den branche de er ved at uddanne sig til.

Det er vigtigt at være opmærksom på disse forskelle mellem praktikformerne. Ved at tage udgangspunkt i at de to praktikformer ikke giver det samme, og ved at være åben om forskellene og om at der er grænser for i hvilket omfang de kan komme til at ligne hinanden, undgår man at havne i en situation hvor skolepraktikken blot fremstår som et ufuldstændigt og skuffende forsøg på at efterligne en ordinær praktik. For selv om flere skoler arbejder med at tilrettelægge skolepraktikmiljøet så det så vidt muligt kommer til at ligne de vilkår og forhold der kendetegner ordinær praktik, viser evalueringen at der i sidste ende er grænser for hvor langt skolerne kan nå ad denne vej.

Selv om skolepraktikken ikke kan tilrettelægges så den fuldt ud kommer til at ligne en ideel praktik i en virksomhed, viser evalueringen samtidig at det er vigtigt at skolepraktikken tilrettelægges på en måde så den får sin egen praksis og sine egne pædagogiske tilgange, og så den så vidt muligt kommer til at fremstå som et selvstændigt forløb der adskiller sig fra de forløb og den undervisning eleverne kender fra grundforløbet og fra skoleophold under hovedforløbet. En sådan udvikling af skolepraktikken som et selvstændigt læringsrum der ikke kun defineres i forhold til praktik i en virksomhed, men også ses som noget andet end den øvrige undervisning på skolen, er en vigtig forudsætning for at udvikle de elementer i skolepraktikken som rummer særlige muligheder. Den kan samtidig bruges som afsæt for at udvikle nye former for samspil mellem elevernes læring i virksomhederne og i skolepraktikken.

Endelig viser evalueringen at det er vigtigt at skolerne øger indsatsen for en kompetenceudvikling af skolepraktikinstruktørerne. I første omgang er det vigtigt at give instruktørerne mulighed for erfaringsudveksling både med instruktørkolleger i andre afdelinger på skolen og med kolleger på andre skoler og med de oplæringsansvarlige i de virksomheder skolen samarbejder med. Generelt vil det være vigtigt at professionalisere instruktørerne – som en særskilt profession og som noget andet end en erhvervsskolelærer på grundforløbet eller hovedforløbet. Det vil bidrage til at udvikle skolepraktikken som et selvstændigt læringsrum der kan indgå i nye former for samspil med praktikken i virksomhederne.

Appendiks A

Projektbeskrivelse

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har i sin handlingsplan for 2010 besluttet at gennemføre en evaluering af skolepraktik i erhvervsuddannelserne. Evalueringen igangsættes i september 2010 og afsluttes i andet kvartal af 2011.

Evalueringen skal ses i sammenhæng med en kommende registerbaseret undersøgelse af resultaterne af skolepraktikken som EVA planlægger at gennemføre i løbet af 2011. Denne undersøgelse vil fokusere på de faglige resultater og på hvordan de færdiguddannede klarer sig på arbejdsmarkedet.

Skolepraktikordningen på erhvervsuddannelserne

Erhvervsuddannelserne i Danmark er opbygget som vekseluddannelser, dvs. at de omfatter både perioder med skolebaseret læring og perioder med oplæring i en virksomhed på grundlag af en uddannelsesaftale. Elever som ikke kan få en uddannelsesaftale med en virksomhed, eller som uforskyldt må afbryde et praktikforløb i en virksomhed, tilbydes skolepraktik inden for nærmere fastsatte rammer.

Skolepraktikordningen dækker flere behov. Den skal sikre at der også i perioder med mangel på praktikpladser uddannes tilstrækkeligt med kvalificeret arbejdskraft så det fremtidige behov for faglært arbejdskraft kan imødekommes. Skolepraktikordningen betyder desuden at erhvervsuddannelseselever har mulighed for at fortsætte deres uddannelse selvom de ikke kan finde en praktikplads. Dermed er ordningen et vigtigt bidrag til arbejdet med at realisere målsætningen om at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Selvom skolepraktikordningen dækker vigtige behov, er det en udbredt opfattelse blandt aktørerne og parterne på erhvervsuddannelsesområdet at skolepraktik ikke skal være hovedvejen til en erhvervsuddannelse i et erhvervsuddannelsessystem der bygger på vekseluddannelsesprincippet. I den sammenhæng lægges der vægt på at virksomhedsoplæring rummer læringsmæssige

kvaliteter som ikke på samme måde vil kunne opnås i skolepraktik. Det er derfor en særlig udfordring at sikre kvalitet i skolepraktikken så skolepraktikelever får en uddannelse af så høj faglig kvalitet som muligt så de efterfølgende kan leve op til kravene på arbejdsmarkedet. Inden for de senere år har der været en stigning i tilgangen til skolepraktik på grund af de økonomiske konjunkturer. Det har ført til et øget fokus på hvordan der kan arbejdes med kvaliteten i skolepraktikken.

Formål

Evalueringen skal belyse og vurdere arbejdet på erhvervsskolerne med at udvikle kvaliteten i skolepraktikken for at sikre at de elever der ikke får, eller som mister en ordinær praktikplads, i størst muligt omfang tilegner sig de kompetencer som den pågældende uddannelse sigter mod.

Evalueringen undersøger hvordan skolepraktikken tilrettelægges og gennemføres på skolerne. Undersøgelsen inddrager i den sammenhæng forskellige aktørperspektiver på skolepraktikken, herunder erfaringer og vurderinger fra elever, lokale uddannelsesudvalg og faglige udvalg.

Evalueringen fokuserer på følgende forhold:

- Konkrete mål og prioriteringer i tilrettelæggelsen af skolepraktikken.
- Læringsformer og rammer for læring i skolepraktikken, herunder særlige udfordringer og muligheder i skolepraktik i forhold til ordinær praktik og den almindelige skolebaserede undervisning.
- Forvaltning af de egnethedsbetingelser der kræves opfyldt for at en elev har ret til at deltage i skolepraktik (EMMA-kriterierne).
- Arbejdet for at opfylde erhvervsuddannelseslovens målsætning om at skolepraktik højst skal udgøre halvdelen af den samlede praktiktid for den enkelte elev, og resultaterne af dette arbejde.
- Skolernes arbejde med løbende at vurdere og udvikle kvaliteten af skolepraktikken. I den sammenhæng belyses det ligeledes hvordan de faglige udvalg og Undervisningsministeriet kan bidrage til dette arbejde.

Evalueringen skal fremsætte anbefalinger som kan inspirere i arbejdet med at øge kvaliteten i skolepraktikken. Anbefalingerne vil have skoler og lokale uddannelsesudvalg som primære målgrupper, men de vil desuden henvende sig til faglige udvalg og Undervisningsministeriet med hensyn til hvordan de kan bidrage til det lokale kvalitetsarbejde.

Metode og design

Evalueringen omfatter fire uddannelser:

- Data- og kommunikationsuddannelsen
- Detailhandel med specialer
- Mekaniker
- Træfagenes byggeuddannelse.

Uddannelserne er valgt ud fra deres volumen af skolepraktik (mindst 70 elever i gang med skolepraktik i juni 2010), og således at de dækker forskellige typer af fællesindgange.

Evalueringen omfatter fire forskellige former for dokumentationsindsamling der dækker både registerdata og kvalitative interview.

a) Eksplorative interview og gennemgang af eksisterende litteratur på området

Med henblik på at kvalificere spørgerammerne for evalueringen gennemføres i projektets opstart et mindre antal eksplorative interview med uddannelsesansvarlige på udvalgte skoler og med udvalgte eksperter på området. Desuden foretages en gennemgang af eksisterende litteratur om skolepraktikordningen.

b) Registerdata fra UNI-C

Der indhentes registerdata fra UNI-C for at afdække elevernes veje ind i og ud af skolepraktik. Data skal bl.a. benyttes til en nærmere analyse af frafald i og gennemførelse af skolepraktikken. Derudover skal data benyttes til en analyse af hvor mange elever der kommer ud i en virksomhed som følge af en delaftale eller restaftale eller som følge af virksomhedsforlagt undervisning. Endelig skal data så vidt muligt benyttes til en analyse af hvor stor en del skolepraktikken udgør af elevernes samlede praktiktid.

c) Interview på udvalgte skoler

For at tegne et billede af de mønstre og forhold der karakteriserer skolepraktikken på de fire uddannelser der indgår i evalueringen, besøges 14 skoler med elever i skolepraktik på en af de pågældende uddannelser. På hver skole foretages separate interview med:

- Den uddannelsesansvarlige ledelse
- Skolepraktikinstruktører
- Udvalgte elever der er eller har været i skolepraktik
- Medarbejdere med ansvar for skolens praktikpladsopsøgende arbejde
- Formandskabet for det lokale uddannelsesudvalg.

Interviewene med uddannelsesansvarlige, skolepraktikinstruktører og elever skal bredt belyse evalueringens fokusområder, mens interviewene med medarbejdere med ansvar for skolens praktik-

pladsopsøgende arbejde skal fokusere på arbejdet med at realisere målsætningen om at skolepraktik højst skal udgøre halvdelen af den samlede praktiktid.

Interviewene med formandskabet for de lokale uddannelsesudvalg skal belyse udvalgenes bidrag til og vurdering af kvaliteten i skolepraktikken, især med hensyn til skolepraktikkens sammenhæng med arbejdsmarkedet.

Udvælgelsen af skoler skal sikre en geografisk spredning blandt skolerne og sikre at skoler med varierende volumen af skolepraktik indgår i evalueringen. Samlet indgår knap en tredjedel af de institutioner der udbød erhvervsuddannelser med skolepraktik i juni 2010. Samtidig dækker de fire valgte uddannelser knap en fjerdedel af det samlede antal elever der var i gang med skolepraktik på samme tidspunkt.

d) Interview med repræsentanter fra faglige udvalg

Der gennemføres interview med repræsentanter fra de faglige udvalg for de fire uddannelser der indgår i evalueringen. Interviewene skal belyse udvalgenes erfaringer med og vurderinger af hvordan kvaliteten i skolepraktikken kan udvikles. Interviewene gennemføres på baggrund af udvalgenes rolle i den løbende kvalitetsudvikling og kvalitetssikring af skolepraktikken inden for deres respektive uddannelsesområder.

Organisering

Der nedsættes en projektgruppe og en ekspertgruppe til evalueringen.

Ekspertgruppen består af op til fem personer med særlig indsigt i forskellige aspekter i relation til skolepraktik. Gruppen skal samlet have indsigt i og erfaring med følgende områder:

- Pædagogiske aspekter og læring i vekselluddannelsessystemer
- Ledelse af erhvervsuddannelser
- Aftager-/praktikvirksomhed
- Vekselluddannelsessystemer i et andet land.

Ekspertgruppen skal dels kvalificere dokumentationsindsamlingen og analysen af det indsamlede materiale, dels bidrage til evalueringens vurderinger og anbefalinger på baggrund af analysen.

Projektgruppen fra EVA har det praktiske ansvar for evalueringen. Projektgruppen forestår indsamling og analyse af dokumentationsmateriale, og den udarbejder evalueringsrapporten.

Formidling

Evalueringens resultater vil blive formidlet i en rapport. Rapporten vil blive fulgt op af et inspirationsmateriale henvendt til skoler der udbyder skolepraktik.

Der vil evt. blive gennemført seminarer/workshopper hvor evalueringens resultater formidles til interesserede skoler og øvrige aktører på erhvervsuddannelsesområdet.

Appendiks B

Ekspertgruppens medlemmer

Dette appendiks indeholder korte præsentationer af medlemmerne af ekspertgruppen.

Finn Brøndum er afdelingsleder i Grundfos A/S. Han er uddannet inden for en privat virksomhed som elektronikmekaniker og inden for Flyvevåbnet (elektroniktekniker, forsvarets lederuddannelse og merkonom). Han har arbejdet som driftsleder i FLS Aerospace og som afdelingsleder i EUC Midt (nu Mercantec). Siden 1999 har han været ansat i Grundfos A/S med ansvar for erhvervsuddannelsesområdet. I foråret 2011 modtog han PraktikPladsPrisen der uddeles af Industriens Uddannelses- og Samarbejdsfond til personer "der i særlig grad har gjort noget beundringsværdigt for at fremme praktikpladssituationen".

Ida Juul er lektor på Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Hun er cand.mag. i historie og samfundsfag samt bachelor i pædagogik fra Københavns Universitet. Hun har skrevet ph.d. om de danske erhvervsuddannelser og har selv eller i samarbejde med andre forskere udarbejdet rapporter om forskellige emner i relation til erhvervsuddannelserne, bl.a. rapporter for Undervisningsministeriet om ny mesterlære og om skolepraktik.

Hans Lehmann er vicedirektør for EUC Syd hvor han bl.a. har ansvaret for eud-området, den pædagogiske udvikling på skolen og det internationale område. Han er uddannet cand.phil. i engelsk fra Syddansk Universitet og har en MBA fra University of Leicester. Indtil 2004 var han ansat som vicedirektør for Business College Syd. Han har deltaget i en lang række udviklingsprojekter, regionale såvel som nationale og internationale, og han har været aktiv i skolelederforeningen HFI.

Ole Johnny Olsen er førsteamanuensis ved Sociologisk institutt, Universitetet i Bergen, hvor han siden begyndelsen af 90'erne har undervist og forsket i problemstillinger vedrørende sammenhængen mellem arbejde og uddannelse. Han har bl.a. været projektleder på et større projekt i forbindelse med evalueringen af den omfattende reform af ungdoms- og ikke mindst erhvervs-

uddannelserne i Norge der blev iværksat i 1994/95 (Reform 94). Han har siden deltaget i flere projekter om udviklingen i norsk og nordisk erhvervsuddannelse, og han holder hyppigt foredrag om disse emner for offentlige myndigheder og organisationerne på arbejdsmarkedet.

Hans Severinsen er uddannelseschef på Køge Handelsskole hvor han siden 2008 har haft ansvar for de merkantile erhvervsuddannelser, studievejledning, det praktikpladsopsøgende arbejde og skolepraktik. Han er uddannet folkeskolelærer fra Haslev Seminarium i 1988 og har siden taget to merkonomuddannelser i hhv. organisation og personaleudvikling og en masteruddannelse i ledelse af uddannelsesinstitutioner på DPU/CBS. Indtil 2008 arbejdede han som lærer og leder på EUC Sjælland hvor han de sidste seks år fungerede som uddannelseschef, bl.a. med ansvar for skolepraktikken.

Appendiks C

Deltagende skoler i evalueringen

De skoler der har deltaget i evalueringen, er blevet besøgt af EVA. Under besøgene er der gennemført separate interview med den uddannelsesansvarlige ledelse, de ansvarlige for det praktikpladsopsøgende arbejde, skolepraktikinstruktører og nuværende eller tidligere skolepraktikelever. Følgende skoler har deltaget inden for de nævnte uddannelser:

Data- og kommunikationsuddannelsen

- AARHUS TECH
- Syddansk Erhvervsskole
- TEC – Teknisk Erhvervsskole Center

Detailhandelsuddannelsen med specialer

- Aalborg Handelsskole
- TietgenSkolen
- ZBC – Zealand Business College

Mekanikeruddannelsen

- EUC Nordvestsjælland
- Silkeborg Tekniske Skole
- Svendborg Erhvervsskole
- UddannelsesCenter Ringkøbing-Skjern

Træfagenes byggeuddannelse

- Erhvervsskolen Nordsjælland
- EUC Nord
- EUC Sjælland
- HANSENBERG

Appendiks D

Dokumentation og metode

Evalueringens analyser baserer sig på følgende datakilder:

- Interviewundersøgelse
- Registerundersøgelse

I dette afsnit beskrives registerundersøgelsen nærmere.

Registerundersøgelse

For at kunne besvare evalueringens statistiske spørgsmål vedr. skolepraktikkens plads i erhvervsuddannelsessystemet har EVA rekvireret en række datasæt fra UNI-C Statistik og Analyse. UNI-C har overført datasættene til Danmarks Statistik, og den videre bearbejdelse af datasættene er foregået via EVA's adgang til forskermaskinerne. Nedenfor følger en gennemgang af de enkelte deldatasæt, herunder population og analysesigte.

Hovedstrømsanalysen

Population: personer der har afsluttet deres første hovedforløb på en erhvervsuddannelse i perioden 2009-08-01 til 2010-07-31.

Det skal bemærkes at datasættet udelukkende beskriver elevens første gennemførte erhvervsuddannelse. Er elevens gennemførte uddannelse smedeuddannelsen, vil forudgående aftaler eller skolepraktikaftaler på andre uddannelser ikke fremgå af data. Datasættet er således ikke egnet til at give en fuld beskrivelse af elever der har skiftet hovedforløbsuddannelse.

Det skal i øvrigt bemærkes at nogle erhvervsuddannelser er opdelt i trin. Det vil sige at uddannelsen kan gennemføres på forskellige niveauer. Fx kan en elev på cykel- og motorcykelmekanikeruddannelsen vælge at gennemføre uddannelsen på trin1 og herved blive cykelmontør eller at gennemføre den på trin 2 og herved blive cykelmekaniker. Datasættet indeholder oplysninger om det første trin eleven vælger at gennemføre.

Analysen indeholder følgende tre delanalyser:

A – hovedstrømme og brug af skolepraktik

Analysen beskriver i hvilket omfang og på hvilken måde elever der har gennemført og afsluttet en erhvervsuddannelse i perioden, har gjort brug af skolepraktik, og hvilke forskelle der er mellem uddannelserne, herunder.

- Hvor stor en andel af de elever der har gennemført en uddannelse, der har gjort brug af skolepraktik
- Hvordan elever der har gjort brug af skolepraktik, fordeler sig på fire hovedveje
  - begyndt med uddannelsesaftale og afsluttet i skolepraktik
  - begyndt med uddannelsesaftale, skiftet til skolepraktik og afsluttet med uddannelsesaftale
  - begyndt i skolepraktik og afsluttet med uddannelsesaftale
  - Startet i skolepraktik og afsluttet i skolepraktik

B – brug af virksomhedsforlagt undervisning og delaftaler

Analysen beskriver hvor stor en andel af de elever der har gjort brug af skolepraktik der har hhv. haft en delaftale og modtaget virksomhedsforlagt undervisning, generelt og opdelt på de fire uddannelser der indgår i evalueringen.

C – skolepraktikkens varighed

Analysen beskriver skolepraktikkens varighed i forhold til elevernes samlede hovedforløb generelt og på de fire uddannelser. Om denne analyse skal det bemærkes at skolepraktikkens andel af den samlede uddannelsestid er udregnet i forhold til det samlede antal registrerede uddannelsesdage og ikke i forhold til elevens start- og slutdato på uddannelsen. Det vil sige at elevernes tidsforbrug når de ikke har en aftale eller er i skolepraktik, ikke er en del af analysen.

Overgangsanalyse

Population: elever der opnåede første kvalifikation til hovedforløb i 2009 uden at have påbegyndt hovedforløb under en aftale eller i skolepraktik tidligere.

Analysen beskriver hvor stor en andel af populationen der er startet på et hovedforløb pr. 31. marts 2011 hhv. i skolepraktik og under en aftale, generelt og fordelt på de fire uddannelser.

UVM's databank og UNI-C's årsstatistik

Ud over data der er rekvireret fra UNI-C, har EVA også anvendt tal fra databanken på Undervisningsministeriets hjemmeside til at beskrive udviklingen i praktikpladssituationen.

Appendiks E

Tabeller vedr. de fire uddannelser der indgår i evalueringen

Dette appendiks indeholder en række korte beskrivelser og tabeller der belyser de fire uddannelser der er genstand for nærmere analyser i evalueringen. Det drejer sig om

- Data- og kommunikationsuddannelsen
- Detailhandelsuddannelsen
- Mekanikeruddannelsen
- Træfagenes byggeuddannelse.

De fire første tabeller nedenfor fremlægger en række nøgletal for praktikpladssituationen og skolepraktikken på de enkelte uddannelser, mens den femte tabel opstiller nogle nøgletal så de fire uddannelser kan sammenlignes med hinanden og med det generelle billede. Tabellerne er nummererede som bilagstabeller med forbogstav E, idet de hører til appendiks E.

Data- og kommunikationsuddannelsen

Data- og kommunikationsuddannelsen er en af otte uddannelser elever kan vælge med udgangspunkt i fællesindgangen Strøm, styring og it der udbydes på 33 erhvervsskoler (47 lokationer).

Uddannelsen kan gennemføres på flere trin og med flere forskellige specialer. På trin et findes uddannelserne it-supporter med en varighed på to år og seks måneder og teleinstallationstekniker med en varighed på tre år. På trin to findes telesystemtekniker (fire år) og datatekniker med speciale i infrastruktur samt datatekniker med speciale i programmering – begge af i alt fem års varighed. Bilagstabel E1 viser en række nøgletal for praktikpladssituationen og skolepraktik på data- og kommunikationsuddannelsen.

Bilagstabel E1

Praktikpladssituationen og skolepraktik i nøgletal – data- og kommunikationsuddannelsen

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Indgåede uddannelsesaftaler i løbet af året	365	450	433	486	509	599	452	486
Elever i gang med skolepraktik ved årets slutning	1.274	1.148	669	298	112	43	26	192
Praktikpladssøgende elever ved årets slutning	1.563	1.267	720	323	162	116	132	268

Kilde: UNI-C: Databanken.

Detailhandel

Detailhandelsuddannelsen med specialer er en uddannelse der indgår i fællesindgangen Merkantil.

Uddannelsen omfatter butiksmedhjælperuddannelsen på trin 1 (samlet uddannelsestid på 2 år inkl. grundforløb (hg)) samt fire specialer: salgsassistent, salgsassistent med profil, dekoratør og blomsterdekoratør (alle med en samlet uddannelsestid på fire år inkl. grundforløb (hg)).

Indgangen Merkantil udbydes på alle handelsskoler og kombinationsskoler, dvs. på omkring 60 skoler. Bilagstabel E2 viser en række nøgletal for praktikpladssituationen og skolepraktik på detailhandelsuddannelsen.

Bilagstabel E2

Praktikpladssituationen og skolepraktik i nøgletal – detailhandelsuddannelsen

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Indgåede uddannelsesaftaler i løbet af året	3.905	4.091	4.261	4.868	4.743	4.714	3.909	4.916
Elever i gang med skolepraktik ved årets slutning	269	230	150	81	56	52	142	139
Praktikpladssøgende elever ved årets slutning	584	575	374	318	309	365	500	600

Kilde: UNI-C: Databanken.

Mekanikeruddannelsen

Mekanikeruddannelsen er en uddannelse under fællesindgangen Bil, fly og andre transportmidler. Uddannelsen indeholder to trin. Uddannelsens trin 1, automontør, varer 2 år inklusive grundforløbet. Uddannelsens trin 2, mekaniker, varer yderligere 2 år. Fællesindgangen Bil, fly og andre transportmidler udbydes på 29 erhvervsskoler (38 lokationer). Bilagstabel E3 viser en række nøgletal for praktikpladssituationen og skolepraktik på mekanikeruddannelsen.

Bilagstabel E3

Praktikpladssituationen og skolepraktik i nøgletal – mekanikeruddannelsen

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Indgåede uddannelsesaftaler i løbet af året	586	1.454	1.596	1.427	1.050	1.601
Elever i gang med skolepraktik ved årets slutning	30	35	28	46	341	298
Praktikpladssøgende elever ved årets slutning	189	272	158	326	864	596

Kilde: UNI-C: Databanken.

Der foreligger ikke data for 2003 og 2004.

Træfagernes byggeuddannelse

Træfagernes byggeuddannelse er en uddannelse under fællesindgangen Bygge og anlæg. Uddannelsen indeholder fire specialer: alutømrer, gulvlægger, tækkemand og tømrer. Alle fire specialer har en varighed fra 3 år og 6 måneder op til 4 år inklusive grundforløbet, og der er ingen trin i uddannelsen. Langt størstedelen af uddannelsesaftalerne indgås inden for tømrerspecialet. I 2009 blev der således indgået 1.722 aftaler inden for tømrerspecialet, mens der blev indgået 71 aftaler inden for specialet gulvlægger og 17 inden for specialet alutømrer. Fællesindgangen Bygge og anlæg udbydes på 30 erhvervsskoler (46 lokationer). Bilagstabel E4 viser en række nøgletal for praktikpladssituationen og skolepraktik på træfagernes byggeuddannelse.

Bilagstabel E4

Praktikpladssituationen og skolepraktik i nøgletal – træfagernes byggeuddannelse

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Indgåede uddannelsesaftaler i løbet af året	1.801	2.078	2.898	3.629	3.370	2.764	1.806	2.367
Elever i gang med skolepraktik ved årets slutning	954	959	358	144	72	149	440	373
Praktikpladssøgende elever ved årets slutning	1.238	1.042	459	180	135	293	753	637

Kilde: UNI C: Databanken.

Bilagstabel E5**Udsving i praktikpladssituationen og skolepraktik samlet og på fire uddannelser, 2005-2010**

	Vækst i antal praktikpladssøgende fra ult. 2007 til ult. 2010	Praktikpladssøgende ult. 2010 i % af indgåede uddannelsesaf-taler i løbet af året	Udsving i indgåede uddannelsesaftaler (Forskellen mellem høje-gåede ste og laveste værdi i perioden fra 2005 til 2010 i % af højeste værdi)	Elever i skolepraktik ult. 2010 i % af indgåede uddannelsesaf-taler i løbet af året
Alle uddannelser	+123 %	22 %	27 %	11 %
Data- og kommunika-tionsuddannelsen	+65 %	55 %	28 %	40 %
Detailhandelsuddan-nelsen	+94 %	12 %	21 %	3 %
Mekaniker-uddannelsen	+277 %	37 %	63 %	19 %
Træfagenes byggeud-dannelse	+372 %	27 %	82 %	16 %

Kilde: UNI C: Databanken.